

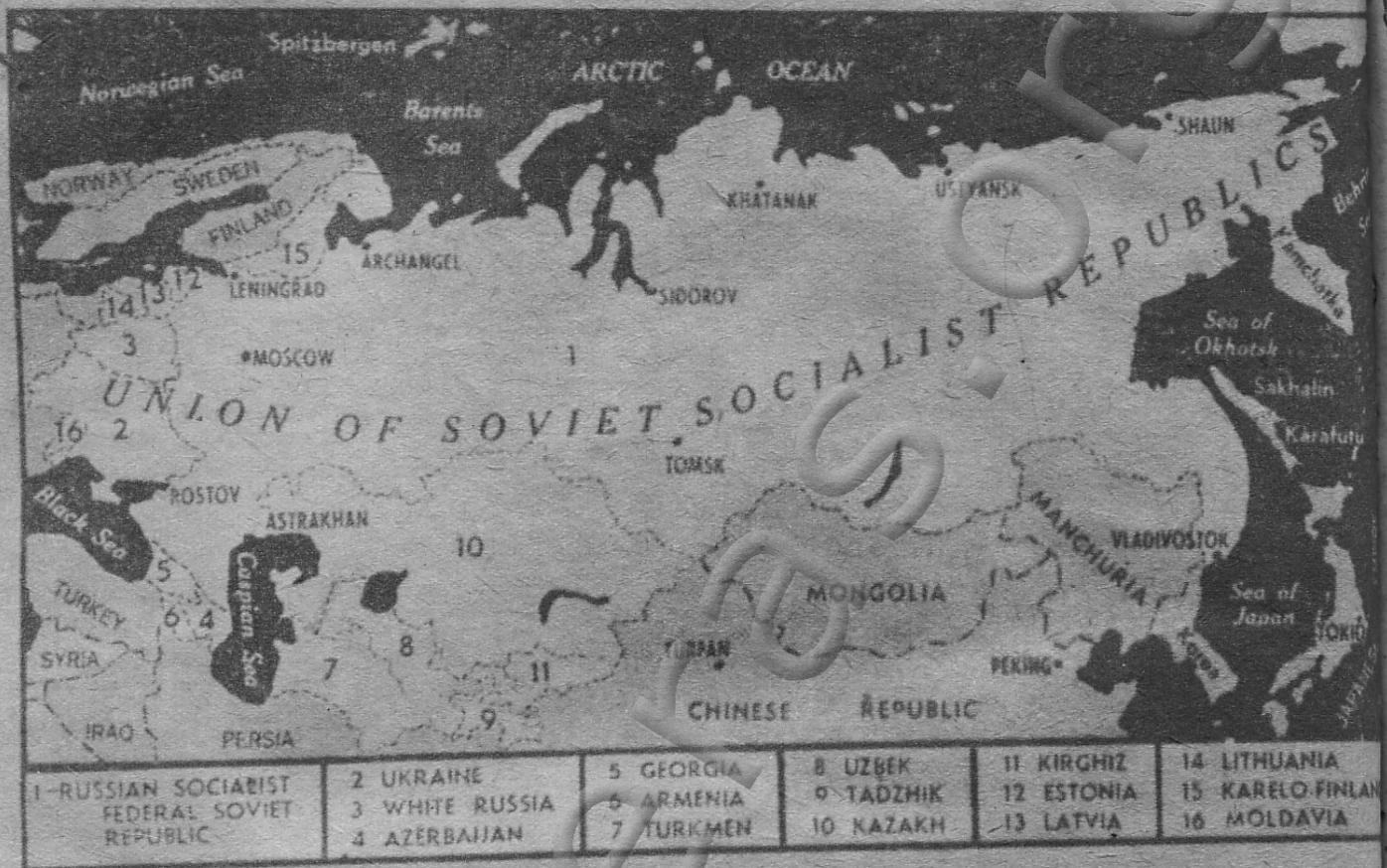
Nr. 3
1944.III.30

NAUJOJI SODYBA

Foto A. Naruševičiaus

Stay in After

The Sixteen Soviets

The Miners

THIS map shows the 16 Federal Republics of the new Soviet Commonwealth announced by M. Molotov at midnight on Tuesday. The separate States will have

power to create independent armies, initiate direct relations with foreign Powers, and all relations with the Soviet Union they so desire.

Anglų laikraštis Londono „Daily Mail“ š. m. vasario 3 d. išspausdino žemėlapį, pavadintą „16 sovietų respublikų“, kur Lietuva pažymėta kaip keturioliktoji sovietinė respublika. Po žemėlapio yra šitoks paaiškinamasis parašas: Šiame žemėlapyje parodoma 16 federatyvinų naujosios Sovietų Sajungos respublikų, kurias paskelbė ponas Molotovas antradienio vidurnaktį. Atskiros valstybės gali turėti teisę sudaryti savo nepriklausomas armijas, užmegzti santykius su svetimomis valstybėmis ir palaikyti glaudžius santykius su Sovietų Sajunga, jeigu jos to norėtų.

Mylésim tévyné

Per amžius mylésim mes savo tévynę!
Per amžius liepsnos jai jausmai mūs karšti!
Neliausim nelaimėj kaip liūtai ją gynę!
Su ja, kol gyvi mes, su ja ir karste!

Kiekvienas mūs darbas ir žodis kiekvienas
Tešviečia tévynės žilam vainike!
Tévynei ir rūtos ir karžygio plienas,
Ar švies žvaigždėmis ji, ar bus ji nykl!

Mylésim tévynės mes žemę ir dangų,
Jos ežerus, pievas, miškus ir upes!

Mylésim jos jūrą, jos rytmę žvangu!
Giedosim jai himnus ir godas rūpias!
Mylésim tévynę, kaip motiną mylim!
Stiprésim jos oru, jos duona kvapą!
Lydésim ją laimėm ne varsnom, bet myliom!
Su ja, kol gyvi mes, su ja ir kape!

Mes viská tévynei — ir žagré ir dainq!
Jai varpos auksinės, jurginai margil! . . .
Te saulén ji kyla, į garbę tecina!
Tesango ją Dievas džiaugsme ir varge!

P. Vaičiūnas

Išauginkime gerų DARŽOVIŲ DAIGŲ

Daugelis daržovių taip ilgai auga, kad pasėtos tiesiai į daržą pas mus per vasarą jokio derliaus nespėtų duoti. Kitos daržovės, sakysim, kopūstai, valgomieji griežčiai (kručkai), ir savo savybėmis yra tokios, kad pasėtos tiesiai į dirvą neduotų jokio derliaus, ar tas derlius būtų labai menkas. Yra dar ir kitų priežasčių, dėl kurių kai kurias daržoves būtinai turime auginti iš daigų tai sėklas taupymas, priežiūros darbų suprastinimas.

Daigams auginti reikalingos priemonės

Norint turėti ypatingai gerų daigų, kaip jau minėta, reikštūs išsiruošti inspektui. Šiu negalint išsiruošti, reikia išrošti bent šiltežes, nes gerai išroštose šiltežėse taip pat galima išauginti gerų daigų. Be to, daigus auginant, dar reikia turėti ir kitų priemonių, kurių vienos yra būtinos, kitos tik pagalbinės ir tuo palengvina darbą.

Zemė. Daržovių daigams auginti paprastai naudojama įvairių pūdinių žemė, kaip mėšlo, velėnų, lapų, durpių ir pan. Iš šių pūdinių žemės ir rupaus smėlio sudaromi mišiniai daržovių sėklai sėti ir daigeliams pikuoti (persodinti). Bet nekiekvienas šiuo laiku tokios žemės gali turėti, o jos paruošimas užtrunka keletą metų, tada dabar daigus auginant teks naudotis tokia žeme, kokią galime surasti ūkyje šiuo laiku.

Mėslinė žemė kartais gali pavaduoti diendaržių patvoriuose randama puri, tamši su perpupviuose mėšlu susimaišiusi žemė. Si žemė paprastai būna labai riebi, tad jos į mišinius dedama nedaug. Kaip velėninę žemę galima naudoti gerų pievų kurmrausiu žemę. Dar labai geros žemės, kuri yra mišinys velėninės ir lapų žemės, galima rasti patvoriuose, kur ilgą laiką augo dilgėlės.

Naudojant šiuos pūdinių žemės pakaitalus, reikia juos gerai persijoti ir atrinkti nesupuvusias augalų dalis ir šaknis. Kadangi tokią žemę paruošiamas reikalauja daugiau darbo, tai jos naudojamos tik dėžutėse sėklai sėti ar mažiemis daigeliams pikuoti. Inspektams ar šiltčėmėms, neturint pūdinių žemės ir negalint greitai pasiruošti pūdiniam pakaitalo, naudojama gera, nesunki daržo žemė. Iš daržo žemę reikia imti tokiose vietose, kur praėjusiais metais augo pupelės, žirniai ar kitos ne

daigais auginamos daržovės. Daigams auginti negalima naudoti žemės iš skiedryno, nes tokioje žemėje labai dažnai daigai apserga ir išvirsta.

Dėžutės. Kai į dėžutes pasėta sėkla ar išpikuoti daigelai su dėžutėmis laikomis inspekte, tai tada sėklai sėti naudojamos 30 cm ilgumo, 20 cm platumo ir 6 cm gilumo dėžutės, o daigeliams pikuoti: 50 cm ilgumo, 30 cm platumo ir 10 cm gilumo dėžutės. Bet tada, kai daržovių daigai pradedami auginti kambaryste, ir tik vėliau perkeliama į vėlyvą inspekta ar šiltežę, ir sėklai sėti ir daigams pikuoti dėžutės naudojamos pirmąjį išmatavimą. Tik daigams pikuoti — 10 cm ilgumo. Mažas dėžutes patogiau pastatyti ant palangės. Dėžutes daromas iš 1 cm storumo lentelių. Dėžučių dugne turi būti mažu plyšeliu vandeniu išbėgti.

Sieteliai. Žemei sijoti daromi tokio pat didumio, kaip ir dėžutės, tik vietoje dugno prikalama 4–5 mm akelėmis vienos tinklas. Sėklai smėliu pridengti sietelis daromas 1 mm akelėmis.

Lentelė žemei dėžutėse suspausti daroma 18 cm ilgumo ir 12 cm platumo. Viršuje pritaisoma rankenėlė.

Liniuotė žemės pertekliui nuo dėžutės nužerti yra paprasta 40 cm ilgumo, 5 cm platumo ir 1 cm storumo lentelė.

Smaigelis daigeliams pikuoti dāromas medinis. Jis būna labai panašus į storoką plunksnakotį, kurio vienas galas galas, o antras loptelės pavidalo.

Laistytuvas taip pat labai reikalingas. Prie laistytuvo turėtų būti dvi galvutes: viena reta, kita tanki.

Šios visos priemonės reikalingos tiek daigus auginant kambaryste, tiek ir inspektuose. Be šių priemonių prie inspektų ar šiltežių dar reikalinga:

Ženklintojas eilučių vietoms pažymeti. Ženklintojas daromas panašus į medinį grėblį, kurio virbalai sudėti per 10 cm. Jis būna tik sunkesnis už grėblį.

Medinė liniuotė sekliems grioveliamams inspekte ar šiltežėje daryti. Liniuotės turi būti veik tokio ilgumo, koks yra inspektuose ar šiltežės dėžės plotis. Liniuotės platumas 10 cm, storumas 1 cm. Vienas jo kraštas aštrus.

Trikampis kauptukas, kurio antroje pusėje yra du dantys. Toks kauptukas naudojamas purenimui ir daigeliam apkaupti.

Dar reikia turėti grėblį, kastuvą, šakes ir priemones inspektams ar šiltčėmėms išruošti.

SĖKLOS SĒJIMAS

Kad ir turime išsiruošę inspektą, kai kurių daržovių sėklą, kaip pomidorų, salotų, salierų ir kt. sėjame dėžutėse, vėliau daigelius pikuojame į didesnes dėžutes ar į inspektą. Neturint anksto išrosto inspekto, net ankstyvųjų kopūstų, kalafiorų, svogūnų ir porų sėklą sėjame dėžutėse. Tik šių daržovių sėklai sėti naudojame gilesnes dėžutes ir sėjame reičiau.

Dėžutės dugnan pilame apie 1–2 cm mažu grumstelių, kurių pasidaro žemė sijoant, tada dėžute su kaupu pripildome žemės. Žemės pervažių nužeriamo liniuote. I taip paruoštas dėžutes pakrikai sėjame daržovių sėklą, kurią lengvai į žemę išpaudžiame lentele. Drauge kiek suslegiame ir žemę. Ant viršaus per tankų sietelį užsijojame smėlio. Sietelio neturint, smėliu atsargai užbarstome iš rankos. Visa tai atlikę, atsargai palaistome, dėžutę uždengiame stikliu ir ją statome inspekte ar kambaryste šiltoje vietoje.

Dėžučių priežiūra būna tokia: iki sėkla nedygsta, kiekvieną dieną stiklas trumpam laikui kiek pakeliamas ir tuo būdu dėžutė pravėdinama. Saugoti, kad dėžutėje žemė neišdžiūtų. Pradėjus sėklai dygti, tuoju dėžutė perkeliama į šviesią vietą. Vėdinti reikia daugiau. Kai matome, kad jau visa sėkla sudugusi, stiklą visiskai nuimame. Dėžutes laikant ant palangės, jas reikia retkarčiais apsukti, nes visi daigelai linksta į šviesą. Kitus priežiūros darbus sudaro laistymas ir dygstančių piktžolių išrovimas. Reikia saugoti, kad daigeliai neperaugtu: juos reikia laiku išpiukuoti.

Inspektuose daigams išauginti sėklai sėjama eilutėmis. Eilutės daromas skersai inspektuose dėžės. Tų daržovių, kurių daigelai pikuojami, sėkla sėjama per 5 cm eilutė nuo eilutės, o nepikuojamų daržovių — per 10 cm.

J. Proškus

Daržovių SÉKLU

auginimas

Daržovių sėklų auginimas daug kuo skiriasi nuo tų pačių daržovių auginimo valgiui. Ir atskirų daržovių sėklinė kultūra toli gražu nėra vienoda. Daugumas šakniavaisių — morkos, burokėliai, griežčiai, kopūstai ar svogūnai — yra dvimečiai augalai: rudens daržo dorojimo metu juos iškasame, surūšiuojame ir padedame žiemai į rūsi ar į kaupą. Pavasari išrenkame geriausiai išsilaiküsias šaknis, galvas, ropeles ir, pavadinę jas pasodais, vėl sodiname į daržą. Čia mūsų daržovės elgiasi visai kitaip, negu pirmaisiais metais: užuot auginusios mésingas šaknis, kietus gūžius ar kitas valgomos dalis, išvaro aukštus stiebus, apaugusius palyginti smulkiaisiais lapais, žydi ir veda sėklas.

Vienmetės daržovės — salotos, špinatai, ridikėliai, išaugusios iki valgiui tinkamo dydžio ir dar paliktos darže „peraugą“ ir po to ima stiebtis ir kerotis, kol išauga į tokius pat, kaip dvimečių daržovių sėklojus. Vaisinių daržovių kaip pomidorų, agurkų ir pan. sėklų auginimas mažai besiskiria nuo jų auginimo daržoveli. Gi aguonu, pupeliu ar anyžių sėklas atrenkame iš valgiui skiriamų pasėlių. Daugmetės daržovės — rabarbarai, žieminiai svogūnai, smidrai išsilaiko darže keleta, net kelioliką metų ir sėklų derlių gali duoti tiek pat metų iš eilės. Esama tačiau ir tokį daržovių, kurios mūsuose visai sėklų neveda, pavyzdžiui, kriena, česnakai, topinambai — juos daugina vien augtiniu (vegetatyviniu) būdu.

Kokias sėklas beaugintume, atsiminkime, kad tobulos kartos tegalime susilaukti tik iš tobulių tévų. Aiškiau tariant, veislei palikime tik ankstyviausius ridikėlius, stambiųjus bei gražiausiai susisukusius salotų gūžius, sultingiausias bei saldžiausias morkas. To, deja, nenrityrę augintojai dažnai visai nepaiso, palikdami sėklai visa tai, ko negalėjo parduoti ar kas liko nesunaudota savo namų ūkyje. Na, ir gauna veliau iš tokijų sėklų prastas, išsigimusiųs daržoves.

Kad galėtumėm tikamai atlikti padodų atranką, turime prieš tai nuodugniai susipažinti su auginamomis daržovių veislėmis, žinoti, ne tik kaip jos atrodo, bet ir kokių auginimo sąlygų jos reikalauja ir ar pakankamai apmoka ju auginimui išeivkotas priemones ir darbą. Paimkime, pavyzdžiui, kad ir ankstyvuosis kopūstus „Jaučio širdis“ ir „Pirmas numeris“. Augindami juos visiškai vienodose sąlygose, vienu laiku juos sėdami ir lygiagreta atlikdami visus kitus darbus, veikiai įsitikinsime, kad „Pirmas numeris“ visur praneša „Jaučio širdį“. Tuo tarpu kai „Jaučio širdis“ išaugina purias, žalsvas $\frac{1}{4}$ kg svorii galveles, „Pirmas numeris“ jau duoda kietus, baltus gūžius, sveriančius iki 1 kg. Ne gana parinkti našesnę ar ankstyvesnę veisle, reikia dar prisitaikyti prie turimos dirvos savybių, prie klimato ir kitų mūsų ūkio sąlygų. Taip, sunkiose molio dirvose visų megiamas „Nanto“ morkas reikėtu pakeisti patvaresnėmis trumpašaknėmis kūgiškomis „Cnatenay“ („Londono turgus“) morkomis. Vakarų Europoje labai giromos šparaginės krūminės pupelės „Aukso Kalnas“ ir „Wachs-Ideal“ mūsuose visai menkus derlius teduoda, nes kas metai kenčia nuo degligės (Coletotrichum). Ne tik pupeliu, bet ir visų kitu daržovių pasitaiko patvaresniu ar labiau linkusiu sirgti veisliu, kas pravartu žinoti tiek daržovių, tiek jų sėklų augintojams. Parinkdami patvaresnes veisles išvengsime parazitinių grybelių padaromų nuostolių ir jau tuo pačiu galėsime gauti geresnių derlių.

Kiekvienas ūkininkas puikiai žino, jog stambiu, gerai šeriamu ir prižiūrimu karvių veršiukai būna didesni ir geriau auga, negu suvargintu ir neprižiūrimu gvyviliu. Tas pats yra ir su augala: tik pakankamai suauge, laiku pasodinti ir tinkamai prižiūrēti sėklojai gali užauginti aukštos kokybės sėklas. Paimkime kad ir ridikėlius: kartą palikę sėkloms blogoje žemėje išaugintus, uždžiovintus ir per anksti sumedėjus

sius ar i stiebus išėjusius ridikelius, iš gautų sėklų tegausime lygiai prastus ridikelius, kad ir augintumėm juos geriausioje žemėje. Taigi, augindami sėklas rūpestingai tręskime ir prižiūrėkime ne tik antramečius sėklojus, bet ir pasodus, kuriuos kartu su valgomomis daržovėmis išauginame pirmąją vasarą. Tačiau venkime kraštutinumo — per daug „nupeneti“ šakniavaisiai ar kopūstai blogai išsilaike žemos metu, o pasodinti pavasarį kartais beželdami ima ir supūva. Sėklojai, auginami riebiausioje daržo žemėje, kaip sakoma, „išeina į lapus“ ir dėl savo vešlumo nespėja laiku nužydėti ir išnokinėti sėklas. Tokiai atvejais sėkloms auginti skirta sklypą reikia gausiai patrešti fosforinėmis trašomis, o jų neturint bent medžių pelena, bet jokiui gyvui neberti salietros.

Daugumas mūsų šakniavaisių ir kitokių dvimečių daržovių sėklojų pasizymiai palyginti labai silpnomis šaknimis; mat, rudens dorojimo metu iškasame iš žemės tik storą šakniaropę, gi tikrasias plonas augala maistu ir vandeniu aprūpinančias šakneles ramiausiai nutraukiame. Kita vertus, mažne visi sėklojai išauga į aukštus daugiau ar mažiau išsišakojujus kerus, sunaudojančius ne tik daug trašų, bet ir didelius kiekius vandens. Noredami, kad mūsų sėklojai nepajustų jokių trūkumų ir galėtų gražiai augti, turime padėti jiems atnaujinti jų sužalotą šaknų sistemą ir pakankamai aprūpinti lengvai prieinamu maistu ir vandeniu. O tai pasiseks, kai žemė jau iš rudens bus giliai suarta ir, jei reikia, patrešta mėšlu. Pavasari, kiek galima anksčiau, paberkime peleis, ar, jei turime, fosforo ir kalio pirktinėmis trašomis, ir dirbdami akčiomis bei kultivatoriais apsaugokime žemėje sukauptą drégmę nuo išgaravimo.

Kai žinome, šaknys geriausiai auga, kai žemė ir oras nera dar išleis. Taigi, pasodus reikia sodinti kiek galima anksčiau, kad jie suspėtų gerai išsaknyti, kol šiltesni saulės spinduliai dar nepradėjo žadinti lapų ir stiebų augimo. Pavėlavę su pasodus sodinimu kartais matome tokį vaizdą suželę ir dažnai jau pradėjė žiedus krautą sėklojai užėjus pavasario sausrų laikotarpiui staiga ima vysti; atkasę šaknis įsitikiname, kad tebera tik mūsų žemén ikištasis storas pasodas, gi tikrosios šaknelės dar vos tik pradėjo želti — augalas nebebajęs išmaityti antžeminės dalies — susi-bankrutijo.

Pagaliau prieš sodindami pasodus gerai apgalvokime, kur ir ką sodinsime. Maža to — pasiteiraukime, kurias dar-

žoves ir kokias jų veisles augina šimtmetės sėklai mūsų artimiausiai kaimynai. Reikalaus tokis, kad daugelis daržovių veislių auginant juju sėklojus greta vienas kito ima mišrintis. Pav., pasodinus greta pašarinį runkelių valgomujų burokelių pasodus iš gautų sėklų negausime nei gerų runkelių, nei tinkamų valgiui burokelių: pirmieji susmulkės, o antruojų mėsa pasidarys baltais dryžiuota ir nustos savo gero skonio. Susimišrinimui išvengti nuotolius tarp besimišrinančių augalų turėtumėm išlaikti apie 500 metrų. Jei tokius atstumus negalėtumėm sudaryti, būtų patartina pasiskirstyti darbu su kaimynais — vienas galėtų auginti runkelių sėklas, gi kitas vien tik burokelių. Kai kurie augintojai išsprendžia ši klausimą sudarydami kelių metų sėklų auginimo planą: vienais metais, pav., augina valgomu morku, baltu gūžiniu kopūstų ir pašarinį runkelių sėklas, kitais metais — pašarines morkas, raudonus gūžinius kopūstus ir valgomuosius burokelius. Tai visai įmanoma, nes gerai išbrandintos ir tinkamoje joms vietoje laikomos daržovių sėklas palaiko savo daigumą nuo dviejų iki aštunierių ir daugiau metų. Tik krapų, pastarnokų ir nedaugelio kitų daržovių sėklas pasidaro nedaugios ne dviejų metų neišgulėjusios.

Ropiniai svogūnai auginami dvemis būdais — sodinami ropelėmis, iš kurių rudenop gaunami kelių, net keliolikos galvelių lizdai, ir daigais, išaugintais iš sėklų; pastarieji duoda po viena, bet paprastai gana stambių ropeles. Pirmasis būdas taikomas vietiniams, pav., Biržų svogūnams; antruoju būdu auginami Citavos, Braušveigo ir kitos varšinių svogūnų veislės. Tačiau ir bulviniai (ropelėmis dauginami) svogūnai išauga stambesni, kai laikas nuo laiko atnaujiname ju krauja prasiveisdami iš sėklų. Tam tikslui parenkame tipingos veislei išvaizdos, gerai nuaugusias, sveikas, dar nepradėjusias želti ropeles. Prieš sodinant jos turi būti tinkamai pašaldytos (jaroviuotatos); patogiausiai jas ilgesnių laiką palaikyti šaltoje patalpoje, kur laikas nuo laiko temperatūra nukrenta net iki — 1° C. Dar geriau, jei tuos svogūnus, susodintus į dežutes su smėliu, vienai kitai savaitei patalpinsime į ledainę ar prasidėjus atodrékiui užkasime į sniega ir iš viršaus pridengsimė lapais, kad sniegas ilgiau išsilakytu nesutirpęs. Dažnai to paties pasiekiamame visai nesąmoningai, kada šaltos žiemos metu gyvenamoji patalpa, kur laikomos palubėje su kabintos svogūnų pynės, kartais per daug atvėsta: visos pasodintos ropelės virsta žieduočias.

I daržą svogūnų pasodus galime sodinti šalpusniams pradėjus žydėti. Vieita jiems parenkama šilta, saulėta, toli nuo lysų, kur auginami žieminiai svogūnai; susimišrinę su žieminiais ropiniai svogūnai kartais tiek išsigimsta, kad visai „nenori“ gaminti ropelių. Žemėtinkla puvėsinga, giliai jdirbta ir patreš-

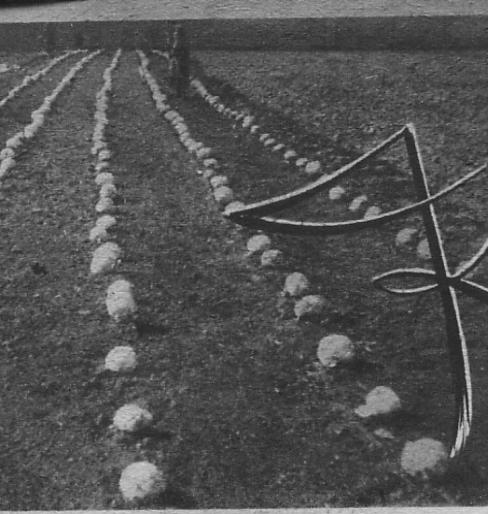

ta fosforinėmis trąšomis ar pelena. Vienam arui imama 2–3 kg zuperio ar 4–5 kg medžio pelenu. Sodinama giliai, kad tik ropeles kaklelis būtų matyti. Piaustytai, kaip tatai daroma auginant svogūnus daržovei, nereikia. Geriausiai sodinti ižemas lyses, po 4 eiles į metrinę lyse. Eilėje paliekama 30 cm tarpus. Pasodinus žemę tuo supurenama ir pri-dengiamas sutrėšiusi mėšlu ar kuria kita puria medžiaga. Tai daroma tam, kad žemės paviršius ilgiau liktų neįšilęs ir ne taip greit džūtų. Pradėjusius želti svogūnus, ypač kai dirva yra liešesnė, reikėtų vieną kartą pasalietruoti: vienam augalui duodama tiek salietros, kiek jos galima paimti trimis pirštais. Turint svogūnų nedaug, patartina juos ramstyti parišant prie šalia įbestų baslelių ar bent visą lyse aptveriant kartelėmis. Mat, svogūnų žiedstiebiai yra labai trapūs ir užėjus vėtrai lengvai lūžta.

Svogūnų sėklas ima nokti, kai pradejami seti žieminiai javai. Tai galime pa-

žinti iš to, kad sėklinės dėžutės susprogssta ir matomas juodos sėklas; tuo metu žiedstiebiai yra jau kiek pagelėt. Kadangi svogūnų sėklas prinoksta ne vienu metu, reikia jas rinkti palaipsniui, kaskart nuskinant labiausiai sunokusias kepures. Darbo metu dalis sėklų gali nubyreti — tam išvengti patariama derlių rinkti į lanku ištemptą nedidelį maišą, kuri darbininkas prisiriša sau prie juosmens. Skintina kepurę prilenkiama prie maišo lanko krašto ir tik tuomet nupiaunama aštriu peiliu. Ta pat paskirti atlieka moteriški žiurstai.

Surinktas kepures džioviname plonu sluoksneliu pabertas ant ištiestos paklodės, jei galima, saulėje ar bent gerai vėdinamojoje patalpoje. Geriausios sėklas pačios nubyra; likusias galima lengvai iškulti kultuvėmis ar spragliais. Mažus kiekius patogu kulti maiše, nes tuomet neprarandama nė vienos sėklutės.

Kopūstu sėklų auginimas

Kopūstai. Antras iš eilės, kol dar blindės nežydi, sodinami gūžinių kopūstų pasodai. Vėliau, orui atšilus, padondinti kopūstų gūžiai dažnai ima pūti.

Kopūstų pasodai rudenį iškasami su šaknimis ir išlaikomi perpilti smėliu kaupė ar susodinti į smėlio lyse šaltame rūsy, kur t° palaikoma ne aukštesnė, kaip 2 — 3° šilimos. Tų veislų, kurių gūžiai blogai išsilika, palieka pasodams vien kotus, nukirtus galvą ar, kas dar geriau, tik apipiausto valgomąsias dalis (jas galimą sunaudoti rauginimui), paliekant nepaliestą vidujinę koto dalį — kačeną su viršutiniu pumpuru. Piūvio vietas reikia rūpestingai ištinti anglų milteliais, nes kitaip gali išimeti puvynys. Savaime suprantama, kad prieš pašalinant gūžius reikia patikrinti jų veislini tinkamumą, kietumą, sveikatingumą; kopūstams labai yra pavojingas juodasis puvynys (*Bacterium campestre*) — liga platinama sėklomis.

Pavasarį išimti iš kaupo (rūsio) kopūstų pasodai patikrinami, nuvalomi nuo pagedusių lapų ir, padažius jų šaknis molio ir karvės išmatu tyreje, gabėnami į lauką sodinti. Jei, kas dažnai pasitaiko, kopūstai jau émė rūsy želti, reikia juos ištisai — su visais išsprosguisais lapeliais — padažytį minėtoje tyreje ir laikinai prikasti šaltame inspektė ar šiaip apsaugotoje lyseje ir palaipsniui pripratinti prie oro; taip užgrūdinti atsargai perkeliami į daržą. Persodinant jau išsaknijusius pasodus reikia būtinai palaistyti.

Parenkant vietą kopūstų pasodams, reikia atsiminti, kad jie lengvai mišriniasi su kitomis ne tik valgomu, bet ir pašarinių kopūstų veislėmis, su kiliaropémis ir su kalafiorais. Taip pat nepatariama jų sodinti arti ropių ir griežčių pasodų. Žemė kopūstams tinka puvēsinga, giliai įdirbtą, pakankamai drėgna, bet ne šlapia ir nerūgti. Paruošiama, kaip ir visiems kitiems pasodams, jau iš rudens.

Kopūstai sodinami giliai, iki pat gūžio pamato, kastuvu ar, auginant didesniu mastu — plūgu. Jei néra sužéle, nelaistomi, tik reikia žiūréti, kad žemė aplink šaknis būtų gerai apspausta. Geriausiai sodinti į lygią vietą, eilė-

mis per 60 iki 80 cm vieną nuo kitos ir eilėje kas 40 — 50 cm. priklausomai nuo veislės stambumo. Aukšti kopūstų sėklojai yra ypatingai linke lūžti, todėl laiku reikia pasirūpinti jų ramstymu. Basliukai sutaupomi sugretinant po dvi eiles ir sodinant jose pasodus priešpriešais (kvadratais). Tuomet prie vieno kvadrato vidury įkalto basliuko galima pririšti keturis kopūstų sėklas. Basliai kalami prieš sodinimą. Sodinant sveikus gūžius reikia juos kryžmai įpliauti, kas palengvina jaunu ugelių kalimą. Atšilus orui gūžių viršutiniai lapai dažnai ima pūti — reikia juos atidžiai sekti ir visus pagedusių tuojo šalinti, kad puvynys neišsiplėstų į visą augalą. Suželę pasodai vieną — du kartus salietruojami ir apkaupti. Zemė tarp augalų nuolat purenamas, o esant sausros pavojui — mulciruoja. Žydėjimo pradžioje naudinga sėklinius kopūstus laikas nuo laiko gausiai palaistyti ir patrėsti sruatomis, pagerintomis fosforinėmis trašomis.

Kopūstų pirmosios sėklas prinoksta rugiapiūtės metu ir renkamos palaipsniu nuo atskirų šakelių. Laiku nesurinktos nubyra. Tačiau derlių nūmant nereikia per daug skubeti: rinkti tinka tik visai išnokusios, pageltusios ankštara, kuriose sėklas yra juodos ir pakankamai kietos. Perankstti nurinktos, nevisai išnokusios sėklas džiovinančios susitraukia, parausta ir parodo žymiai menkesnį daigumą. Kaip ir svegūnų, kopūstų sėklas džiovinamos ant patiestų paklodžių gerai perpučiamoje vietoje. Kulti jas reikia atsargiai, geriausiai maiše, vengiant smarkesnių smūgių, nes lengvai lūžta pusiau. Iškultos dar kartą džiovinamos.

Raudonieji gūžiniai ir Milano (Savojaus) kopūstai sėkloms auginami višiskai taip pat, kaip ir baltieji gūžiniai. Atrenkant pasodus pirmiesiems daugiausiai démésio kreipiama į spalvos intensyvumą ir į galvelių kietumą; antrujų gūžio lapai privalo būti stipriai susigarbiniave, gelsvai žalsvos spalvos; kietumui nestato didesnių reikalavimų.

Briuselio kopūstai, bent ménési prieš sodinant į daržą, suskaldomi į atskirus gūželius paliekant prie kiekvieno galbeli pagrindinio koto; taip paruošti ir anglimi išdezinfeuoti gūželai sodinami į dézutes su smėliu ir iki išsaknyja laikomi šaltame šiltnamio skyriuje. Kai pradeda leisti stiebelius, grūdinami ir sodinami į šaltus ar pu-

siau šiltus inspektus, duodant 25 iki 30 cm atstumus.

Pašarinių kopūstai ir valgomieji lapiniai žiemai paliekami lauke, kur išauga. Užėjus šalčiams pridengiami egliškais, lapais ir pan. Kai kurias patvaresnes jų veisles pasisekda išlaikyti ir nepridengtas. Pavasarį jų visai nereikia persodinti; pasodai atrenkami pašalinant visa, kas veislei netinka. Sitie kopūstai žydi ir išnokina sėklas beveik mėnesiu anksčiau, negu gūžiniai.

Kiliaropės yra giminingsos kopūstams ir, kaip jau minėta, lengvai su jais mišrinas. Kiliaropiu žiedai ir sėklas beveik nesiskiria nuo kopūstų. Norėdami turėti kiliaropiu sėklų stengiamės jas taip išauginti, kad rudenį turėtumėm jų neperaugusią gumbų, maždaug vidutinio obuolio didumo. Vėlai rudenį, prieš pat šalčius, išrauname jas su šaknimis, pašaliname lapų plokštėles ir išlaikome, kaip kopūstus. Lengvoje žemėje kartais pasiseka jas pusétinai išlaikyti darže aukštai apkauptas ir dar iš viršaus uždengtas lapais ar pan. Tada nereikia jų né persodinéti. Šiaip kiliaropės sodinamos ir prižiūrimos, kaip kopūstai, tik dėl jų sėklojų mažesnio dydžio duodami joms mažesni atstumai; ramstymo vieton pakanka aukštai apkaupti.

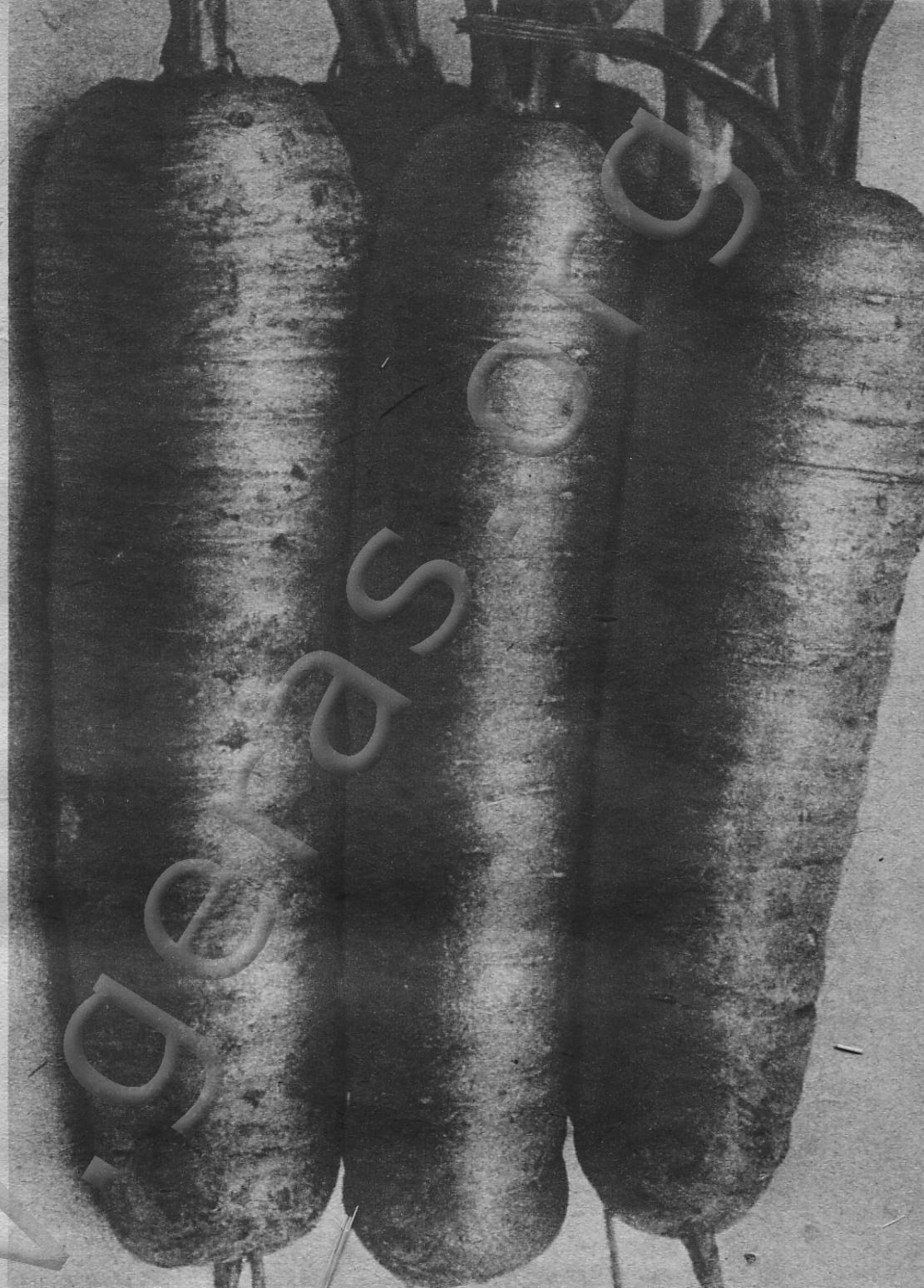
Morkų petreliai auginimas

Morkų, tiek valgomųjų, tiek pašarių sėklų auginimas patartinas tik ten, ir neauga laukinės morkos. Tos piktės savo išvaizda labai panašios į kultūrinį morkų sėklojus, tik daug minkesnės. Jų šakotos baltos šaknys ir panašū i pašarinės morkos skonių kvapą. Kai kultūrinį morkų sėklų auginami netoli laukinių, vabzdžiai elankydami vienų ir kitų žiedus sumišrina juos, dėl to kultūrinį morkų sėklas išsigimsta: paséjus tokias sėklas gauame tam tikrą nuošintį Baltos ar viesiai gelšvos spalvos, vartoti netinamą, sumedėjusią ir šakotą morką. Aduonos valgomos morkos taip pat išsigimsta, kai skirtingu jų veislių padai auginami vieni šalia kitų.

Morkų pasodai gerai išsilailko sudėti kaupą ar i šaltą, tamsų rūsių ir gaudai perpliti smėliu. Pasodų atrankos metu pirmiausiai žiūrima veislino šaknies tipingumo bei dailumo. Prieš sodinimą nupiaudami šaknies galiuką kartu su uodegele patikriname spalvos gyvumą, skonių ir šerdžių geriausios yra tokios morkos, kurių šerdis visai susilieja su likusia mėsos dalimi, yra ležymai — tokias morkas vadiname „berdies“; jos paprastai yra saldesnės ir dultingesnės, negu tos, kurių šerdis aišliai išskiria. Piūvio vieta reikia išrinti anglies milteliais ir truputį apžovinti — tuomet išpautos šaknys neuva ir puikiai išišaknyja.

Morkos sodinamos kiek galima ankstiau, nes šalnų mažai tebijo, o pavėnuvus bögiai prigyja, todėl labai svarbu, kad žemė būtu paruošta rudenių. Šaklinės morkos kaip ir daržovinės gerai dera lengvesnėje dirvoje; gerai akelia patrėsimą pelena. Sodinant žiūrima, kad šaknies galvelė nebūtų išsiliskusi iš žemės, kerpelę (širdele) reiki a palikti neužzertą, nes kitaip blosai želia. Tarpus paliekame tarp eilių 60 cm, eileje 20 iki 40 priklausomai nuo veislės stambumo. Suželusios morkos salietruojamos ir kiek paaugulos — kaupiamos. Ramstyti nėra reikalo.

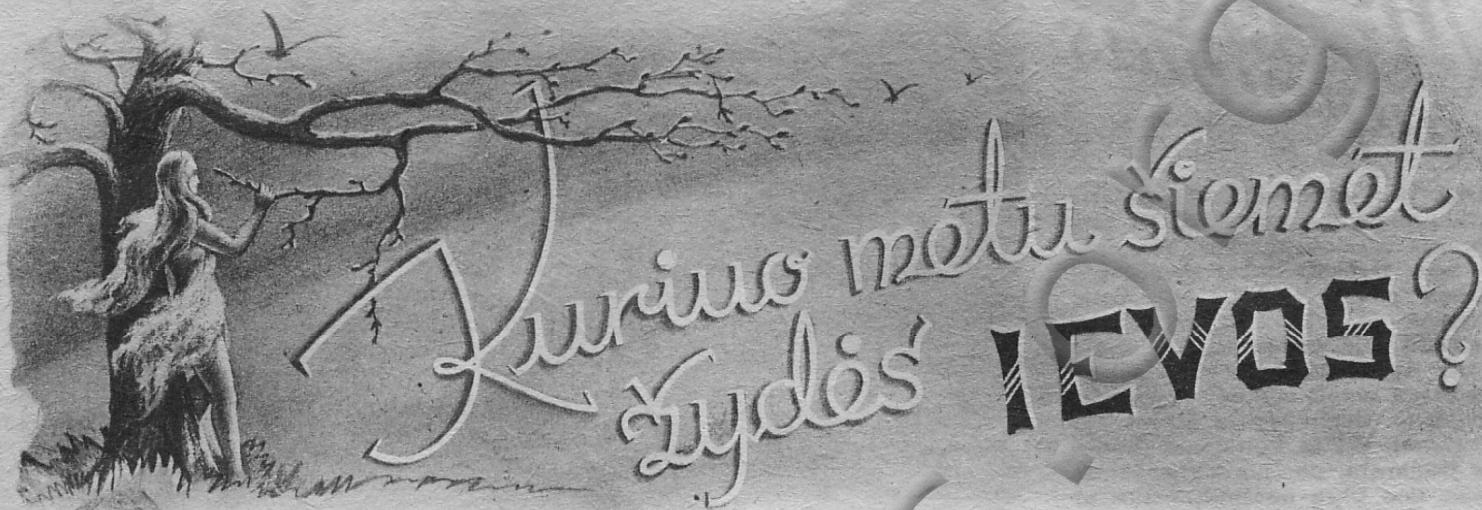
Morkos ilgai žydi ir paprastai užsegza daugiau žiedynu, negu gali išskinti sėklų, todėl naudinga vasarai gigiantus nuskabysti visus silpniesnius sėklų neužmezgusius sketelius. Likuojasi tuomet geriau prinoksta ir duoda aresnes (stambesnes) sėklas. Morkų sėklas renkamos dalimis, kas kartą skinančia labiausiai parudavusius sketelius. Daugumas jų prinoksta tada, kai jami žieminių javai. Morkų sėklų minimė sunkiausias dalykas yra tin-

kamas sėklų apdirbimas. Kai surime jų nedaug, patogiausiai būtų nubrauktis sėklas trinant skietelius (rankomis) į vielinį tinklą. Taip „iškvitos“ sėklas yra dar apaugusios aštriai plaukeliais, sukiama viena su kita ir nesiduoda nei valomos nei sėjamos. Tie plaukeliai gana lengvai pašalinami trinant sėklas tarp delnų. Kai sėklų yra daugiau, negu viena kita sauja, triname jas palaidai supiltas ploname maiše. Sėkloms trinti gerai tinkta medinės girnos. Didesniuose sėklų ūkiuose naudojamasi dobilų paisytojomis. Galutinai sėklas išvalomos vėtykle, kai jų yra nedaug, išvėtomos geldelėmis.

Petreliai sėklas auginamos panašiai, kaip morkų. Jų aukštį plonastiebiai kerai yra labiau reikalingi ramstymo. Sėklų derlius renkamas iš karto raunant visą kerą su šaknimis, kai sėklas pasidaro juosvos, o stiebai ima gelsti. Peranksti nuimtos petreliai sėklas pasilieka žalios ir parodo prastą daigumą. Su kūlimu ir sėklų valymu sunkumų nepasitaiko, nes petreliai sėklas, kad ir smulkios, yra pakankamai sunkios ir neturi jokių plaukelių.

Dipl. agr. E. Gimbutienė

Ievos sužydėjimas — tai pavasario pats įsibėgėjimas arba, kaip moksle vadina, „apogėjus“.

Ieva yra svaiginga gėlė, nes jos kvapas pareina nuo nuodingų medžiagų, vad. cianokalium. Bet, žinoma, šios medžiagos žieduose yra nedaug, todėl jie tik svaiginančiai veikia. Gal dėl šio savotiško veikimo ieva taip patinka mūsų mergelėms, o gal dėl savo spalvos, primenančios gražajai lyčiai taip reikšmingus vestuvinius drabužius... Tačiau svarbiausia yra tas, kad šios gėlės prastai nieko nekaštuoja, nes jų yra visur daug. Dėl to visai suprantama, kad kaimo mergaitės nekantriai laukia tos pavasario dienos, kada galima būtų papuošti savo pirką šiomis kvepiantomis šakelėmis.

Kiekviena ūkininkaitė laukia šio įvykio maždaug gegužės mén. ipusėjus, tačiau tenka turėti galvoj, kad ieva pas mus žydi nevisai vienu laiku: taip, pernai, 1943 m., jinai sužydėjo pačioj gegužės mén. pradžioj, o užpernai, 1942 m., antroj gegužės pusėj, nuo 18—25 d.; būna kartais metu, kad ieva pražysta dar anksčiau ne kaip 1943 m. ir vėliau kaip 1942 m.

Taip, 1934 m. ieva visur Lietuvoje jau žydėjo balandžio mén., o 1941 m. pačiame gegužės mén. gale (nuo 27 d.). Taigi, skirtumas būna net ištisas mėnuo.

Idomu sužinoti, kada ieva pražysta įvairiose Lietuvos vietose? Cia prideidamajame žemėlapy matome, kad ieva pradeda visu anksčiausia žydėti Lietuvos pietvakariuose; pav., 1937 m. Seinų apskrityje ieva pražydo balandžio m. 29 d., o vėliausiai — Telšių aps., net gegužės 19 d., žodžiu, 20 d. vėliau; kitur žydėjo tarp šių datų. Tai labai reikšminga, nes ir įvairūs darbai atitinkamai turėjo būti vykdomi anksčiau ar vėliau. Mat, ievų sužydėjimas — tai pupelėmis sodinti data, žiedinius — kopūstus (kalafiorus) daigams sodinti laikas ir t. t.

Dabar, kad atsakytumėm į klausimą, kada šiemet galima laukti ievos sužy-

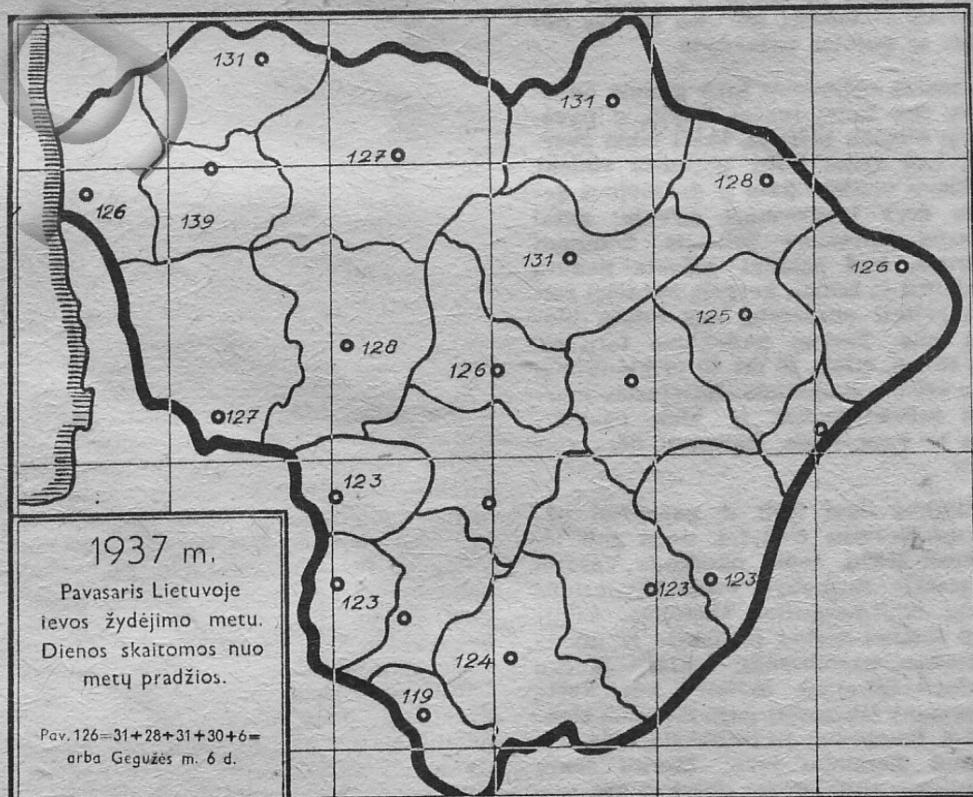
dėjimo, reikia súlaukti visiems gerai pažistamo šalpusnio (močekos) pirmųjų žiedų ir prie šio vyksnio datos, išreikštose dienomis nuo metų pradžios, pridėti 34 dienas, kas yra skirtumas dienomis lig ievos sužydėjimo (Dotnuvos akademija); gauta suma ir bus dienomis išreikšta data nuo metų pradžios.

Sakysime, šiemet šalpusnis sužydo balandžio mén. 5 d., tai nuo metų pradžios, suskaičius $(31+29+31+5=96)$, gausime 96 d., o pridėjus 34 d. skirtumo lig ievos sužydėjimo, tai bus 130 d.; reiškia, data mén. bus gegužės — 10. Kadangi skirtumas apskaičiuotas Dot-

nuvos Akademijai, tai norint žinoti, kokią dieną ieva sužydės, sakysime, Mažeikių aps., turime pridėti 15 d. (žiūrėk žemėlapi „Pavasario ižengimas L. ievos sužydėjimo metu“). Norint sužinoti datą — Mariampolės aps., reikia atimti — 3 d. Taigi, paprasta aritmetika mums pasakys, kada Mažeikiuose ieva žydės gegužės 25 d., o Mariampolėje — gegužės 7 d.

Ar nevertėtų šiuo reikalui mūsų jau nimui susirūpinti ir paméginti iš anksčio sužinoti, kada šiemet jų apylinkėse sužydės ieva?

S. Nacevičius

Pavasario darbai

PAUKŠČIU

ŪKYJE

Ziema jau baigiasi ir kasdien vis daugiau jaučiamas besiartinas pavasaris. Vienas iš svarbesnių pavasario darbų — tai paukščių perinimas. Siam darbui reikia iš anksto tinkamai pasiruošti.

Leiskime paukščiams vaikščioti po lauką. Pasirūpinkime, kad žąsys ir antys galėtų pasimaudytis vandenye. Tai pagerina jų kiaušinių apvaissinimą. Antis palaikykime rytą kiek ilgiau uždarytas antidėje, kad jos suspetū padėti kiaušinius ir nemėtytų jų kieme ar vandenye. Kad kiaušiniai būtų švaresni, paukštideise ir gūžtose dažniai pakeiskime kraika. Žąsys, ypač žieminės (perinčios), kiaušinių sudeda nedaug, taturime rūpintis, kad jų kuo mažiausiai nėreitų niekais.

Neturime mažinti išperinamuju jauniklių skaičių, nes paukščiai palengvins maitinimosi padėti. Friešingai, paukščių ypač mésinių, reikia perintis daugiau. Iš mésinių paukščių daugiausiai vertos démesio žąsys. Jos lengvai užauginamos, minta daugiausiai ganykojo, mažiausiai reikalingos grūdinio pašaro ir todėl jas auginti geriausiai apsimoka.

Perinimą ir auginimą turime taip sutvarkyti, kad jauniklių žūtų kiek galima mažiau. Perinimui naudokime kiek galima šviežesnius kiaušinius. Ypač tai svarbu ančių ir žąsų augintojams, nes šiu paukščių kiaušiniai daug greičiau pasensta ir pasidaro perinimui netinkami. Kai tenka kiaušinius viena, kitą savaitę palaikyti, būtina yra juos kasdien apversti ant kito šono ir laikyti vėsioje vietoje. Kur tik galima, reikia perinimui naudoti grynų veislų paukščių kiaušinius. Leghornų ar rodislandų veislės vištų kiaušinių jau beveik visur galima gauti ir todėl turėtų būti perinamai tik šiu veislų viščiukai.

Perinimui parinkime nuošalesne, ramia, kad ir vėsią vietą, kur nevaikščioja nei gyvuliai, nei šunes, ir kur nėra žiurkių ar kitų kenkėjų. Jei tik īmanoma, reikia vienu kartu perinti visą kurios nors rūšies numatomą auginti prieaugli. Vienodo amžiaus paukščių partiją auginti yra daug lengviau. Kai vienoje patalpoje peri kelios perekles, perėti lizdus reikia paruošti pintinėse ar dézese, kuriose perekle galima būtų visą perinimo laiką laikyti uždengta. Tuo būdu jos negalės pasitraukti nuo lizdo ir neužsaldys kiaušinių.

Be šilmos ir gryno oro perinamiems kiaušiniams reikalinga ir drėgmė. Kad jos lizde būtų pakankamai, i dėžes ar pintines, kuriose ruošiamas lizdas, reikių idėti pievoje išpiautos velėnos gabala arba keletą kastuvų juodžemio. Ant tokio pagrindo ir ruošiamas perėti lizdas. Lizdo apačion dedamas plonąs 1–2 cm šiaudų sluoksnis. Pats lizdo

dugnas turi būti tik truputį išdubės. Giliamie ir smailame lizde kiaušiniai dažniau sutrinami. Lizdo kraštai taip pat padaromi iš šiaudų. Jie turi būti tiek aukšti, kad būtų lygūs su tupinčios ant kiaušinių perekles nugara.

Stingant pereklių, siam darbui tenka gana dažnai panaudoti kalakutes, kurių nesunku priversti perėti. I paruoštą lizdą tupdoma kalakutė ir pridengiamama. Tačiau ji turi būti taip pridengiamama, kad lizde negalėtų atsistoti, bet visą laiką būtų priversta tupėti. Kartą per dieną, visada tuo pat laiku, kalakutę reikia palesinti ir pagirdyti. Taip patupėjusi 2–3 dienas, kalakutė pradeda perėti ir, dar porą dienų palaukus, galima jai duoti ir kiaušinius. Pradėjusią perėti kalakutę ar vištą reikia kartą per dieną nuo lizdo nuimti ir duoti palesti, atsigerti ir pasikapstyti dulkėse. Kad perekle nekankintų parazitai, prieš atiduodant jai perėti kiaušinius, pataria ma apibarstyti ją priešparazitiniais milteliais, pav. „perkūno milteliais“. Berti reikia taip, kad jie pasiekinti perekles cdā. Daroma šitaip: perekle laikoma pakabinta už kojų galva žemyn ir braukiant prieš plunksnas beriami milteliai. Daugiausiai miltelių berama apie uodegą ir pasparnėse. Milteliais apibarstyta perekle, neleidžiant jai nei pasipurptyti nei suplasnoti, patupdoma į lizdą. Kitą dieną galima jai padėti kiaušinius.

Kad perekle lesinant kiaušiniai perdaug neatšaltu, ypač perinimo pradžioje, kai gemelas yra dar labai jautrus, reikia juos pridengti švariu, švelniu skuduru ar kailio gabalu. Vienai perinimo savaitei praėjus, kai oras yra šiltas, kiaušinius pridengti jau nereikia. Perekles lesinimas ir girdymas pirmą perinimo savaitę turi užtruktis kiek galima trumpiau. Tačiau perekle galima grąžinti į lizdą tik tada, kai ji bevaikščiodama palieka savo išmatas. Perekle lesinama tik grūdais ir girdoma vandeniui. Vienai savaitei praėjus kiaušiniai pirmą kartą peršviečiami. Peršvesti patogiausiai prieš lempą vakare. Peršviečiant apvaissintuose kiaušiniuose lengvai pastebime besivystančius ir nuolatos judanti gemalą ir į šalis nuo jo einančias gysleles. Neapvaissinti kiaušiniai esti visai skaidrūs ir juos iš lizdo

reikia išimti. Kartais atsitinka, kad gemelas miršta. Jis tada virsta nejudančiu juodu tašku, kuris dažniausiai priliima prie lukšto. Praėjus antrai savaitei kiaušiniai peršviečiami antrą kartą. Ši kartą matome jau kitą vaizdą. Pūčka būna labai padidėjusi. Besivystas gemelas būna užėmęs beveik visą kiaušinio vidų, išskiriant pūčką ir mažą dalį kiaušinio smaigilio, kur dar galima matyti truputį skaidraus balto. Pūčka yra skaidri ir jos ribos aiškiai ir griežtai skiriasi nuo kitos kiaušinio dalies. Kiaušiniai, kuriuose čia minimo vaizdo nematome, yra su jau mirusiais gemalais ir juos iš lizdo reikia išimti.

Beperinant atsitinka, kad vienas kitas kiaušinis sutrinamas ir tuo pačiu suteršiami kiti kiaušiniai. Atsitinka, nors ir retai, kad perekle kiaušinius suteršia savo išmatomis. Kadangi besivystas gemelas kvėpuoja pro lukšte esančias mažas akutes, kurios kiaušinių suteršus būna užkemšamos, suterštus kiaušinius tuoju reikia drungnu vandeniu nuplauti. Plauti reikia tik suterštą vietą, stengiantis neliesti nesuterštost. Nuplovus, kiaušinius šluostytį nereikia. Kartu reikia pakeisti ir suterštus lizdo šiaudus.

Vyščiukai pradeda ristis jau devyniolika perinimo diena, ančiukai — 27, kakučiukai — 28, žasiukai — 29. Ritimosi laikas kiek svyrūoja ir priklauso nuo kiaušinių šviežumo ir perinimo tikslumo. Iš šviežių kiaušinių jaunikliai ritasi kiek anksčiau. Jei beperinant kiaušiniai gauna perdaug atšalti, ar perekle ilgesnį laiką — keletą valandų būna nuo lizdo pabėgusi, perinimas trunka kartais net kelias dienas ilgiau. Jaunikliams ritantis negalima perekle nuo lizdo nuimti ir lesinti, nes tai galėtų jiems labai pakenkti. Nereikia ją erzinti, trukdyti, kilnoti. Visai pakanka kelis kartus per dieną išimti iš lizdo jau išperintus jauniklius ir pasilikusius lukštus. Jauniklius reikia sudėti į šienu išklotą dėžutę ir su ja padėti šiltoje vietoje. Neretai atsitinka, kad jaunikliai sunkiai iš kiaušinių ritasi. Ypač tai dažnai pasitaiko su žasiukais. Kaltas čia kartais prigimtas silpnumas, bet dažniausiai tai lizdo sausumas ir perinamieji kiaušiniams drėgmės stoka. Nors padėti jaunikliams išsiristi ir nepatariama, nes tokia pagalba, ypač kai ji esti per ankstyva, gali jiems labai pakenkti, bet kartais reikia padėti. Padėti galima tik prasikalusiems jaunikliams ir tik tada, kai plėvės plėšiant jau nesirodo kraujas. Tai turi būti daroma labai atsargiai. Visiems jaunikliams išsiritus, atnaujinamas lizdas ir jie gražinami atgal po perekle, kur višiskai nelesianti turi patupėti dar 1–2 dienas. Si ramybė padeda jiems sustiprėti.

Agr. K. Čikotas

Fronto kārys užtkrina mums ramų gyvenimą. Remkime ji kuo galėdami

Svarbūs paukščiams vitaminai ir avitaminozės

Vitaminai yra grupė medžiagų, kurių organizmui reikia labai mažai, bet kurį stoka lesale stabdo jauno gyvūno augimą, vystymasi, o suaugusiam trukdo normaliai dirbtį, produkuoti. Naminiai paukščių amžius yra trumpas, o medžiagos apykaita labai gyva, greita, produkcija didelė, dėl to vitaminai yra ypač svarbūs paukščių sveikatingumui ir normaliam darbui.

Skiriami įvairių rūšių vitaminai, kurių vadinami raidėmis, kaip tai, A, B, C, D, E ir t. t. Pastaraisiais metais su-rasta eilė naujų (H, K, G) vitaminų, kurių veikimas tiriamas. Daugumas vitaminų yra įvairiuose augaluose. Ligos, kurios atsiranda dėl įvairių vitaminų stokos lesale, vadinasi avitaminozėmis, taip, pav., skiriamos A-B-C-D-avitaminozės. Laisvai gyvenantieji paukščiai, kurie sau gali pasirinkti reikalangą maistą papildyti trūkstamas organizmui medžiagas, neserga avitaminozėmis. Jei stebėsime laisvai kieme vaikštančius paukščius, tai matysime, ką jie visą dieną dirba: čia jie užlipę ant mėšlų krūvos ieško vabaliukų, kirmelaičių, ten prie mūro rankioja kalkių trupinėlius, akmenelius, netrukus randame juos sode rūpestingai iesant žalia žolele, arba prie svirno pabertus grūdus. Kokios įvairios yra paukščių organizmui reikalingos maisto medžiagos! Taigi, laisvas paukštis suranda pats sau, ko jam trūksta ir dėl to neserga avitaminozėmis.

Kitaip yra su paukščiais, kurie laikomi ilgus mėnesius arba net ištisus metus uždaryti ankštose patalpose. Čia žmogus turi jiems patiekti visas reikalingas gyvybei palaikyti ir produkcijai maisto medžiagas. Neretai būna klaidų, ypač tas liečia vitaminus, kurį paprastai ūkiuose vartojamas paukščių lesalas turi permažai. Dėl to vištros suserga avitaminoze. Perinant tokį vištų kiaušinius, didelis % viščiukų neįsirita, arba išsirita ligoti. Turint galvoje tai, kad vitaminų stoka gali atsilipti į viščiukus, artinantis perinimo sezonui reikėtų susirūointi šiuo klausimu ir patikrinti, ar pakankamai yra vitaminų lesale, kuriuo lesinamos vištros.

A vitaminų dideliais kiekiais randame svieste, kiaušinio trynyje ir žuvų taukuose. A vitaminų pradas-karotinas — yra augaluose esantieji dažai, jis randamas sausame šiene, liucernoje, morkose, burokurose. Šis karotinas susirenka paukščių kepenye, ir čia virtęs A vitaminu kraunamas riebaluose. Dedantį vištą atiduoda kiaušiniams 10 — 32% esančią kūnė A vitaminu.

A vitaminoze sergantieji paukščiai silpnėja, atsiranda nosies, akių sloga, išvarvėjimas būna pradžioje skystas, vėliau tirštėja, akių vokai patinsta, sulimpa traiškanom, vėliau patinsta visa galva. Gleivėtoji odelė Snape, ryklėje

apsidengia baltomis plėvelėmis, kurios lengvai be kraujo nuimamos. Ryklės ir templės gleivėtoj odelė matyt kruoputės didumo pūslelis.. Kartais Snape, ant gomurio atsiranda baltų plėvelės ir dėl karšto lesalo, arba nudeginimo aštriaus chemikalais, kaip rūkštimis, šarmais. A avitaminoze serga paukščiai paprastaiausio — balandžio mėnesiais. Maži viščiukai dėl A vitaminu stokos yra susirietė, neauga, o A avitaminoze sergančių vištų kiaušinių netinka perinimui, nes iš jų išsirita mažai viščiukų. A vitaminas skatinas augimą ir didina organizmo atsparumą prieš įvairias ligas. Jei trūksta A vitaminų lesale, tai didėja vištų palinkimas sirtgti padagra ir įvairiai parazitais.

A avitaminoze gydyti reikia pašalinti priežastį, t. y. lesinti lesalu, kur yra daug A vitaminų, ar juo pradū, būtent, duoti žuvų tauką 2—1 arb. šaukšteli per dieną, žalių morkų, burokų, šieno trupinelių, daigintų grūdų.

B-avitaminoze arba polineuritu paukščiai retai serga, nes B-vitaminų yra po truputi paprastai visur lesale: grūduose, selenose daugiau, nei miltuose, o ypač daug mielėse. Šiam susirgimui turi reikšmės ne tik B vitaminų stoka lesale, bet ir jų santykis su angliavandeniais. Juo daugiau paukštis gauna angliavandeniu, juo daugiau reikalauja jis ir B vitaminu.

B-avitaminoze vištros serga taip: jos liūdnos, liesėja, plunksnos pasišiaušios, skiauturė suvytusi, eisena netikra, pirštai susitraukę, kojų raumenys paraližuojasi, kartais dėl kaklo raumenų paralyžiaus galva verčiama aukštyn, višta tupi ar guli, sunkiai kvėpuoja, vėliau dėl ryklės nervų paralyžiaus negali ryti.

Jeigu paukščiai laiku pradedami gydyti, tai jie pasveiksta. Jei nervai jau degenuoti, gydymas neduoda vaisių.

Gydymui reikia lesinti ligonius mie-lėmis, žalia mėsa. Laisvai auginami paukščiai, kurie gauna pakankamai kirmelaičių, vabaliukų, neserga B-avita-minoze.

C vitaminai paukščiams neturi reikšmės, nes jų pakankamą kiekį pagamina pačių paukščių organizmas.

Trūkstant D vitaminų paukščiai suserga rachitu arba kaulų suminkštėjimu.

D-vitaminai skatina kaulų augimą ir sukaulėjimą. Rachitas atsiranda ne tik dėl D vitaminų stokos, bet ir dėl kalkių ir fosforo druskų trūkumo organizme. Nemaža vaidmenį vaidina čia ir saulės, spindulai. D vitaminai randamai dideliais kiekiais žuvų taukuose, svieste, kiaušiniuose, piene. Augaluose yra D vitamino pradas-provitaminas arba ergosterinas, kuris saulės spinduliams veikiant virsta D vitaminu. Ankstybi viščiukai, kurie turi pakankamai kalkių ir fosforo druskos, gali sirtgti ra-

chitu, jei jie negauna saulės spinduliu, kurie padeda patekusius į kūną su le-salu D provitaminus perdibti į D vita-minus. Taigi, paukščiai gali susirgti rachitu dėl trių priežasčių: kalkių ir fosforo druskų, saulės spinduliu ir, pagaliau, D vitaminų pradū, t. y., ergoste-rino stokos.

Rachitu serga dažniausia jauni paukščiai, viščiukai, ypač ankstyvesni. Jie nuliūdė, anemiški, plunksnos blogai auga, sparnai nusvirę, kojų pirštai susirietė, viščiukai negali paeiti, kartais stengiasi judėti tik sparnu pagalba, kojų kaulai minkšt, kreivi, viduriai laisvi, vėliau nustoja lesti ir stimpia. Suaugusios vištros deda dėl D vitaminų stokos minkštus kiaušinius.

Rachitui gydyti reikia duoti kiaušinių lukštą, kaulų miltų, kreidos (0,5 — 1,0 dienai), Calcium chloratum 0,1 į dieną su vandeniu. Toliau duodami žuvų taukai po ½ arb. šaukštuko į dieną. Gerai veikia Vigantolis, kurio suaugusiai vištai duodama po 1 lašą. Gydant viščiukus, šio kiekio pakanka 10 viščiukų. Praktiskai patariama viščiukams Vigantoli duoti taip: 10 ccm Vigantolio sumaišoma su 200 gr. sélénu, ir šio mišinio kasdien duodamas 1 arbatinis šaukštatas 15 viščiukų. Be to, labai svarbu yra kasdien leisti viščiukams pabūti kuo daugiausia gryname ore, saulėje. Jeigu pastebėtas žymus kaulų iškrypi-mas, gydymas neturi reikšmės, tokį paukštį reikia sunaikinti.

Kiekvieną ligą išgydyti yra daug sunkiau, nei jos apsisaugoti, dėl to turime rūpestingai prižiūrėti, kad paukščiams nieko netrūktų, kad jų lesalas būtų kuo įvairiausias.

Vet. gyd. P. Sniečkienė

Atitaisymas

„N. Sodybos“ Nr. 1, straipsnyje „Saugokite vištas nuo tuberkuliozės, kairėje puslapio pusėje idėtas sergančios vištų paveikslas yra patekės per neapsižiūrėjimą. Atitaisydami tą klaidą, žemiu dedame skrostos tuberkuliozo sergančios vištų paveikslėli. Kenyse matyt balzgani tuberkuliozės židiniai.

Gerinkime sodus

Vaismedžių perskiepimas

Mūsų senuosius sodus tiek medžių skaičium, tiek ir veislės atžvilgiu, tenka priskirti prie sodybinių sodų, kuriuose kas medis, tai nauja veislė. Sodų su vienodomis veislėmis yra labai maža. Be to, didelis vaismedžių procenetas yra labai menkos vertės, ir jų vaisiai mažai tetinka šių dienų rinkai. Kaip pavyzdį paimkime kad ir visiems gerai pažįstamą veislę — aportus, kurių savo laiku buvo gana daug sodinama. Tos veislės obuolai turi nepaprastai didelį palinkimą pūti dar ant medžių. Kai kuriuose soduose puvimo liga yra taip išsiplatinusi, kad net sunku rasti sveiki vaisių. Aišku, kad tokiu veislų auginimas yra nenaudingas, nes obuolius sunku parduoti, o ir parduodant gaunama maža kaina. Turime daug ir tokį medžių, kurių vaisius tenka parduoti žemą kainą, nes jie blogai išsilailko arba visiškai nepakelia transporto. O kiek mūsų soduose yra pusiau laukinių savybių vaismedžių, kurių vaisiai mažyčiai, išsigimę ir blogo skonio! Yra ir tokį medžių, kurie dėl netinkamos priežiūros, senatvės ar dėl kitų priežasčių duoda mažai naudos ir pamažu nyksta.

Gerai apsižvalgę savo senuose soduose, kiekvienas surasime tokį medžių, iš kurių šiandien neturime naudos, o tuo tarpu perskiepijė juos derlingomis, ligomis atspariomis ir prekybai tinkamomis veislėmis greitu laiku susilaikume gražių rezultatų.

Kiti kraštai šiuo atžvilgiu yra jau labai toli nuženge. Tie kraštai, kur iš sodų ūki jau iš anksčiau buvo kreipiamasi daugiau dėmesio, kur veislų parinkimas buvo labai tikslus ir kur, užveišiant sodus, buvo daroma mažiau kladų, vis dėlto ir šiandien varo didelė medžių perskiepimo akcija, ir tuo būdu nori atitaisyti padarytas kladas, prieiti prie veislų suvienodinimo — standartizacijos. Taigi ir mums vaismedžių perskiepimu reikia daugiau susirūpinti, nes iš menkos vertės medžių, juos perskiepijus, per dvejus metus galime gauti žymiai daugiau naudos. Tik, žinoma, tas darbas turi būti atliktas apgalvotai ir gerai.

Ruošdamiesi medžių perskiepti, turime viską gerai apgalvoti ir surasti visas priežastis, dėl kurių medžiai neveda arba jų vaisiai yra mažyčiai, nes dažnai néra reikalo daryti medžių perskiepimo, — pakanka juos tik geriau aptvarstyti, atnaujinti ar patreisti. Paganaliui reikia ištirti ir dirvos savybes ir sužinoti, kiek jos yra tinkamos toms ar kitoms veislėms auginti.

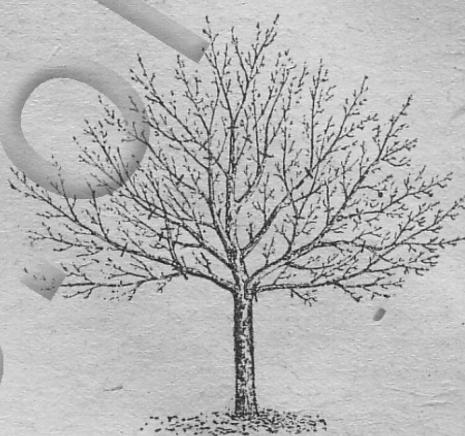
Parinkdami medžių perskiepimui, daugiausia dėmesio turime kreipti ne į jų amžių, bet į bendrą medžių sveikatą. Nereikia manyti, kad perskiepijė baigiančius nykti, apskurdusius medžius iš jų susilaiksime naudos.

Perskiepimo pasiekimas pareina netik nuo to, kaip šis darbas atliekamas, bet kartu ir nuo tolesnės perskieptyų medžių priežiūros.

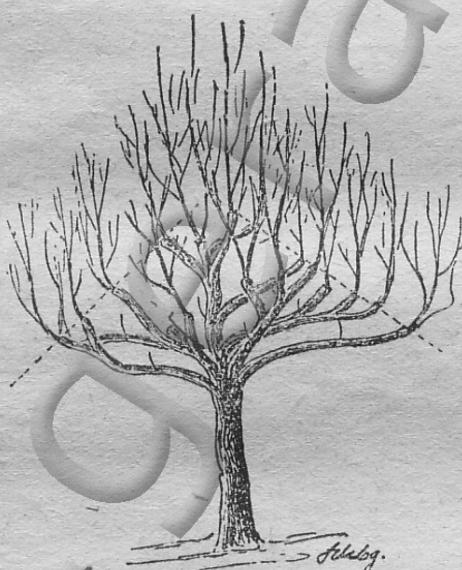
Šakų sutrumpinimas. Pagrindinis medžių perskiepimo darbas yra taisyklinas vainiko šakų sutrumpinimas. Geriausiai yra visas vainiko šakas sutrumpinti ir perskiepti iš karto.

Trumpindami šakas, turime žiūrėti, kad tarp viso vainiko ir atskirų šakų būtų išlaikyta pusiausvyra. Mums yra žinoma, kad juo medžių šakos yra žemiau (apatinės) ir juo jos yra nuožulnesnės, juo mažiau jos turi traukiamos galios, todėl yra blogiau aprūpinamos sultis. Todėl, trumpindami vainiko šakas, apatinės visada turime palikti ilgesnes, t. y. jas reikia mažiau sutrumpinti negu viršutines. Tais pačiais sumetimais turime žiūrėti, kad

šakų žaizdos nepasidarytų didesnės kaip 5 — 7 cm. I tokias žaizdas (šakų galus) įstatome po 2 — 3 auglius. Tais atve-

Brūkšneliais parodyta, kuriose vietose reikia nuplauti šakas, jas perskiepant

Perskieptas medis, kurio šakos prieš skiepijimą buvo sutrumpintos 100° kampu

apatinės šakos turėtų mažų, smulkų šakelių. Jei tokų šakelių yra mažai, tai jas reikia išauginti iš vilkūgių, kurių atsiranda šakas sutrumpinus; išaugusius vilkūgius reikia patrumpinti.

Smulkios šakelės padeda aprūpinti sultimis ir maisto medžiagomis liemenį, šakas ir iškiepytus ūgius. Juo vėliau pavasarį atliekame perskiepimą, juo smulkiosios šakelės yra labiau reikalingos.

Praktika parodė, kad obelų ir slyvų vainikų šakos turi būti trumpinamos 100° kampu, kriausiu ir vyšnių šakos trumpinamos 80° kampu.

Trumpinant (piaunant) medžių šakas, reikia atsiminti, kad juo daromas mažesnės žaizdos, juo greičiau jos užgyja. Todėl reikia stengtis, kad piaunamų

jais, kai, trumpinant šakas, tenka daryti didesnes žaizdas, patartina parinkti šakos išsišakojimą arba žiūrėti, kad prie nupiovimo vietas būtų šoninė šakutė. Tokias didesnes žaizdas po perskiepimo reikia tuoju užtepti. Vėliau, kai prie stambesnių žaizdų atsiranda vilkūgiai, jų nešaliname, o patrumpinę paleikame ilgesniams laikui, kad šie vilkūgiai, traukdami sultis, padėtų užgydyti žaizdas ir apsaugotų ją nuo džiūvimo. Vilkūgius reikia visada tik patrumpinti, kad jie, juos peraugdami, nedarytų konkurencijos iškiepytiems kultūriniams ūgiams.

Kada ir kaip vaismedžius perskiepti. Kad perskiepimus pasiektų, vainiko šakas reikia anksti sutrumpinti. Atsarginės maisto medžiagos žiemos metu yra sukrautos daugiausia medžio liemeny ir stambesnė šakose. Pavasarį, kai tik saulutė pradeda karšciau šildyti, šios atsarginės medžiagos išsivaikščioja po visas medžio šakas. Tat, juo anksčiau vainikų šakos sutrumpinamos, juo mažiau praranda medis atsarginių maisto medžiagų. Jei medžio vainiko šakų netrumpiname iš rudens, tai tas darbas turi būti atliktas anksti pavasarį, kol dar sultys neišsivaikščiojo po visą medį.

Perskiepant kaulavaisius, ypatingai senesnės slyvas, patartina pirmaisiais metais sutrumpinti vainiko šakas, o kitais metais skiepti į atsiradusius auglius.

Perskiepydami obelis ir kriausės, galime vartoti įvairius skiepijimo būdus. Bet vienas paprasčiausiai, prieinamiausiai ir visiems žinomiausiai būdų yra skiepijimas užkišimu už žlevės. Šis bū-

das gali būti vartojamas tik tada (pavasarį), kai žievė yra atkepusi.

Svarbu, kad skiepas būtų nupiautas lygai ir kad, perpiaunant žievę, nebūtų sužeista mediena. Užkišant skiepą už žievęs, reikia žiūrėti, kad kelmelio (šakos) kambijo sluoksniai gerai susiglausti su skiepo kambijo sluoksniais (kambiju vadiname 1 — 3 mm storumo sluoksnį, kuris yra tarp žievės ir medienos). Skiepijant i seinesnius medžius su tvirta žieve, yra būtina, kad vidiniai skiepo sluoksniai susisektų su kelmelio žievės sluoksniais.

Taisyklingai už žievės užkištą skiepą aprišame placiomis plaušomis (rafija). Aprišant rafija, nereikia per daug užveržti, kad ji neisipiautų į žievę. Aprištą skiepą tuoju reikia aptepti skiepijimo tepalu. Tepti reikia taip, kad neliktų tuščių vietų, per kurias galėtų prietis oras, nes tas trukdytų skiepams prigytį. Todėl aptepus skiepijimo tepalu ji reikia būtinai dar palyginti šlapiu pirštu, kad užsidarytų visi plyšiai

Kad skiepų nenulaužytų paukščiai, greta jų turime pririšti ilgesnes lazdeles, prie kurių vėliau, esant reikalui, galėsime pririšti skiepą ir jį apsaugoti nuo vėjų.

Perskieptyų medžių priežiūra. Perskiepibus pavasarį pirmučiausia reikia apžiūrėti skiepus ir patikrinti, ar į juos nėra išipovusi rafija. Kai tik skiepai visiškai prigyja, rafiją reikia tuoju nuimti, ją perpiaunant peiliu. Esant reikalui, daromas antras skiepų perrišimas. Ant visų stambių šakų, jas sutrumpinus, jau iš pavasario atsiranda nemažai vilkūgių. Prie perskieptyų kultūrinį skiepų t. y. šakų viršūnėse, apie 25 cm. nuotolyje nuo kultūrinio skiepo, visus vilkūgius pašaliname, kad jie nedarytų konkurencijos kultūriniam augliams. Augantieji visiškai arti kultūrinį skiepų vilkūgiai nešalinami tik tada, jei perskiepimo vietoje buvo padaryta labai didelė žaizda, nes jie padeda žaizdoms užgyti; tuo atveju juos turime patrumpinti iki 10-ties centimetru ilgumo. Vilkūgiai, kurie auga stačiai į viršų arba į vainiko viduri, arba jei jų yra per daug (auga per tankiai), visai pažalinam. Reikia tik žiūrėti, kad, šalinant vilkūgį, medžių šakos nepasiliktu nuogos. Todėl į šonus ir į apačią augančių vilkūgių nešaliname, tik juos patrumpiname iki 20 — 30 cm ilgumo. Jei šio darbo negalime atlikti vasaros metu, tai jį galime atidėti iki rudens.

Vėjuotose vietose priglusius kultūrinius skiepus tenka prirašioti prie stiebelių, kad jų nenulaužtų vėjas.

Pirmais po perskiepimo metais, rudenį, arba kitų metų pavasarį, daromas kultūrinį auglių genėjimas. Ši genėjimą atlikdami, pirmoje eilėje žiūrime, kad būtų išlaikyta pusiausvyra tarp visų īlinko šakų. Todėl viršutinius kultūrinius auglius reikia nugenerēti kiek trumpliau (daugiau nupiauti), negu apatinius. Paprastai kultūrinius auglius

piauname iki 1/3 arba 1/2 jų ilgumo. Jei į šaką buvo iškieptyti du ar trys kultūriniai augliai, tai vieną jų (parinkę tvirtesni) patrumpiname iki 1/3 ilgumo, o gretimuosis kultūriniai auglius nupiauname, palikdami jiems tik 4 — 5 pumpurus.

Visus per tankiai augančius vilkūgius pašaliname, o likusius patrumpiname iki 20 — 30 cm.

Tolesnė kitų medžių priežiūra — taisyklingas vainiko tvarkymas. Genédami auglius, kartu pašaliname visus per tankiai augančius vilkūgius bei šakas.

Kelios pastabos medžių perskiepijant. Nevisos veislės perkiepytos į kitas lygias gerai tarsta. Reikia vengti į silpnai augančias veisles skieptyti greit augančias arba į ankstį sprogstančias veisles skieptyti vėlai sprogstančias.

Darant vaismedžių perskiepijimą, įdomu žinoti, kiek tam darbui reikia medžiagos ir laiko.

Vienam medžiui vidutiniškai reikia sutrumpinti maždaug apie 18 šakų, tuo būdu vienam medžiui reikia turėti apie 25 — 30 skiepų. Skiepams aprišti reikia apie 20 — 30 gramų rafijos ir apie 120 gramų tepalo. Vienai šakai nupiauti reikia maždaug 4 minučių laiko, tai 18 šakų nupiausime per 72 minutes; 18 šakų galima perskieptyti per 216 minučių. Tuo būdu vienam medžiui perskieptyti reikia apie 288 minutes, arba nepilnų 5 valandų. Taigi, kaip matome, perskiepimui reikia palyginti nedaug laiko.

Medžiams perskieptyti skiepai. Darant ar tai medžių perskiepijimą, ar bet kuri

žemos ar pavasario skiepijimą, svarbu turėti gerą skiepų.

Tinkamiausias laikas skiepams piauti yra vėlybas rudojo. Pagrindinis dalykas, kad skiepai būtų nupiauti, kol dar neprasidejo medžių sulčių vaikščiojimas — judėjimas. Sultys pradeda vaikščioti anksti pavasarį (kovo mėn.), kai prasideda šiltesnės dienos. Skiepai tada praranda savo atsarginių medžiagų dalį, todėl jie sunkiau prigyja.

Skiepus reikia imti nuo senesnių medžių, kurie per ilgesnį laiką yra parodė gerą derlingumą, atsparumą šalčiams, ligoms ir kenkėjams ir, savaimė suprantama, jei jų vaisiai pasižymi geromis ypatybėmis. Jei skiepų reikia ne daug, tai patartina juos piauti iš pietinės medžių pusės, nes toje pusėje jie yra geriausiai išnokę. Skiepai, išsaugę ant tokius šakų, kurios turi daug vaisių šakelių, yra geresni, nes juose yra sukrauta daugiau atsarginių medžiagų, kas palengvina ir pagreitina prigyjimą. Nupiovus skiepą, prie jo tuoju reikia pririšti lentelę (etiketę) su veislės pažadinimu, kad paskui nesusipainiotų rūsys.

Skiepus reikia laikyti taip, kad jie būtų apsaugoti nuo puvimo ir kad nebaruotų drégmę. Geriausiai juos surišti nedideliais Gundeliais ir laikyti vesiame rūsyje, iki pusės įkasus į smėlį. Gundelius patogiausia surišti lanksčiomis žilvyčio vytelėmis, nes rafja (plaušos) greit supūva, o spagatu arba vielą sužeidžiama jų žievė.

Kad skiepų neapgraužtų pelés, apie juos reikia padėti eglišakiu. Žiemos metu, įeinant į rūsi, laiks nuo laiko skiepus reikia apžiūrėti ir patikrinti.

Atgaivinamos „Sakalo“ literatūros premijos

Atnaujindama savo nuo 1935 metų buvusią tradiciją ir norėdama skatinti savos literatūros, o tuo pačiu ir kultūrinį vertybų ugdyma, savo velkima pradėjusi nepalankaus karo meto naujomis darbo sąlygomis, „Sakalo“ leidykla skiria, pradedant 1944 metais, tris premijas išleistiems nuo „Sakalo“ atskirimo ar 1944 metų išleidimo veikalams, būtent:

1. RM 5.000,— už geriausią grožinės literatūros veikalą nepaisant jo žanro.
2. RM 3.000,— už geriausią vaikams skirtą literatūros veikalą.
3. RM 2.000,— jauniesiems rašytojams už geriausią pirmąjį išspausdintą jų veikalą arba tais metais įteiktą leidyklai veikalo rankraštį.

Premijuojami tik pačios „Sakalo“ leidyklos išleisti originaliniai veikalai.

Naujai leidžiami jau būvę spausdinti autorų veikalai premijai skirti svarstomi tik tuo atveju, jeigu naujame leidime yra ne mažiau kaip 40% naujų da-

lykų. Stilistiniai pataisymai naujais dalykais nelaikomis.

„Sakalo“ leidyklos išleisti veikalai, premijuoti kitų kurių literatūros premijas teikiančiu išleidės didesnės ar tolygios kaip „Sakalo“ sumos premija, „Sakalo“ premijai gauti nesvarstomi.

Premijas skirs jury komisija, kurią sudarys — 3 rašytojai, kurių veikalai „Sakalas“ tais metais néra išleidės, vienas „Sakalo“ atstovas ir vienas visuomenės atstovas. II-osios premijos jury komisijon veteje visuomenės atstovo bus pakviestas pedagogas. Premijos skiriamos slaptu komisijos narių balsavimui paprasta balsų dauguma.

Premijos galėtų būti neskiriamos, 1) jeigu komisija nerastų išskirtinų premijoms veikalų; 2) jeigu grožinės ir vaikų literatūros ar jaunuju autorių veikalų tais metais „Sakalas“ būtų išleidės mažiau kaip po tris arba jaunieji autorai būtų įteikę „Sakalui“ mažiau kaip tris rankraštius; 3) jeigu nepaprastos ir nemumatytos priežastys grėstų pačios leidyklos egzistavimui.

Jury komisijos sprendimas galutinis.

Kaip pačiam užsiauginti vaisinių medelių

Kad sodai mūsų krašte iššalo, kad juos reikia kuo skubiausiai atkurti, yra neginčijami faktai. Sékmagam sodų plitimui patikimiausia tik iš savo krašte surinktų sėklų išauginta vaisinė medžiaga. Todėl apie tai, kaip pačiam užsiauginti vaisinių medelių, mes čia ir pakalbėsime.

Daugyne ežių parengimas ir sėklų sėja

Daigynui žemė turi būti gerai išdirbtai ir patreštai, kad laukinukai galėtų laisvai vystytis tvirtą šaknų sistemą. Gali būti parenkama turtinga humusu ir maisto medžiagomis žemė, prieš metus gerai patrešta mėšlu. Kadangi daigynui iš viso nereikia didelio žemės ploto, ypatingai pradedant nedideliu mastu, tad mažą žemės sklypelį visuomet lengviau parinkti. Obelaičių ir kriausiačių sėklas sėjamos anksti pavasarį, pašalui iš žemės išėjus ir jai pradžiuvus. Rudenį pasėtos sėklas gali nustoti daigumo; be to, per ilgesnį laiką paviršiuje susidaro plutele, pro kurią daigelai negali išlysti. Tinkamai stratifikuota ir gerai laikytą sėkla tada pradeda dygti.

Parinktame žemės sklypelyje padaromos ežios 1 m pločio su 30–40 cm pločio tarpežiais. Ežių kryptis suderinaama su nuotakumu, jei vieta yra pakrypusi į kurią nors puse, kad nubėgtų susirinkus vandens perteiklius. Lygio vietoj ežios daromos iš rytių į vakarus, kad reikalui esant būtų lengviau užpažesinti daigelius. Drėgnesnėj žemėj ežios daromos aukštesnės, sausesnėj — žemesnės. Ežių paviršiuje grumstai sutrūpinami ir paviršius grėbliu nulyginamas. Jei žemė blogesnė, labai naudinga ežių paviršių padengti 5 cm pūdinio žemės sluoksniu. Su lentele skersai ežios per 10–15 cm padaromi 2–3 cm gylio griovelai. Jei nėra pakankamai pūdinio žemės visam ežių paviršiui padengti, galima, padarius gilesnius griovelius, 5–7 cm, pripilti į juos, pasėti sėklas, kad jos neatsidurtu giliu 2 cm nuo žemės paviršiaus. Sėjanti stratifikuotas sėklas prisilaikoma maždaug vienodų atstumų: sėkla nuo sėklų eilutėje turi būti per 5–10 mm. Pasėta sėkla grioveliuose padengiamataip pat pūdinio žeme, nes ji yra puri, maista ir daigelių dygimą žymiai palegvina. Jei nėra, tenka positenkinti ta pačia darzo žeme. Kad sėklų neiškapstyti naminiai paukščiai ir laikytasi pastovės drėgmė, ežios padengiamos šiaudais. Šiaudai prispaudžiami basliais, kartelėmis ar kuo kitu, kad vėjas neišnešiotu. Esant sausam ir šiltam orui, ežios palaistomas, kad dygstančioms sėkloms nepritrūktų drėgmės. Retkarčiais stebimas sėklų dygimas. Kada pradeda dygti, šiaudai nuimami, kad daigelai su jais nesusipintų ir vėliau nuimant nebūtų pavojaus išrauti. Šiaudams nuimti parenkama debesuota diena, nes tiesioginiai staigūs pavasario saulės spinduliai gali pažeisti

lapelius. Švariai nuėmus šiaudus, eilutę tarpai papurenami. Sudygusius daigelius prižiūrint, naikinamos piktžolės, purenami tarpeliai, patreštama srutinis, žūrima, kad nepritrūktų drėgmės.

Daigelių persodinimas ir tolimesnė priežiūra

Daigeliams išleidus du-tris tikruosius lapelius, jie persodinami. Ežios daromos tokio pat pločio, kaip ir sėjai. Žemė turi būti gerai išdirbtai ir trašai. Persodinimo tikslas — išauginti laukinukus su stipria pagrindiniu ir šalutiniu šaknų sistema. Persodinti laukinukų daigelai auginami toj pačioj vietoj iki persodinimo į medelyną.

Ežios persodinimui parengiamos keiliai dienas anksčiau, kad žemė suspėtu iki persodinimo susigulėti. Persodinami daigeliai skersai ežios eilutėmis per 20 cm viena nuo kitos ir eilutėse daigas nuo daigo per 10 cm. Pikuojamu daigelių atstumų vienodumui prisilaikyti: naudojamas žymimasis prietaisas. Tai paprastas rémas, kurio apačioje prikalamos briaunnuotos 5 cm pločio lentelės tokio ilgio, koks yra ežios plotis. Réme lentelių atstumai daromi per 20 cm — tokie, kokie reikalingi tarpeilių atstumams. Toks rémas dedamas ant ežios ir spaudžiamas, kol palieka eilių žymės. Daigelių vienodiems atstumams eilutėse pažymėti vartojamas markeris, kurio dantimis išduriamos skylutės.

Atlikus parengiamuosius darbus, pradedamas persodinimas. Tieki persodinimui parėngtos, tiek daiginamos ežios su daigeliais palaistomos, kad raunant nusirautų kuo mažiau jautrių šakniaplaukių. Persodinimo darbui parengiami 10–15 mm storio, vienu smailai, kitu paplokščiai nudrožtais galais smaigeliai. Smaigelio pagalba priklausa daigelių. Iš augančių daigelių eilutės šono smeigiamas paplokščiu galu smaigelis ir daigeliai iškeliami. Paimami už lapelį ir nenukratant žemiu de-

dami į negilą indą: lėkste, vazona ar kt., į kurią pripilta vandens. Prieš dedant į indą su vandeniu, žemės nenukratomos, kad nenusitrauktų jaunos silpnos šaknelės, kurios daigeliui yra taip brangios. Nuo vandens pamerkštai daigelių šaknų žemė atmirksta ir lengvai nubyra. Tokie daigeliai turi ryškią pagrindinę gilyn einančią šaknelę ir nežymias šalutines. Kriausaičių daigeliai leidžia beveik vien pagrindinę šaknelę, nes neturi palinkimo savaimė leisti šalutinių šaknelių. Kad paskatinint naujų šalutinių šaknelių augimą, pagrindinės šaknelės sutrumpinamos $\frac{1}{3}$ į ilgį, bet paliekama ne trumpesnės, kaip 5 cm. Sutrumpintomis šaknelėmis daigeliai dedami į vandens ir molio skiedini, kad persodinant šaknelės geriau susirištų su žeme ir nedžiūtų persodinimo metu.

Pats persodinimo darbas atliekamas šiuo būdu: anksčiau aprašytu būdu pažymetose vietose smailiu galiuku smeigiamas smaigelis ir padaroma pakankamo gilumo ir platumo skylutė, kad pikuojant neužsiriestų šaknelės. I skylytė daigelis leidžiamas iki pirmykščių lapeliu, užberiamas truputis smulkios žemės; daigelis kiek patraukiama į viršų ir šaknelės išsilygina. Tuomet smaigelis smeigiamas istrižai iš šono 5 cm toliau nuo daigelio ir žemė švelniai, nepažeidžiant daigelio, prispaudžiamas. Istrauktu smaigelio vietoje padaryta duobutė užlyginama. Persodinant svarbu, kad neužsiriestų šaknelės ir žemė su šaknelėmis būtų gerai suspausta. Daigeliai persodinami giliau, negu anksčiau augo — beveik iki sėklaskiltų pagrindo.

Svarbu persodinimą atlitti laiku, neleidžiant peraugti, nes tada ir prigijimas ir darbas apsunkinamas.

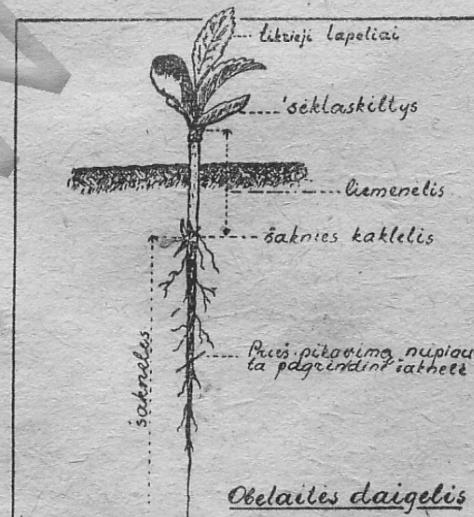
Išpiuko laukinukai reikalingi šios priežiūros:

1) **Stropus laistymas**, ypatingai sausrū metu, iki daigeliai prigyja. Laistoma vakarais, nes per naktį drėgmė suspėja susigerti gerai į žemę ir mažiau išgauroja. Laistymui naudojamas kūdros ar upelio vanduo. Pavojinga laistytai vidudieni saulėtā dieną, nes sudrėkinus lapelius nusvilina saulės spinduliai.

2) **Žemės purcnimas tarp daigelių** reikalingas tinkamam mikroorganizmų darbui skaldant organines medžiagas į mineralines, šilimos ir drėgmės taupymai.

3) **Piktžolių naikinimas**, nes jos bėreikalingai eikvoja maisto medžiagas, stelbia daigelius, užstodamos šviesą.

4) **Daigelių trėsimas** atskiestomis sruatomis ir azotinėmis mineralinėmis trašomis. Tieki sruatom, tiek azotinėm trašom trėšiant, žemė turi būti drėgna. Geriausiai tinkama Čili salietra, tačiau ji gali būti pakeičiama ir kitom greit veikiančiom trašom. Trėsimą galima vykdyti daigeliams prigijus ir pradėjus augti. Augaliukai salietruojami individualiai, per visą augimo laikotarpį tris kartus, kiekvienu kartą 1 m² duodant po 20 g salietros. Pirmą kartą beria-

Preparatai kovai su sodų ir daržų augalų kenkėjais

Pavasariu artėjant sodų ir daržų augintojai rūpinasi apsaugoti augalus nuo kenkėjų. Šiemet kovai su augalų kenkėjais „Sodyba“ yra gavusi įvairių preparatų, kurių svarbiausius čia paminėsime.

I. Purškimui:

1. Vaismedžių karbolineumas. Karbolineumu purškiama obelys, kriaūšės, vyšnios, slyvos ir vaiskrūmėliai. Karbolineumas naikina amaru, blakių ir kitų kenkėjų kiaušinėlius, skydamarius, o taip pat samanas ir kerpes. Purškimo laikas — ankstyvas pavasaris — žiemos pabaiga, t. y. prieš sprogstant vaismedžių pumpurams.

Paruošimas: Imama lygios dalys vandens ir karbolineumo ir gerai išmaišoma. Po to nuolat maišant dapilama vandens iki reikalingo stiprumo.

100 l skiedinio reikalinga:

5%	8%	10%	stiprumo
5 kg	8 kg	10 kg	vaism. karb.

Obelims ir kriaūšems purkštį imama 8—10%; slyvoms, vyšniomis ir vaiskrūmėliais 5% stiprumo skiedini.

2. Kalkarsen „Silesia“. Vartojamas kovai su graužiančiais kenkėjais — vabzdžiais ir jų viškrais. Gerai tinka maišyti su vario ir sieros preparatais. Purškimiui imama 0,4% stiprumo skiedinys, t. y. i 100 l vandens dedama 400 gramų kalkarsen „Silesia“. Šis preparatas yra stiprus nuodai. Apipurkštąs daržoves ir vaisius valgyti, o taip pat žolę šerti gyvuliams galima tik po stipresnio lietaus arba gerai nuplovus.

3. Solbar. Solbar preparatu purškiami vaismedžiai ir vaiskrūmėliai kovai su agrastu miltlige, obuolių miltlige, rauplémis, slyvų vyžomis, raud. voreliu, skydmariais ir kt., grybelių kilmės ligomis. Firmą kartą purškiama po žiemos prieš pumpurams sprogstant 3% stiprumo skiediniu; antrą kartą tuoju peržydėjus ir trečią kartą uogoms pa-augus ¼% stiprumo skiediniu.

Kai kurios agrastų veislės neišlaiko „Solbar“ purškimo, (nes tai yra sieros preparatas) — nudegina lapus. Patar-tina išsiskleidusią agrastų krūmų mažą dalį apipurkštį ir patikrinti ar lapai nenudega.

ma daigeliams prigijus ir pradėjus augti; antrą kartą — praslinkus dviems savaitėms nuo pirmo patrėšimo, trečią kartą — birželio pabaigoj. Po kiekvieno patrėšimo salietra įterpiama su kaup-tukui, tuo pačiu supurenant i dirvą. Kiekvienu kartą prieš salietravimą su-naikinamos piktolės. Kovojama taip pat su amarais ir kt. kenkėjais.

Racionaliai pravedant visus laukinukų priežiūros darbus, tu pačiu metu ru-denį gaunamai tinkamai išsivystę medelyliai, kuriuos galima sodinti į medelynā.

V. Venskutonis

Paruošimas: „Solbar“ milteliai supilami į indą ir su mažu kiekiu vandenės gerai išmaišomi. Po to reikia leisti skiediniui keletą valandų nusistoveti, vėliau maišant dapilamas likusis vandenės kiekis. Pilant į purkštuvą — perkošiama, kad nepaklūtų drumzlių į skiedinį. 100 l vandens imama purškimiui prieš sprogstant pumpurams 3 kg., o vasaros purškimiui ½ kg. „Solbar“ miltelių. Po vartojimo purkštuvą tuoju gerai išplauti.

4. Kupferkalk. Vartojamas kovai su bulviu ir pomidorų puvimu. Kad ta liga neplisti, reikia purksti augalus iki 3 kartų. Firmą kartą purškiama kai tik liga pradeda rodyti ir vėliausiai iki bulvių žydėjimo su 0,4% stiprumo skiediniu. Antrą ir trečią kartą purškiama su 0,4% — 0,5% stiprumo skiediniu stipriausio ligos pasireiškimo metu. Rasotos arba aplytos bulvės turi pirmiau nudžiūti. I 1 ha bulvių pasėlių reikia apie 800 l skiedinio.

100 l skiedinio imama

0,4%	0,5%	stiprumo
400 gr	500 gr	Kupferkalk miltelių

Su Kupferkalk apipurksta žolė, runkelių lapai ir kt. pašarui vartoti galima tik po stipresnio lietaus arba gerai nuplovus.

II. Dulkinimui:

1. Sinaphit. Apipulti spragėmis ir amarais augalai apdulkinami nikotino milteliais „Sinaphit“. 1 ha reikia 24—32 kg „Sinaphit“ miltelių. Dulkinama tuoju, kai tik pastebimos spragės ir amara.

2. Gesarol. — turi organišką, be arseno junginį ir veikia kaip išoriniai ir vidiniai nuodai, t. y. naikina siurbiantčiuosius ir graužiančiuosius vabzdžius ir jų viškrus. Ypatingai tinka kovoti su amarais, spragėmis, baltojo kopūstynio viškrais ir kitais daržovių ir šakniniavaisių kenkėjais. Taip pat galima sekmingai naudoti prieš sodų kenkėjus-karkvabalius, žiemsprindžius, kandis ir kt. Todėl jis gali pavaduoti augalinus (Pyrethrum, Derris, Nikotin) ir arseno dulkinimo preparatus. „Gesarol“ dulkės yra nenuodingos žmonėms ir naminiams gyvuliams ir visiškai nekenksmingos apdulkiniamis augalamams, todėl gali būti dulkinamos neatsižvelgiant į tarpines kultūras.

3. Tabako dulkės. Kovai su amarais vartojamos tabako dulkės su kalkėmis. Reikia dulkinti amaru užpultus augalus tabako dulkui ir kalkių mišiniu — santykiai 1:1. Kovai reikia pradėti tuoju, amarams pasirodžius.

Visi dulkinamieji preparatai išdulkinami specialiais dulkintuvais. Neturint jų galima panaudoti retos medžiagos (marlės) maišelius. Milteliai supilami į maišelį ir maišelis purtomas, kad dulkės vienodai kristą ant apipultų augalu. Darbo pagreitinimui, ypač didesniuose daržuose, galima ant ilgesnės

lazdos pritvirtinti 8—10 maišelių taip, kad po vieną maišelį tektų ties kiekviena daržovių eile. Lazda su galu nešama dviejų darbininkų ir purtoma, tuo būdu iš karto apdulkinama plati juosta.

Dulkinti galima tik silpnam vėjui esant. Geriausiai kai vėjo visai nėra.

Negalima apdulkinti rasotų augalų arba tuoju po lietaus. Augalai turi nudžiuti. Dulkinti tuoju, kai tik pastebimi kenkėjai. Iš anksto dulkinti nėra prasmės. Amarų užpultus augalus reikia apdulkinti kol nesusisukę lapai, nes vėliau dulkės negali amaru pasiekti.

Saugotis dulkium, nes dulkinamieji preparatai daugiau ar mažiau yra kenksmingi sveikatai. Ypatingai saugotis tų preparatų dulkium, kuriu sudėtinėje arba arseno junginiai (pav. Meritol).

PREPARATAI LAISTYMIUI

1. Tabako nuoviralas. — Kovai su amarais vartojamas tabako nuoviralas.

Nuoviralas gaminamas šiuo receptu: 1 kg tabako dulkium užpilti 3 l vandens, pavirinti 15 min. ir nupilti; užpilti antrą kartą 3 l vandens ir vėl virinti 15 min. ir vėl nupilti; tą patį pakartoti ir trečią kartą. Gaunama 9 l nuoviralo, i kuri dar dapilama 11 l vandens. Gaunama 20 l skiedinio, kuriuo nu-plaunami arba apipurškiami amaru užpulti augalai.

2. Koflimat. Kovai su kopūstine mu-se, kuri apipuola kryžiažiedžius augalus: kopūstus, sétinius, ridikus, ropes, krienus ir kt. Paskutiniai metais sekmingai vartojamas „Koflimat“ (kopūstynės musės sublimatas). Geriausiai kova pasiseka, kai laiku pradedama kovoti. Todėl rasodą išsodinus į daržą po 4 dienų reikia pirmą kartą laistytį „Koflimat“ skiediniu. Antrą kartą laistoma priejus 8—10 dienų po pirmojo laistymo ir trečią kartą priejus 20 dienų po antrojo laistymo. Laistymui imama 0,06% skiedinys, t. y. i 10 litrų vandens pilama 6 gramai „Koflimat“. 100 augalų palaistytu reikia 7,5 l skiedinio.

„Koflimat“ yra labai stiprus su gyv-sidabriu nuodai, todėl reikia labai at-sargiai vartoti. „Koflimat“ skiedinio negalima laikyti metaliniuose emaliuo-tuose ir aluminijaus induose, nes jis aptraukia metalus rūgščiu laku, nu ko tie indai sugenda. Medinės statinės, jei jose ilgesnį laiką skiedinys pastovi, lie-ka nenaudotinos, nes nuodai išsiurbia į medį. Geriausiai vartoti molinius indus, kuriuos po vartojimo gerai išplau-ti. Tačiau ir jais kitam tikslui negali ma naudotis. „Koflimat“ lengvai tirps-ta šaltame vandenye, todėl nėra rei-kalo daryti skiedinio atsargai, nes kiek-vienu metu galima jo atskiesti reikiama kiekis. Kaip jau minėta, „Koflimat“ yra stiprus nuodai, todėl po darbo reikia gerai rankas nuplauti, o pats „Kofli-mat“ turi būti laikomas užrakintas, kad neatsitiktų kokia nelaimė.

Aukščiau minėtus preparatus galima gauti „Sodyboje“.

Apie šeimininkų DARBA

Vienas iš opiuju šio meto klausimų — kaip sutvarkyti padaugėjusius namų darbus, kad juos galima būtų atlikti trumpiausiu laiku. Šeimininkai, kuri nevienu metus tvarkė savo ūki, tokį uždavinį bus nepersunkiausia išspręsti. Ji jau prityrusi ir namų nesklandumus sumanai išlygina. Tačiau jaunoms šeimininkėms ir mažas uždaviny sartais sudaro kliūtis, kurias nugalėti reikia daug pastangų. Tokioms ir bet kurių patarimai praverčia.

Šiuo metu gyvenimo sąlygos tiek mieste, tiek kaime yra pasikeitusios, darbo jėga sumažėjusi, reikia dažnai pagelbėti ten, kur seniau pavaduodavo greitos ir prityrusios rankos. Kiekviena moteris todėl darbar ir yra daugiau apkrauta įvairiais darbais. Reikia dažnai ir palopoti ir persiūti, reikia eilėse pastovéti, žodžiu, padidėjē darbai užgulé šeimininkę sunkia našta ir verčia pagalvoti, kaip susitvarkyti, kaip daugiau nuveikti, nepertemptant savo jėgų.

Cia daugiau prisiminsime mieste gyvenančios šeimininkės sąlygas. Ji dabar retai teguli pasisamdyti pagelbininkę. Be to, dažnai turi pašalinį darbą — tarnyba, amatą.

Pirma sąlyga palengvinti sau darbą ir sustaupyt laiką yra visų darbų tvarkingas atlikimas. Cia didelės svarbos turi įgimtas šeimininkės būdas, jos išauklėjimas. Vadinama tvarkinga moteris ir be nurodymų iš šalies gerai susitvarko savo butą, pasiskirsto laiką ir, žiūrék, jos darbai plaukte plaukia. Ir laisvo laiko ji dar randą. Blogiau toms šeimininkėms, kurios néra pripratintos prie tvarkos, ar yra tokios išsiblaškiusios, kad nemoka pačios įstatyti savo namų ūkio į vėžes. Jos todėl turi ypatingai sekti geru tvarkingu šeimininkui pavyzdžiu iš naudotis joms duodamais patarimais. Taupant laiką, pagrindas tvarkingam darbui atlikti yra tinkamas daikų, įrankių ir kitų namų apyvokos daikų išdėstymas bute. Smulkiai nenagrinėsime, tik paminėsime taisykles — viskas turi turėti savo vietą. Įrankiai turi būti arčiausiai tos vietas, kur darbas atliekamas, kur šie daiktai panaudojami. Panaudojus vėl sudedami į jiems skirtą vietą. Pradedant darbą bus lengva susirasti, nereikės po vienus namus dingusio daikto ieškoti, nereikės jaudintis, pykti, gaišinti laiko ir nustoti energijos tolimesniems darbam. Šių taisyklių turi prisilaikyti ir visi šeimos nariai, tada šeimininkai neteks už tvarką kovoti. Šeimininkės nustatyta tvarką visi šeimos nariai turi gerbti ir jos laikytis. Pvz., siuvimo reikmenis laikyti atskiroje dėžutėje — siūlai, adatos, žirklys ir kita. Šeimininkė, ruošdamasi siūti ar adyti, pasiima dėžutę iš jai skirtos nuolatinės vienos spintoje ar kitur ir po darbo ją vėl padeida ten pat. Jei siūti tenka ne pa-

čiai šeimininkai, o kuriam nors jos šeimos nariui, tai šis susiras visus reikmenis pats, nereiks varginti šeimininkės klausinėjimu. Darbas gali būti atliktas ir šeimininkai nesant namie, nes reikmenų laikymo vieta yra nuolatinė ir visiems žinoma. Tai liečia ir visa kita, pvz., nešvarūs baltiniai turi savo nuošalią vietą, susidėvėjusius visada ten ir dedame. Švarius vėl skirstome į peržiūrėtus, sulopytus, sutvarkytus, kad reikalui esant nereiktu gaišti laiko, verčiant visus baltinius ir ieškant tinkamų naudoti.

Virtuvėje ypač svarbu prisilaikyti patogiausios darbams atlikti tvarkos: baltai, įrankiai, indai, kuras, visa parankiai sudėtyta, po darbo sutvarkoma. Kadangi darbas virtuvėje yra nuolatinis, pasikartoja ir atimas labai daug laiko šeimininkai, tad pakartotinai parabréžiame, kad čia parankus susitvarkymas ypatingai atsiliepia laiko sutaupyti.

Vienas pavyzdžių: įrankiai, naudojami kasdien valgius gaminant — virtuvės peilis, medinis šaukštė, lentelė svogūnams ir lašiniams supiaustyt — laikomi čia pat netoli darbo stalo (jo stalčiuje), jie yra visad po ranka, jiems paimti nereikės vaikščioti į toliau stovinčią spintą, nereikės gaišti ir pavargti. Šeimininkė pagal minėtās taisykles namuose palaikydama tvarką jau yra nugalėjusi vieną iš svarbiausių kliūcių sustaupyt laiką.

Bet tinkamas daikų sudėstymas darne viskas — reikia ir tinkamo darbų suplanavimo, numatymo ir atlikimo pagal numatyta planą. Jei darbų nenumatysime ir nesugebėsime pagal numatyta eilę jų atlikti, darbai vys darbus, vienas darbas isipainios į kitą ir, žiūrék, jau ir sustojo namų ūkio tvarkingumo ratas. O šeimininkė, besimėtydama tarp darbų, kiek brangaus laiko sugaišina!

Darbų reikia numatyti artimai ir tolimai ateiciāi. Tai yra — apgalvojama įvairių reikalų sudeinimas savaitei pirmyn. Taip pat sumanai reikia derinti ir dienos darbus ir juos rišti su sekancios dienos darbais. Pvz., šiandien einu į krautuvę prekių atsiimti, pakeliui užėisiu pas batsiūvi, atgal eidama susitarsiu su skalbėja. Arba: — rytoj virsū mėsos sriuba, bus ilgai karšta orkaitė, ta proga iškepsi sau sausainių, arba: — rytoj priešpriet užtruksiu pas dantų gydytoja, tad pietums paruošti turésiu nedaug laiko. Dėl to reikia šiandien pietus verdant išvirti daugiau bulvių, dalį mėsos palikti ir bent kiek kopūstų patroškinti — rytės valgį tik užbaigti. Tokių pavyzdžių susiras labai daug. Numatytais darbus reikia ir įvykdinti, tada ir norimą tikslą pasieksime — sustaupysime laiką.

Jeigu šeimininkė darbų nenumato, o puola juos dirbtį paskutinę akimirką, menki tada ir darbai išeina. Blaškos, jai atrodo, kad ji niekada neturi ramybės, kad vis iškyla netiketi būtini darbai.

Suprantama, šiuo metu nereikia užduoti sau didelių nereikalingų uždavinių, prašmatnesnius patiekalus pakeisti paprastais, lygiai skaniais ir maistiniais, ir bendrai neužsikrauti sau įmantių darbų, be kurių galima apseiti. O paprasti darbai yra žymiai greičiau atliekami.

Kaip atlikti atskirą darbą, kad jis mums greičiau sektu? Ogi taip: kiekvienam darbui reikia paruošti, jį apgalvoti — mat, šeimininkės darbų planavimui néra ribos. Pvz., virsime pietus. Virimui viską paruošiame: reikia užsidėti žiurštą, surinkti iš virtuvės spinotelės tuos indus ir įrankius, kurie bus reikalingi, sunesti ant darbo stalo reikalingus produktus, atmatuoti, kiek jų reiks, likusius tuoju vėl padėti į jų nuolatinę vietą. Tik tada, kai viskas, kas reikalinga darbui, yra po ranka, tada tik galime imtis ruošti valgi. Pirmiausia paruošti produktus tam valgiui, kuris ilgiausiai virs, kai jis bus užkaistas, ruošti kitą valgi, kuriam išverti ar iškepti reikia trumpesnio laiko. Kai ir šis bus uždėtas virti ar pakištas orkaitėn kepti, imtis tuoju sutvarkyti vartotus įrankius ir indus, sudėti spinotelén likusius produktus, virtuvė vėl turi būti švari ir tvarkinga, kad pietus užbaigiant galima būtų laisvai dirbt. Tokioje virtuvėje ir visi darbai sparčiai eina, negu ten, kur mėtosi po visus stalus, kedes vartoti indai ir nesutvarkyti įrankiai.

Šeimininkė sustaupo daug laiko, jei kai kuriuos valgių gaminimo darbus atlieka iš anksto (išverda atskiras dalis) pietų metu ar iš vakaro. Ypač tos šeimininkės, kurios tarnauja, vakare gali dalinai valgi paruošti. Kitą dieną pietus tik užbaigt.

Galima patarti šeimininkėms pietus virti iš karto dviem dienom. Dalis padedama šalton vieton ir antrą dieną tik pašildoma arba galima bent kiek kitokių priedų dėti ir tuo pat paivairinti. Daug dar ir kitokių pavyzdžių iš virtuvės darbų atsirastų laikui sustaupytis.

Po pietų tinkamai tvarkantis galima žymiai sustaupyt laiką. Visus nešvarius indus surinkti į vietą, kur plaučiami indai, tuoju surūšiuoti atskirai įrankius, riebaluotus ir neriebaluotus indus. Paskutiniuosius išplauti pirmiausia, paskui riebaluotus, galiausiai įrankius. Indus perplauti būtinai karštai vandeniu ir sudėti į gilesnį indą nubėgti. Karštame vandeniu indai įkaista ir patys nugaruoja, nudžiūsta, maža tereikia gaišti laiko juos šluostyti, ma-

Medžiagos DRABUŽIAMS

Pas mus daugiausia audžiamos vie-
jos spalvos medžiagos drabužiams, pav.,
uodos, mėlynos, raudonos ir kt. Sito-
tios medžiagos, ypač tamsių spalvų,
ra nepraktiškos: greit blunka nuo sau-
čių ir susitepa nuo drėgmės ir dulkių.

Margumas gali gautis vartojant vie-
jos spalvos metmenis, kitos — ataudus
arba susukus šviesius siūlus su tam-
ais; be to, išairūs sulangavimai, su-
lyržavimai puošia medžiaga. Vyri-
siems drabužiams audžiamama ne taip
narga tamšesnė, kietesnė medžiaga. Mo-
teriškiems geriau tinkta stambesniais
aštais ir ryškesnių spalvų, bet to,

iau susinaudoja pašluosčių (mažiau
kalbimo — daugiau laiko). Indų plo-
simui visada reikia turėti pakankamai
taršto vandens, jį reikia nepamiršti pie-
šyti metu pašildyti.

Dar pavyzdys: apsirengusios kiek šil-
ių einame atsinešti malkų iš sandėlio,
atsinešusios pasiimame didesnę pintinę
ir einame tuo pat išsirengimu atsi-
nešti bulvių ir kitų daržovių — ju rei-
kia iš karto atsinešti tokį kiekį, kad
pakančių kelioms dienoms.

Arba vėl, jei einame į krautuvę atsi-
nešti prekių, atsiimkime iš karto visus
produktaus (išskyruis duona), tai bent
nereiks stovinėti, gaišti kelis kartus tam
pačiam reikalui.

Patartina šeimininkėms visada turėti
tokį mezginių po ranka. Pvz., virtuvėje
ižbaigėm darbą, turime keletą minu-
tių laiko, nusitverkime mezgimo. Arba
ižėjėjo kaimynė pasikalbėti — imkime
rankas mezginių ir šis laikas mums
nebus sugaištas.

Dar žodis dėl darbų pasiskirstymo
neimone. Jei šeimininkė yra viena dar-
binga moteris savo ūkyje, vaikai dar-
naži, tai jai reikia ypatingai suderinti
avo darbus ir apgalvotai juos atlikti.
Atrodo savaimė suprantama, kad geras
eimosi tévas pasistengs jai kiek galima
padėti — paskaldys ir įneš malkų, van-
dens, jei nėra vandentiekio, nueis į
krautuvę prekių, vakare paskaitys jai
aikraštį ar knygą, kai šeimininkė megs
ar adys.

Seimininkė, kuri turi paaugusių vaikų
netik mergaitės, bet ir berniukai gali
daug padėti namų ūkyje, seserų ar ki-
oku į giminaičiu, gali bent kiek paskirs-
ti darbus. Geriau, kada paskirstytas
ra nuolatinis, tada kiekvienas žino sa-
vo pareigas ir be šeimininkės nurody-
tų gali juos atlikti.

Cia keletas nurodytu būdu ir pavyz-
žiu gal sukels šeimininkėms minčių,
nepaisyti savo namų ūko trūku-
mus, gaišinančius laiką.

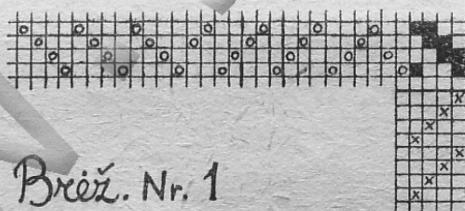
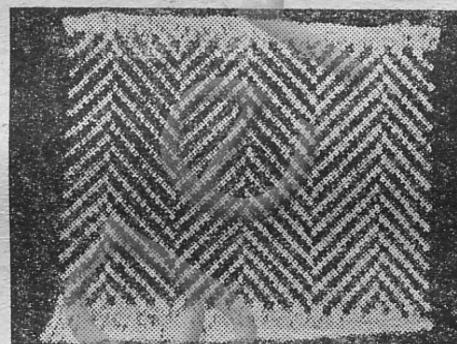
Agr. A. M.

minkštesnė, rečiau išausta medžiaga.
Margiems siūlams geriausia sukti bal-
tus arba šviesai pilkus natūralios spal-
vos siūlus su juodais, tamsiai ruda
taip pat natūralios spalvos siūlais. Na-
tūralios spalvos siūlai neblunka.

Cia noriu duoti keletą margo audek-
lo pavyzdžių, austų iš išairių siūlų lie-
kanų.

Milai — mileliai

Pav. Nr. 1. Paltams medžiaga (4
nytys, 4 pakojos). Metmenys: balti sukti
iš 2-ju šakų. Ataudai: margi (smėlio
— ruda) sukti iš 2-ju šakų. Skietas:
50/10, 1 siūlas i nyties akute, 2 siūlai i
skieto strusti. Dažymas: smėlio spalva
dažyti su ažuolo žievėm, ruda — su
juodalksnio šaknim. Balta — natūra-
lios spalvos.

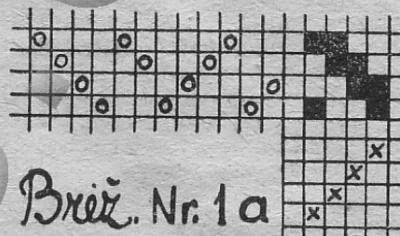

Brez. Nr. 1

Metmenis versti per keturias nytis to-
kiui būdu: i pirmą, antrą, trečią, ket-
virtą, pirmą, antrą, trečią, ketvirtą, pirmą,
antrą, trečią, ketvirtą, antrą pirmą, ket-
virtą, ketvirtą, trečią, antrą, pirmą, ket-
virtą, trečią, antrą, pirmą, ketvirtą, ir
vėl kartoti vėrimą iš pradžios.

Prie kiekvienos pakojos parišti po dvi
nytis: prie pirmos pakojos pririšti tre-
čią ir ketvirtą, prie antros — antrą ir
trečią, prie trečios — pirmą ir antrą,
prie ketvirtos — pirmą ir ketvirtą. Min-
ti po vieną pakoja iš eilės: pirmą, ant-
rą, trečią, ketvirtą ir vėl kartoti tą pa-
tį mynimą. Atausti margais siūlais. Su
vérimas, pakoju parišimas ir pakoju

mynimas žiūr. brėž. Nr. 1. Tas pats
raštas suvertas smulkiau (pav. Nr. 1a),
tinka vyru ir vaikų eilutėms. Galima
metmenis imti vienos spalvos, pav., pil-

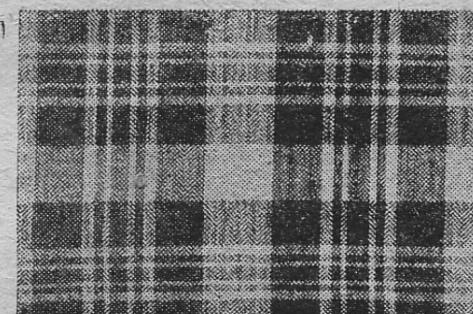
Brez. Nr. 1a

kus, ataudus — juodus arba smėlio spal-
vos — rudos. Austi iš plonesnių siūlų
verti į tankesnį skietą. Raštas gausis
smulkesnis, kaip nurodyta pavyzdys
Nr. 1.

Nr. 2. Moterų drabužiams medžiaga
(4 nytys, 4 pakojos). Metmenys ir atau-
dai: balti, pilki, juodi, margi nesukti
naturalios spalvos siūlai. Skietas: 60/10
vienas siūlas nyčių akutėj, 2 siūlai skie-
to strusty.

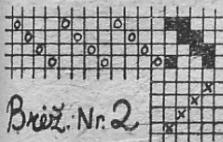
Metimas:

Toki metima kartoti	kol apmesime visa audeklą
8	poros pilkų siūlų,
2	" baltų "
2	" pilkų "
1	" margų „ (raudona — balta)
4	" pilkų "
1	" margų „ (raudona — balta)
2	" pilkų "
2	" baltų "
8	" pilkų "
10	" baltų "
8	" juodų "
2	" baltų "
2	" juodų "
1	" margų „ (raudona — balta)
4	" juodų "
1	" margų „ (raudona — balta)
2	" juodų "
2	" baltų "
8	" juodų "
10	" baltų "

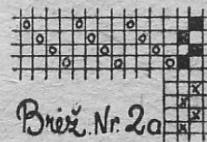

Metmenis verti iš eilės — į pirmą, antrą trečią, ketvirtą ir vėl kartoti iš pradžios. Parišimas ir pakojų mynimas, kaip nurodyma brėžinyje. Ataudus varoti tokius pat, kaip metmenis ir atausti tokia pat tvarka.

Galima tą audėklą austi ir dvinytai (bréž. Nr. 2a), vėrimas tas pats, kaip

Briež. Nr. 2

Brück, Nr. 2a

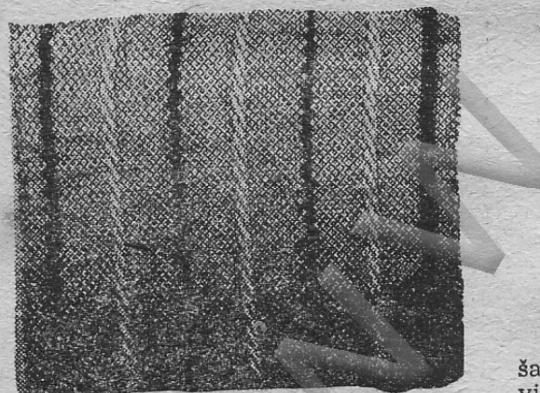
brėžiny Nr. 2, tik paraišmas tokis: prie pirmos pakojos pririšti pirmą ir trečią nyti, prie antros — antrą ir ketvirtą (brėž. Nr. 2a). Minti pirmą ir antrą pakojas pakaitomis. Audžiant ruoželium (brėž. Nr. 2) medžiaga gaunasi minkštėnė purenė, audžiant dvynytai (brėž. Nr. 2a) — kietesnė, plonesnė.

Pusvilonės medžiagos

Kadangi dabar vilna yra labai brandži, tai galima výriškų ir moteriškų medžiagų audimui vartoti perpus lininius ir vilnonius arba medvilninius ir vilnonius siūlus. Medvilniai ir lininiai siūlai daugiausia imami metmenims, vilnoniai ataudams.

Nr. 3. Moterų eilutėms medžiaga
(4 nytys, 4 pakojos). Metmenys: juodi
ploni linai. Ataudai: rudi, geltoni, bal-
ti nesukti vilnoniai siūlai. Skietas: 90/10,
vienas siūlas iš nyčių akute, 2 siūlai
skieto strusty. Dažymas balti natūra-
lios spalvos, geltoni dažyti su džiovintais
beržo lapais, rudi — su juodalksnio šak-
nimis.

Šita medžiaga turi būti tokio platumo išausta, kad medžiagos platumas atitinktų sijono ilgumui, nes dryžiai gausi skersai audeklo (iš ataudų).

Suverti į keturias nytis eiliniu véri-mu: pirmą, antra, trečią, ketvirtą ir vėl kartoti tą patį véri-mą. Parišti iš eilės: prie pirmos pakojos pririšti pirmą nytį, prie antros — antrą, prie trečios — trečią, prie ketvirtos — ketvirtą. Pakojos minti tokia tvarka: fonui vartoti mynimą „a“, dryžiams mynimą „b“ arba „c“. Šitam pavyzdyj fonui vartosim mynimą „a“ ir dryžiamus mynimą „b“. Pakojas minti fonui: pirmą ir trečią per-

Mielės - vitamino B šaltinis

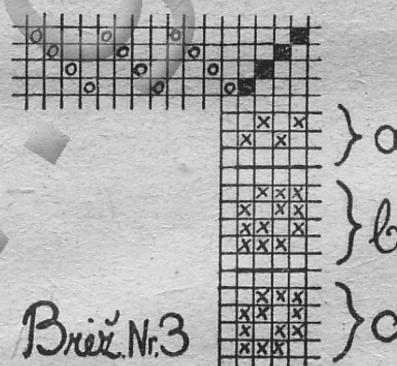
Kiekviena šeimininkė turi rūpintis taip paruošti valgį, kad Jame būtų visos žmogaus organizmui reikalingos maisto medžiagos, ypač vitaminai. Dabar žino kiekviena šeimininkė, kad ypač žiemą ir ankstį pavasarį, kada atsargoj nėra šviežių daržovių, salotų ir vaisių, organizmas reikalauja šių produktų pakaitalų. Vienas toks vitaminų šaltinis, tai mielės, kurios turi daug vitamino B. Vitamino B riebalais turtingame maistte esti mažiau, kaip angliavandeniniam. Suaugusiam žmogui per dieną reikia 0,5—1,0 miligramo vitamino B arba geriausia 1—2 mg. Negaudamas šio vitamino žmogus suserga vadinama beriberi liga, kuri pasireiškia nuovargiu, širdies drebėjimu, raumenų susilpnėjimu, suliesėjimu, vėliau prasideda traukuliai ir kit. reiškiniai. Taigi kol žmogus neserga, vitaminai yra būtina žmogaus maisto sudedamoji dalis, kai suserga tam tikromis ligomis, jis būna labai svarbus ir geras vaistas, tik tada organizmas gali gerai jaustis ir vystytis.

Vitaminas B gerai tirpsta vandenyje ir atskiestame alkoholy. Atsparus rūkstims, oro deguoniu. Nelabai atsparus aukštai temperatūrai, nes šildant 3 val. prie 100° C jis suardomas. Karo metu salygos kiekvieną šeimininkę verčia

taipiau naudoti riebalus, tuo pačiu pakeliant angliavandeniu maisto produkty sunaudojimą. Laiks nuo laiko tiek kaimo, tiek miesto šeimininkė gauna skirtą normą mielių. Mieles paprastai sunaudoja pyrago kepimui. Neturėdamos tiek miltų, kad pyragą galėtų išsikepti, kairtais palieka jas parduotuvėj, sakydamos, kad su 20—40 gr mielių jos nieko gero nepadarysiančios, arba paémusios sudžiovina ir padeda atsargai. Tačiau mielės, turēdamos tiek daug vitaminų B, turėtų būti labiau vertinamos ir naudojamos ne vien kepimui, bet pritaikintos ir virimui. Mieles galima pridėti prie įvairių rūšių padažų, tirštų pertrintų sriubų, neblogai tinka ir prie daržovių bei sumuštinių aptepų gaminimo. Žodžiu, mieles galima virtuvėj pritaikinti labai įvairiai. Paprastai, jos būna ištrinamos, kad nebūtų kruopelių, jei reikia, truputį praskiedžiamos, ir supilamos į paruoštą sriubą ar padažą. Tačiau neilgas pakaitinimas, jei tai valgij gaminant reikalina, vitamino B nepanaikina.

Žinoma, gaminant valgus, mieles dažnai negalėsime panaudoti, tačiau ir tos retos progos padės bent kiek šiuo vitaminais neturtingu laiku užpildyti atsiradusias spragas.

M. K.

šauti tamsiai rudu siūlu, antrą ir ketvirtą — peršauti tokiu pat siūlu (mynimas „a“). Tą mynimą kartoti, kol nuaušim 2 cm. audeklo, tada austi dryželi, kaip parodyta mynime „b“: pirmą, antrą ir trečią — peršauti geltonu siūlu, pirmą, antrą ir ketvirtą — geltonu siūlu, pirmą, trečią ir ketvirtą — geltonu, antrą, trečią ir ketvirtą — geltonu siūlu. Jei labai ploni ataudai, tai tą mynimą kartoti dar karta, jei storesni, užtenka keturių ataudų siūlų (dryželis turi būti apie 3 mm platumo). Tada vėl austi foną dvinytu rudaais siūlais,

kitą dryželį galima užausti baltais siūlais. Šitą audeklą audžiant galima gauti įvairių variantų medžiagą:

- 1) išausti dvintai visa medžiagą vienos spalvos siūlais (mynimas „a“),
 - 2) išausti vienos spalvos siūlais foną (mynimas „a“), dryželius kitos spalvos (mynimas „b“),
 - 3) išausti vienos spalvos fona (myni-

4) austi vienos spalvos ataudais fona (mynimas „a“), kitos spalvos dryželius (mynimas „c“),

5) austi vienos spalvos ataudais fona („a“), dryžius dviejų spalvų pakaitomis (mynimas „c“).

Keičiant mynimą ir ataudų spalvas galima išausti pagal turimus siūlus įvairios medžiagos. Eponas medžiagos gau-

Rios medžiagos. Ronas medžiagos gau-
nas lygus, čia vienodai matosi ataudai
ir metmenys. Toj vietoj, kur audžiasi
dryžiai, ypač vartojant mynimą „c“,
gaunasi pakilusi į viršų vieta ir med-
vilnės bei lino beveik nesimato. To-
dėl dryžiams patartina vartoti geres-
nės rūšies siūlus. Šitas audimo būdas
labai tinkta moterų eilutėms arba tik
švarkiukams.

Dipl. agr. O. Vengriéné

Vilnonių drabužių skalbimas

Vilnoniai darbužiai — suknėlės, megztiniai ir kiti turi būti skalbiami taip, kad jie nenustotų brangiausią savo ypatybių — šiltumo, minkštumo, švelnumo ir kad jie nesusiveltu, nesukietėtu. Dėl to reikia: 1. vartoti tik minkštą vandenį (upės, lietaus, sniego); 2. vanduo turi būti vasaroštilis; 3. netrinti ir negrežti, 4. išskalbus perplau-

Vilnonių drabužių skalbimui negalima vartoti šarmo nei sodos, atsargai elgtis ir su karso gamybos miltellais, taip pat ir su namų gamybos muilu. Geriausia nuo aukščiau minėtų priemonių atsisakyti, o rinktis bet kuria iš žemiau nurodytų.

Baltai vilnonei medžiagai, megztiniams ar vilnoms geriausia vartoti: 1. bulves. Jas galima ir neskusti, tik švariai nuplauti ir iš akūčių su peiliu išpliaustytis nešvarumus, sutarkuoti, užpilti šilto vandens (tik ne karšto). Po to, megztiniams ir vilnai geriau jas išsunkti, kad perdaug neprisiveltu, nes sunku bus išplauti. Sukneles galima skalbti su visais tirštimais (1 sukneli 15—20 bulvių). Po to perplauti kaip ir kitas vilnones medžiagas. 2. kaštanai tinktais baltomis ir spalvotomis medžiagomis. Kaštanus sumalti mésai malti mašinėle, užpilti karštu vandeniu. Skalbti kaip ir su bulvėmis (1 sukneli 10—12 kaštanų). Tamsioms medžiagomis tinka: 1. tulžis. Ji ypač gerai plauna riebaluotus, tamsius drabužius, pav. si-jonus, vyr. kelnes ir pan. Tulži užpilti šiltu vandeniu ir skalbti (1 kelnės — 1 tulžis). 2. Garstyčios. Jas sumalti arba sugrūsti smulkiai, užpilti trupučiu verdančio vandens, gerai ištrinti, dapilti daugiau šilto vandens ir skalbti. Gerai valo iš tamsių medžiagų riebalines dėmes (1 sukneli — 2 šaukštai garstyčių). 3. Pupelės. Pupelių 2—3 šaukštus užpilti minkštū vandeniu ir palikti per naktį. Paskui iš lengvo virinti, kol ištis. Iškošti ir dalį pupelių pertrinti.

Tam skystime skalbti tamsias vilnones medžiagas. 4. Putoklių šaknys. Jas nuplauti, supiaustytis, išdžiovinti ir užplius karštu vandeniu pakaitinti. Tam skystime skalbti (ji atskedus). 5. Tabako kotai. Juos užplikyti karštu vandeniu, kiek palaikius nukošti ir tam skystime skalbti. Be šių priemonių vilnonių medžiagų skalbimui ir valymui dar naudojamas alus, arbata ir kt.

Išplovus megztinį nusausinti, įvyniojus iš sausų medžiagų

ti parūkštintam vandenyn (galima ir su namine rūkštimi); 5. nedžiovinti arti krošnies ar saulėj. Megztinį džiovinti geriausia patiesus ant švarios medžiagos, suknęlę — ant pakabinimų užmous; 6. Lyginti su neperkarštu lyginantu, vos drėgną medžiagą. Geriausia lyginti per ploną, retą medžiagą, bet galima ir be jos — iš blogosios pusės.

Megztis drabužiai paliekami džiūti ištisiant ant švariosaus medžiagos

Vilnones medžiagas minėtos priemonės išplauna visai gerai, tik svarbu išsidėmėti visas ankšciau minėtas skalbimo taisykles. Be to, prieš skalbiant medžiagą sudrėkinti švariam, minkštam vandenyn, o blunkančią medžiagą — parūkštintam vandenyn.

A g r. A. Tamulionienė

Susidomėkime salierais

Iki šiol salierų labai mažai vartojo me valgijui. Dažniausia miestuose turinčios daržus šeimininkės nusiperka pas daržininką 15—30 daigų ir užsiaugina tik prieskoniu. Jų lapai bei šaknys tėra vartojami sriuboms bei padažams pagardinti. Kadangi jų pareikalavimas būna nedidelis, tai ir daržininkai jų augina nedaug, o kad apsimokėtų darbas ir priežiūra, parduoda juos neigiai.

Tačiau reikėtų pradėti salierus vartoti žymiai gausiau. Juk iš salierų šaknų galima patiekti įvairių virtų ir žalių patiekalų, kurie gali pačiaminti mūsų maistą žiemos metu.

Salierai puikiai laikosi per žiemą ir nesunku juos išlaikyti iki vėlyvo pavasarario, kai jau galima pasivaduoti ne tik inspektuose išaugintais ridikėliais ar salotomis, bet ir darže jų pakankamai išauginti.

Ju patvarumas žiemos metu sudaro didelį patogumą šeimininkėms juos užlaikyti. Jie nereikalauja jokios ypatingos priežiūros: rudenį nukasus ir nupurčius žemes bei davus kiek apdžiūti, be lapų ir kiek apipiaučius šaknis gerai išbūva krūvoje padėti į rūsi.

Dėl savo maistingumo, malonaus kvapo bei skonio salierai labai mėgstami vaikų.

Vasario mėnesio gale ar net kovo

mėnesį jų seklos séjamos į dėžes ar inspektus. Sudygusius tenka dar persodinti, o paskui jau sodinama į lyses. Negalintiems užsiauginti patiemis daigų, patartina jų didesnius kiekius išsigyti iš daržininkų.

Štai keletas jų vartojimo būdų:

Salierai su svogūnais. Nuplautus ir nuluptus salierus sutrinti stambia trintuve, išpliaustytis svogūnų, užpilti druskos, alyvos ir rūkštis. Norint, kad salierai būtų minkštėsniai, galima nuluptus apvirinti (2—5 min.) ir paskui sutrinti ar supiaustytis. Vieton alyvos ir rūkštis galima vartoti rūkščią grietinę.

Salierai su morkomis. Nuluptus salierus sutrinti, pridėti keliais trintas nevirtas morkas, idėti cukraus, druskos, alyvos ir rūkštis. Paruoštas pa-

laikyti prieš valgymą 20—30 min. Galima puikiai apsieiti ir be alyvos bei rūkštis.

Salierai su morkomis ir petruškomis. Daroma kaip nurodyta antrame pavyzdyje, tik dar įtriname petruškų šaknelių.

Salierai su agurkais. Sutrinti salierus ir pasūdyti sumaišius su piaustytais agurkais. Kitų prieskonų dėti pagal skoni.

Salierai su obuoliais. Sutrinti salierai sumaišomi ir su obuoliais, pridėjus prieskonį.

Salierai su džiovintais grybais. Apverdami salierai sūdytame vandenye ir supiaustomi. Išverdami grybai. Taip pat supiaustomi ar sumalamai mašinėle. Pačiūkinamas aliejus su svogūnais, sudedami kartu ir grybai. Atvėsusieji grybai sumaišomi su salierais. Dedama pagal skoni druskos, maltų pipirų. Gaučiasi skani mišrainė, kuri tinkta prie duonos su sviestu, ar prie mėsos.

Cia nurodytieji keli vartojimo būdai tepaskatiniai atkreipti dėmesį į salierus. Juos išbandžius, atsiras noras salierus dažniau vartoti ir jų daugiau auginti. Kada nors vėliau bus galima nurodyti ir daugiau vartojimo būdų. Pagaliau, ir pati šeimininkė susiras įvairių kitokių būdų.

O. Maksimaitienė

Našlaitės

Kartą, pasakoja legenda, deivė Venera sumanė išsimaudytį tolimate uolų grote. Ten neturėjo teisės joks žmogus pasirodyti. Ji maudėsi labai ilgai. Staiga deivė išgirdo šlamę ir pamatė keletą mirtingųjų akių, bežūrinčių į ja...

Deivė labai supyko, bet pati nieko negalejo padaryti, todėl pradėjo prašyti kitų dievų, kad ižūlius žiūrėtojus nubaustų. Jos meldimas buvo išklausytas. Dievai nutarė pavartoti didžiausią bausmę — nuteisti juos mirti, bet vėliau jie sušvelnino savo sprendimą, paversdami juos (už smalsumą) našlaitėmis. Todėl dar ir dabar žiedų sudėtis primena veidą.

Graikai pavadinio našlaitę — Jupiterio géle.

Romėnai apie našlaitę jokių žinių nepaliko. Viduramžiuose jos pradėjo vaidinti žymų vaidmenį krikščioniu gyvenime. Jos gavo Sv. Trejybės žiedo pavadinimą.

Kluzijaus žodžiais tariant, viduramžių krikščionys tamsiamė žiedo vidurio trikampyne žiūrėjo viską matančią Dangišką Akį, o apsupančius ją brūkšnius — malonės spindulius.

Trikampis pagal tų laikų krikščionių istorinimus reiškė Šv. Trejybė. Tokios akys seniau šventuose paveiksluose tikrai buvo vaizduojamos. Dar ir dabar galima pamatyti bažnyčių aukurose, vėliavose ar paveiksluose tokias akis. Viduramžiuose tikėjo, kad žiedelis savyje kaupė kažkokią pašlapčių. Viename prancūzijos vienuolyne sienoje buvo atvaizduota didžiulė našlaitė, kurios viduryje buvo žmogaus kaukuolė, o po atvaizdu parašas: memento mori (atmink, jog mirsi). Gal ir dėl to Šiaurės Prancūzijoje balto našlaitės vadinamos mirties ženklu; niekuomet jų niekas nedovanoja ir nedaro iš jų puokščių.

Našlaitės žiedas tuo pat metu buvo ir įsimylėjusių ištikimo ženklu. Buvo atsiradęs net paprotys aukoti vieną antram savo paveikslus, įstatytus padidintos našlaitės rėmuose.

Tokiu pat ženklu našlaitė naudojama ir Lenkijoje. Ten ji vadinama broliuku ir reiškia dideli prisirišimą. Ten mergelė našlaičių žiedus duoda atminimui tik savo sužadetiniui.

Senesniais laikais tikėdavo, kad našlaitė pritraukia meilę. Todėl tam

Našlaitės botaniškai vadinamos *Viola tricolor*. Tą vardą joms yra davęs garsusis švedų botanikas Linne. Mūsų darželiuose auginančios našlaitės pridedamas dar vardas „maxima“ — reiškiąs — didžiulę.

Vokiečiai našlaitę vadina — Stiefmütterchen — pamote; lenkai — bratki — broliukai; rusai — anuitiny glazki — Onutės akys. Kiekviena tauta vadina ją savotiškai. Vokiečiai, vadinami ją pamote, aiškinasi tuo, kad ji esanti labai panaši į pamotę: žemutinis žiedo lapelis vaizduojas išspušusių pamotę, du aukščiau esantieji lapeliai, kurie nemažiau gražesni — jos tikras dukteris, o du aukščiausiai esantieji, kurie yra lyg ir nuoblukę — prastai aprėngtas podukras. Vienoje legendoje pasakojma, kad anksčiau buvusi pamotė viršuje,

o podukros apačioje. Dievas matydamas našlaičių — podukrų varga, pasigailėjo jų ir apvertė žiedą taip, kad pamotė liko apačioje, o podukros — viršuje. Piktajai pamotei suteikė pentiną, o podukroms — nekenčiamus joms ūsus.

Kai kas mano, kad našlaitės vaizduoja supykusios pamotės veidą. Ištikruju, kai kurių žiedų veideliai atrodo taip pikti, kad prisiminus girderčias pasakas galima žiūrėti piktos moters veidą. Kiti įsižiūréje į žiedelį, kuris taip panašus į veidą, nemato jamie nieko piktio. Jie pasakoja ištisas pasakas apie našlaitę, kuri tikrai esanti moteris, bet paversta į tą žiedelį už tai, kad iš smalsumo žiūrėjusi ten, kur jai buvo užginta. Tai patvirtina viena legenda, kuri aiškina apie našlaitės atsradimą žemėje.

žmogui, kurio meilės ieškodavo, turėdavo jam bemiégant apšakstyti antakius našlaičių žiedų sultimis ir atsistoti prieš jį, dar jam nepažudus. Pažudės ir pamatęs tą asmenį pamildavo, nors jo ir visai nebūtų anksčiau mylėjęs.

Dabartiniais laikais prancūzų kaimietės, norédamos būti mylimomis ir sužinoti, kur gyvena jai skirtasis, paima į rankas našlaitės žiedą ir ji tarp pirštų sukdama kalba: — galvok gerai, nes tame krašte, kur tu sustosi — iš ten bus man skirtasis.

Šešioliktame šimtmetyje našlaitės gavo bendrą pavadinimą „pensée“ — mintis. Iš kur tas pavadinimas paimtas, ir kodėl taip pavadinta — nežinoma. Vokiečių botanikas Šterne mano, kad tas vardas duotas našlaitei stodėl, kad jos sėklų galvutės panašios galvos kiaušą — vietą, kur koncentruojasi protas — mintis.

Yra žinių, kad našlaitės pirmių pniausiai pasirodžiusios Brabante. Yra nuomonė, kad jos persų kilmės, nes niekur pasaulyje nebuvo taip mylimos, kaip Persijoje. Ten našlaitė yra daug gražiau vadinama, net už visų mylimą rožę.

Anglioje kiekvienu metu vasario 4 dieną (Valentino diena) našlaitės siunčia išmylėjė vienas antram. Ten pagal vietus papročius, per visus metus susikaupę meilės jausmai gali būti pareikšti popieryje ir persiunčiamiems žmonėms, kurie mylimi. Tą dieną ten meilės laiškų išsiunčiamą daujau, kaip visame pasaulyje, krūvoninkus.

Tą dieną jaunos mergelės, slėpdančios savo vardą, atveria savo širdies ausmus tiems, kuriuos tik slaptai mylėjo, o jaunieji bernužėliai laukia savo dienos, kada galėtų pasipiršti savo širdies numylėtom.

Kartais siunčiamas tik sudžiovintas ledelis, prie kurio pridėtas siuntėjo vardas. To pilnai užtenka, nes ir iš to au viskas būna aišku.

Anglioje našlaitės vadina ir „Širdies ramintojomis“ arba „širdies žiaugsmu“. Iš tikruju, be žodžių išsiunčiamas siunčiamojo noras ir minės. Tos gėlės nuramina jo širdies ausmus.

Visa tai, kas aukšciau buvo pasarta, liepia ne tas puikišias našlaitės, kurias auginame savo darželiuose, bet paprastas, geitonas ir melsvas, karios auga kaip laukinės.

Pirmi žygiai išvesti našlaitės į darlius buvo padaryti šešioliktame šimtmetyje. Tais laikais pradėjo jas ginti iš sėklų savo dideliuose sostose Vilius Hessen-Kasselis. Jis pirmas pilnai apraše našlaitės žiedą. XVII šimtmetyje našlaitėmis labai mėjos Oranų princas sodininkas undergrena, kuris išvedė penkias slaičių veisles.

Tikriau pasakius, našlaitė savo soñne forma priklauso Meri Bonnet,

grovo Tankerville iš Vahltono dukteriai, Anglioje, kuri našlaitės labai pamilo ir apsodino jomis visą savo sodą ir visas savo rūmų terasas. Dėl to jos sodininkas Richardas, norédamas jai pataikauti, pradėjo rinkti sėklas nuo augalų su didesniais žiedais. Vėliau tas sėklas pradėjo sėti. Vabzdžių pagalba apdulkinti žiedai davė naujas veisles. Greitu laiku buvo gautos puikios veisles, kurios patraukė savo pusėn mylinčių gėles susidomėjimą, ir liko nuo to laiko mylimomis ne tik atskirų žmonių, bet ir ištisų draugijų.

1830 metais pradėjo paprastąsius našlaitės kryžiuoti su Europos geltonaja prijalka, vadinama Viola lutea, o iš dalies ir Altajaus prijalka, vadinama Viola altaica. Tokiu būdu buvo gauta daugybė veislių. (Darvinas 1830 metais priskaitė jų apie 400 veislių). Jų tarpe buvo ir tos puikios sodo veisles, kurios ir dabar mūsų darželius puošia.

Paskutiniai metais puikieji žiedai buvo išvesti Anglioje. Jų tarpe buvo išaugintos ir visiskai juodos spalvos našlaitės, pavadintos Dr. Faust vardu. Šviesiai mélynos — Margaritos vardu, o švies. raudonos — Mefistofelio.

Dabartiniais laikais sodininkai visą dėmesį kreipia į tai, kaip išvesti pilnažiedes ir kvepiančias našlaitės, nes tam žiedeliui tetrüksta tik aromato.

Amerikoje, Oregono valstybėlėje, Portlando mieste sodininkai megina išauginti labai didelius žiedus. Kai kurių žiedų skerspiūvis siekia iki 12 cm. Tuo didumu jie nepatenkinti, nes nori išvesti žiedus tokio didumo, kaip saulegražų žiedai. Tokiomis našlaičių kultūroms ten labai palankus klimatas ir dirva. Jos ten auga taip gerai, kaip niekuri kitur.

Didžiažiedės veisles daugiausia yra tamsių varsų, bet ne baltų ir geltonų, kurios niekuomet nebūna didelės.

Prancūzijoje, mažame provincijos miestelyje, vienais metais atsitiko labai įdomus dalykas, su kuriuo surista ir mūsų kalbamoji našlaitė.

Miestelio mokyklos kapelionas vieną kartą savo mokiniams davė parašyti temą: *Viola tricolor*, arba trispalvė našlaitė, ir dar ant galo užbaigė lotyniška fraze iš viduramžių prancūzų poeto eiléraščio: *Flosque Iovis varius foliis tricoloris et ipse violae* (veislių trispalviais Jupiterio žiedo lapeliais, o pats lygus prijalkai).

Mažai suprasdamas lotynų kalbos mintį, bet norédamas prisigerinti nau-

jai valdžiai (tas išvykis buvo užėmus sostą karaliui Liudvikui XVIII) miestelio burmistras tuose žodžiuose suprato valstybės išdavimą ir pašaukė kunigą pas save. Išsigandęs ir nežinodamas koks reikalas, kunigas skubiai atvyko pas burmistrą ir labai nustebo išgirdęs apie jo duotą mokiniamis temą ir savotišką jo žodžių išaiškinimą.

Burmistras manė, kad „Flos Iovis“ — Jupiterio žiedelis — reiškė ne ką kita, kaip išsiųsta tais laikais į Šv. Elenos salą Napoleoną I-jį, o žodžiai „Foliis tricoloris“ (trispalviai lapeliai) reiškė trispalvę respublikos vėliavą, o žodžiai: „ipse par violae“ — suderinti žodžiai reiškia „Prijalkos tėva“ — tokį vardą Napoleono pasekėjai jam buvo priskyrė.

Ilgai ir griežtai buvo vedamas tardymas. Kapelionui reikėjo daug vargti, kol išsiteisino.

Laukinės našlaitės vadinamos *Viola tricolor* yra vartojamos ir kaip vaistiniai augalai. Vaistinėje jos vadinamos: *Herba Violae tricoloris*, *Herba Jaceae*, arba *Herba trinitatis*. Vaistams vartojama sudžiovinta žolė, be storųjų stiebų ir šaknų. Jos turi savyje apie pusantro % (0,14441%) salicilio rūkštis, kuri, kaip žinoma, puikiai išvalo kraują. Išdžiovintų našlaičių arbata vartojama nuo kai kurių vaikus išberiančių ligų. Taip pat vartojama liaudies medicinoje ir nuo geltonligės.

Užbaigdamas turiu priminti šiek tiek ir apie našlaičių veisles, kurių yra daug. Užsieniuose yra sodininkystė firmų, kurios verčiasi tik našlaičių auginimu. Kiekvienais metais yra išvedama po keletą naujų veislių. Višus jų neminišiu, bet priminsiu geeneses veisles. Jos skiriiasi žiedų sudėtimi, didumu ir varsomis. Iš jų geresnės yra šios veislės:

Baltos. Alba pura, Balta be akutės, Psyche, Sniego valdovė, Šiaurės ašigalis ir kitos.

Geltonos. Aurea pura, Helios, Siegfried ir kitos.

Raudonos. Cardinal, Diana, Atrosanguinea, Brautjungfer, Vulcan ir kitos.

Mėlynos. Kaiser Wilhelm, Lord Beaconsfield, Prinz Heinrich, Himmeskönigin, Märzzauber, Mars, Raphael ir kit.

Juodos. Dr. Faust, Wotan, Negerfürst ir kit.

Margos. Eros, Albo marginata, Adonis, Kaiser Franz Joseph, Komet, Mauve Queen, Salfatare, Jupiter ir daug kitų.

Trumpai dar apie našlaičių kultūrą. Jos yra sėjamos liepos mėnesyje. Kai augalų daigai sustiprėja, persodinamos i ežias. Taip paliekama per žiemą. Jei žiema šalta ir be sniego, tai patariama jas apdengti eglių šakomis arba panašia danga. Pavašari, žemei pašalą atleidus, pasodinamos darželyje.

Pr. Martynaitis

NAUJOJI SODYBA

Istorijos apie velnio žolę

Kas čia velnias do taboka,
Atsiuduoda taukų smokus

— Dėde Jurgi, ko neateini pas mus
pavakaruoti?

— Kad pas tave, Šeimatiens, pilni na-
mai velniažolėsl!

Velnio žolė, smarvė, cholera, — štai
pagrindiniai dėdės Jurgio pavadinimai
tabakui.

Ne taip manė apie šią žolę jos gim-
tojoj žemėj Amerikoje indėnai, kada
juos nustebusius ir išsižiojusius atrado
Kristupas Kolumbas spalio 15 dieną
1492 metais. Ispanų jūrininkai išlipo į
krantą ir pamatė, kad indėnų vyrai ir
moterys, atėję pasižiūrėti įsikandę
kukurūzo lapan susuktas tūtas, iš ku-
rių galo smilko dūmai:

— Vardan Dievo Tėvo... — žegno-
josi pamaldesni jūrininkai, o kiti juo-
kėsi susiėmė pilvus. Girdi, ar apsimoko-
jėjo atrasti tokius kvailius. O po to
ir patys patraukė po dūmą, trinkte-
léjo į galvą: neblogai!

— Tabako! — atsakė indėnai, kai
juos ispanai paklauso, ką jie čia pro-
dantis pučia. Nuo tada ir pasklido po
visą pasaulį šios velnio sėklas vardas,
nors ir indėnai tabaku vadino savo su-
suktus cigarus, o ne pačią žolę.

Nuo kada pirmieji viso Amerikos že-
myno gyventojai indėnai pradėjo so-
dinti tabaką ir juo svalgintis, — viena
giltinė težino. Bet didžiausiam tabako
priešui dėlei Jurgiu pasakykim, jog
indėnams šis augalas buvo ne velnio,
o dievų žolė.

Toji mūsų kaime linksmai apdai-
nuotoji pypkė indėnams buvo šventas,
bažnytinis apyvokos daiktas. Šiaurės
Amerikoje, Minesatos valstijoje suras-
tas pypkakmenis, iš kurio senovės indėnai
išskaptuodavo šventasias pypkutes.
Tą medžiagą sudaro molis, titna-
gas ir kiek geležies, kuri suteikia iš-
dirbiniam kraujo raudonumo spalva.
Akmuo nors ir standus, tačiau ji galima
pjaustyti peiliu ir dailiai nublizginti.

Šio brangiojo pypkakmenio ka-
skylose, sako, gyvenusi Didžioji Dvasi-
ja, buvusi visų Amerikos indėnų
susitikimo vieta.

Nedidelė garbė

Kristupas Kolumbas grižo su savo
narsuoliais namo, papasakojo ir apie
tabaką, bet, kaip visada, matyt, ke-
liautojų pučiamomis miglomis nepati-
kėjo. Senasis pasaulis ir toliau liko be
rūkalų normos. Tiesa, ispanų karaliaus

Pilipo II-jo pasiūstas vienas moksli-
ninkas, griždamas namo iš Amerikos
atsivežė tabako sėklų. Prigijo, išaugo
ir prāzydo gražais raudonais žiedeli-
liais. Apsidžiaugė karalius, bevaikšio-
damas po savo sodus. Tačiau apie tai,
kad sudžiovintų lapų galima būtų ska-
niai patraukti, niekas nepagalvojo.

1560 metais prancūzų pasiuntinys
Lisabonoje, Jean Nicot grždamas
atostogą namo, iš portugalų kara iaus
sodininko paprāsė tabokos sėklų ir, jas
parsigabenęs, pasodino savo nuosavuose
daržuose. Prigijo, puikiai prāzydo ir
rudeni jau susilaukė savų sėklų. Kaip
toks didelis ponas Jean Nicot buvo
laukiamas svečias Prancūzijos karalius
Franciškaus II-jo dvare ir, rudenį
tenai važiuodamas, pasiėmė mazgelį
savo paties išaugintų sėklų. Girdi, po-
nai bajorai, sodinkite tabaką, nes tai
puikiausias vaistas apmarinti visokio
plauko skausmams. Karalius savo sodi-
ninkui liepė kitą pavasari įkišti žem-
mén keletą kelmeili. Bet apie rūkymą
niekas neužsiminė. Prancūzų botanikas
Dalechamps, norédamas pagerbtį taba-
ko agitatorui Jean Nicot'ą pavadino
šią žolę lotiniškai Herba Nicotiana.
Po to ji buvo pakeista į Nicotiana tabacum ir taip pasiliko
iki šių dienų užrašyta žolių metrikuose.

Kažin, ar šaunusis diplomatas Ni-
cot'as būtų apsidžiaugęs, jeigu būtų su-
žinojęs, jog vėliau jo vardu bus pa-
vadinti nuodai: nikotinas? Tačiau jo
laikais niekas dar nebändė iš gražiai
žydinčio tabako lapų susisukti papi-
roso.

Pergalės žygis

Tabako svaiginamasis žygis į Europą
prasidėjo apie 1570 metus. Kai reika-
las patenka į jūrininkų rankas, nebéra
daktaro. Ispanai jau dažnai plaukiojo
Amerikon parsivežti aukso. Drauge at-
siveždavo ir po vieną kitą pundelį tabako.
Pavaišino namie tévą, broli, pa-
žistamą ir viskas éjo kaip ant mielių.
Pirmas dūmas lyg ir baisus, o, kai jū-
rininkas vėl išplaukia, tai jis neapsi-
gina nuo draugų:

— Taigi, žiūrėk, nepamiršk ir man!
Apie 1586 metus anglų kolonistai,
griždami iš Šiaurės Amerikos (Virgi-
nijos) taip pat nepamiršdavo išidėti į
čemodaną velnio žolęs, kad namie ga-
lėtų pasididžiuoti prieš savuosius:

— Koki jūs dar atsilikę!

O Jokūbui I-jam valdant, Anglijoje
jau smilko méllynas dūmelis ne iš vie-

nos burnos. Šisai karalius buvo baisus
pypkiamimo priešas ir net pats paraše
graudingą raštą į savo valdinius, grdi,
tabakas yra tikras pragaro išmislas.
Jisai taip baigia savo pagraudenimą:

— Jei, pagaliau, o piliečiai, jūs dar
nevisai nustojo gedos, tai meskite tą
prakeikta paprotį, kursai, kilek iš
nešvankybės, pasisavintas iš paklydimo,
platinamas per kvailystę, kursai Dievo
rūstybę užtraukia, kursai griauna kūno
sveikata, ardo šeimos tvarką, paže-
mina liaudių tévynę ir sukelia panicką
užsienyje; tą paprotį, kursai nemalo-
nus nosiai, kenksmingas smegenims,
pragaištingas plaučiamis ir, jeigu visa
tiesė saktyti, per savo juodus dūmų de-
besius pragaro garams visiškai pri-
lygsta.

Tačiau Jokūbo ipėdinis į tuos pra-
garo dūmus pažiūrėjo daug blaiviau:
ivedė tabako prekybai valstybinių mo-
nopolį. Vadinas, rūkykite, bet kad ir
man nutrupėtų į kasa.

Drauge pasinérė į velnio žolęs dū-
mus Prancūzija, Olandija, Vokietija, Is-
panija ir kitos Europos valstybės. Vie-
nai kartą paristas akmuo nuo stataus
kalno, netrunka nukristi pakalnėn.

Tiktais turkams teko brangiau sumo-
kėti už pirmuosius dūmus. Konstanti-
nopolyje tabakas prisistatė jau 1605
metais. Dvasininkai griežtai pareškė,
jog rūkymas prieštarauja korano moks-
lui. Taigi, kas bus sugautas berükant,
tam bus per nosi pervertas pyrkés ci-
bukas. Nors ir nemalonai operacija, ta-
čiau Mahometo išpažintojai nemeté
savo mylimų pyrkį. Tada sultonas
Muradas IV 1630 m. isakė tiesiai nu-
kirsti galvą kiekvienam sugautam pyrk-
koriui. Nusigando turkai ir, nenorēdam
netekti galvų, rado kitą išeiti: émė
uostyti tabaką, nes tai nebuvo drau-
žiama. Tačiau kiti sultonai atleido
išstatymo vadžias ir turkai vėl užsidegė
pyrkęs.

Rusijoje pypkioriams nė kiek nege-
riau sekési, kaip ir Turkijoje. Caras
Fedorovičius Romanovas 1641 metais
išleido īsakymą, jog kiekvienas, kas
bus sugautas rükant, turės be jokų
tardymų atsisakyti savo barzdotos gal-
vos arba, švelniausiu atveju, bus
nupjauta nosis.

Tiktais Petras Didysis nebekibė prie-
savo valdinių nosių ir galvų. Angliai
jam davė 15.000 svarų kyši, kad leistu
išežti tabaką į Rusiją. Petras sutiko
nors ir dvasininkai draudė iš sakyklu-
tā nuodėmingą ir nešvarą paprotį.

Reikia manyti, kad Lietuvoje pypku-
tė užsikūrė dar ankščiau, negu Rusijoje
ir, vieną kartą uždegtą, jau iki šio
dienos neužgęso (o dabar būtų gerai!)
Mūsų kaimas labai pamilo šią pa-
guodą, nes turime gana daug linksmu-
dainelių jos smarvybės garbei.

Šešiolikto amžiaus pabaigoje ir sep-
tynioliktame amžiuje tabakas baigė sa-
vo nukariavimo žygį visame pasaulyje.

— Dabar nebeištrūksite!

Pasaulis pagamina kasmet apie 550
milijonų kg. tabako, vadinas, kiekvie-

nas pasaulio pilietis per metus savo plaučiai perleidžia maždaug ketvirtį kilogramo velnio žolės.

Duok susisukti „turecko“

Gamtininkai augalus skirsto šeimomis arba, pasakytumėm nemoksliskai, kompanijomis. O tabakas priklauso gana nemalonai kompanijai. Tai yra bulyviečiu šeima ir visi jos nariai — nuodingi. Štai: bulvė valgomoji (jos obuoliukai — nuodai), drignė juodoji, durnaropė paprastoji, bulvė kiauliauogė, bulvė karklavijas, na, ir mūsų paguoda — tabakas. Nenuodingas dalykas nebūtų taip greitai nukariauęs pasaulio.

Tabakas gamina nikotino nuodus. Juo geresnė rūsis, juo mažiau nikotino. Vienas lašas šio nuodo nužudo šunį. Žmonai išleisti paskutinį kvapą užtektų 0,05 gramo nikotino. Šiuos nuodus ikvėpuojame į savo kantriuosius plaučius, kai iš draugo išprāšome papirosą. Tiesa, dūmelis kiek, apramina nervus, paskatina valią, tačiau pagreitina širdies mušimą ir pakelia kraują spaudimą. Tai yra toks pats organizmo botagas, kaip alkoholis, kava, kokainas. Ypač nepafartina palikti papirosų namie, kad jais nepasivaišintų vaikai, nes nikotinas sulaiko kūno augimą. Čia gali padėti šlapia virė.

Pagrindinės rūsys: tabakas paprastasis, machorka ir tabakas kvepiantysis. Paprastasis žydi raudonai, machorka — geltonai, o kvepiantysis — baltais. Paskutinė rūsis pypkoriams nejdomi, nes tai jau mergaičių darbas: ši tabaką jos sodina darželiuose dėl malonaus žiedų kvapo, kuris skleidžiasi naktį. Tiktai poezijai tinkta. Machorkos tévynė — Meksika, o iš ten atvežta, rado geriausią prieglaudą Turkijoje, todėl ši tabaką pas mus vadina turkišku:

— Duok susisukti turecko!

O kaip Lietuvoje?

Čia jau reikėjo užsukti į Tabako Auginimo Centrą ir vietoje išsiaiškinti. Paš mus maloniusios tabakui vasariojimo vietas: S. Kalvarija ir Jeznas. Čia žemė vidutinė, priemolis, priesmėlis, truputi šilčiau. Žmonės jau nuo seniai priprate prie tabako, to jautriaučio žolyneliu užmaicių.

T. A. Centras per kelias vasaras prisipratino mūsų gana nedėkingai pažangei tam tikras tabako veisles, joms parodė šiltą ir šalto. Botanikos sodas taip pat čia pasidarbavo, supažindinės augintojus su užsieniniu tabakų gerais ir blogais būdo bruožais. Daugiausiai veislių atsivežta iš Vokietijos, kur jau buvo pripratintos, tačiau jas dar iškėjo išbandyti mūsų klimate. Ar pažinka svetimą duona.

Štai metais nustatyta auginti tos veisles: Berlejus, Trapezundas, Hercogovina, Gold Leaf, Mo-

nopolis I, Havana, Kentucky ir Gund. O — kam tiek daug, ar nepakaktų poros, bet už tat geru, kad net plaučiai drebėtu? — paklausiau T. A. Centro Viršininką agr. Mureli.

Pasirodo, gero papirosinio tabako pagrindas — maišytis veisles. Ne taip, kaip mes pasisėjom vieną kokią „turecką“ ir laukiam rudeni stebuklą.

Sakysim Berlejus. Labai šviesi, pui-kiai auga, tačiau neturi nei kvapo, nei stiprybės. Bet už tat turi labai gerą savybę, kad prisiima lengvai kvapus. Jeigu reikia pakelti stiprumą, dedamas Trapežundas arba Kentucky. Ana, jau rézia krūtinę, bet dar stinga kvapo. Tada dedam Hercogovinos arba Gund. Negalima maišyti tiktai pieno su vandeniu, alaus su vynu, o tabakas — ne tiktai kad negalima, bet būtinai reikia. Aišku, fabrikas niekada neišduos savo mišinių paslapties!

Iš mėšlo nebus krėslo

Jei tabako lapas gerai nuauges, reikia jį skinti kaip nunokusį obuoli. Anksčiau jis bus rūkštus kaip čemerys, vėliau — apšutusiais šonais.

Nuskintas tabakas būtinai troškinamas, pakeliant šilimą iki 25–30°. Netroškinamas lapas taip dvokia, kad net žmona už tai varo iš namų pypkorių. Kas gi tabako lape dvokia? Baltymai. Vadinas, juos reikia varyti lauk. Troškinant, baltymai ir krakmolas virsta daugiau sudėtingomis medžiagomis, kurios duoda vertingesnes dalis: gerą kvapą ir t. t. Tie smarvės baltymai ir krakmolas skyla tiktai gyvame lape, vadinas, reikia troškinti tik ką nu-skynus tabaką.

Troškinamas lapas pagelsta, nes žalieji grūdeliai dingsta ir juos permuša geltonieji arba ksantofilai. Gink Dieve, neleidžiama lapams paruduoti, nes tokius tik grabas tegali pagydyti. Rudumas — lapo galutinės mirties pranašas. Pakanka, kad tik trečdalis lapo pageltonuot. Geriau nedetroškinti, negu peretroškinti.

Troškinant lape vis dėlto palieka dar apie 50% baltymų, vadinas, smarvės dar bus iki valiai sau ir savo nerūkančiai šeimos daliai!

Tuos baltymus galutinai pašalina raujinimas arba fermantavimas tam tikrose kamerose.

Kas gi tasai fermantavimas ir kas jo metu darosi nukankintame tabako lapelyje? Ne visai aišku. Seniau manė, kad galima užsiauginti net tokias bacilas, kuriomis, girdi, apkrečiamis tabako lapai ir taip, su jų malonia pagalba, fermetuojam. Net tai nematomajai bacilai buvo duotas vardas „bacillus tabaci“. Apleidai jomis lapus, o ten jau, sveikos, viską mums padarys.

Dabar tabako raugintojai nebesikviečia į talką tu tariamųjų pagelbinin-

kių, o stačiai sako, kad čia turime reikalo su raugais (fermentais). Ir tie raugai randasi tiktai gyvame lape. Tiesa, rūgimas vyksta, nors ir žymiai silpniau, ir sudžiovintame lape. Tiktai, žinoma, ne parudavusime, atseit, sudegusime. Taigi šiu dienų fermentatoriai sudaro tokias drėgmės salygas, kuriose negali veistis jokios bakterijos, nes joms neprižiūrasti, joki nuopelnai.

Berauginant gerai ištroškintą lapaną dingsta iš jo cukrai (angliavandeniliai), tačiau dingdamis pagamina aromata. Tabako kvapumas dar pareina ir nuo lapų lipnumo, nes toki lapai turi dervą, kurios, spėjama, kaip tik ir gamina aromatą.

Po fermentacijos tabakas gauna malonų, lyg džiovintų vaisių kvapą.

Pati fermentacija vyksta uždarose patalpose, kur nuolatinė temperatūra + 50°, o oro drėgmės — iki 60%. Žinoma, karštis keliamas ne iš karto, bet per kokias 4 paras, po to 5–6 paros vienodoje temperatūroje ir tabakas atlieka savo paskutinę kelionę į papiroso fabrikus. Fermentacija praktikuojama ir 30–35° karščio kamerose, bet už tat trunka iki mėnesio laiko. O šiuo metu reikia skubėti.

Tačiau iš mėšlo nepadarysi krėslo. Tabaku lygiai privalomas trys salygos: auginimas, troškinimas ir fermentavimas. Jei pirmoji salyga bus blogai ivykdyta, ne kas bus ir iš antrosios, ne kas ir iš trečiosios. Jeigu gimė vaiskas kuprotas, tai ji pataisys tiktai mirtis. Kiekvienas mes giriam savo augintą tabaką kaip pelėda savo vaiką, tačiau kai reikia išgirsti nepalankių atsiliepimų, mes nuverčiame bėdą ant blogos vasaros ar ant šalto pavasario.

Skundžiasi ir Fermentacijos fabriko direktorius Tursa ir T. A. Centro viršininkas Murelis ir fermentatorius inž. Bumelis, kad tabako žaliava pristatomai dažnai nepavydėtina.

Gražų vasaros popietį kaimynas vėžioja kaimyną po savo vienasėdį ir, priėjęs prie tvartų, perbraukia su ranka per ūsa:

— Va, kaimyn, kaip šiemet užderėjo mano geltonojo!

Varnalėšos didumo lapai it suprakaitavę lašiniai blizga saulėje, net nuleipę nuo riebaus gyvenimo:

— Na, jau šiemet savo paguodai nesigailėjau mėšlo: pyliau, kad net per barzdą varvėjo!

Bet tabokos mokslos sako: juo stresni, juo riebesni lapai, juo bus blogesnis skonis, dvokišas svilintomis kainopomis. Juo geresnė tabako veislė, juo daugiau kalio trašų, juo lengvesnė žemė, juo mažesni lapai, juo bus skanesnis tabakas.

Vadinasi, peržiūrėkim ši reikala iš naujo ir nesigirkime, kad mūsų takahas šiemet gerai, riebiai užderėjo.

Gamtos Draugas

LEIDŽIA ŽEMĖS UKIO VADYBA. Vyr redaktorius Pr. Rimkus. Redakcijos adresas: Kaunas, Daukanto g-vė Nr. 13, telef. 24141. Prenumeratos kaina: metams RM. 6,50, pusei metų RM. 3,50 Atskiro numerio kaina 60 pf. Redakcija rankraščiu nesaugo ir taiso savo nuožiūra. Nesunaudoti raikraščiai negražinami.

Mato Kyburio PAVASARIS

Antanas Gustaitis

Dievo žemėj kiaulės kriūkia,
Aukščiuos čiulba vyturys,
Ir gale laukų ant kriukio
Rymo Matas Kyburys.
Braukia ašarą kaire
Su prašauta kepure.

Lyg smūtkelis tas prie rasto
Prikabintas vinimi,
Mateušas masto, masto,
O širdis taip neramī,
Pasikartum po biesu,
Tik dangus ne dēl visų!

Kybo žydras baldakimas
Čia virš žydinčių lankų,
Ir po juo šauki užkimęs,
Kad tau žemėj pertvanku.
Kumsčiom nežinion irie
Tarpe žmogaus ir žvėries.

Tu žvalgais į žvaigždžių ūką,
Klysta aukščiuosna mintis,
O kiti sau vagia, suka
Ir tau išmuša dantis.
Ir per nuostabias erdves
Skrenda žemė be tavęs.

Vėl naujai pasaulis rėdos,
Prausias potvyniaiš vandens,
Ir dirvoj išdyla pėdos
Nuo praejusio rudens,
Tik iš prakaito lašu
Skleidžias varpos pamažu.

O prie ežios, ir nesėti,
Ir čiobreliai ir dagiai
Susigūžia pailseti
Paunksmingoj parugėj,
Glaudžiasi žiedai po du,
Noris juoktis — ir graudu.

Čia tarp žydinčių girliandų
Tu pavasariu grožies,
O padangėj gandras sklando
Tarpe paukščių geležies,
Karkia varnas kažin ką,
Tolin nešinas ranka.

Tyvuliuoja žalias javas,
Tarsi, marių vandenai,
Tik tas javas lyg ne savas,
Ar jis piausi, nežinai.
Šituos Dievo namuose
Jau geriau gyvent muse!

Jau geriau pavyzti uodu
Ir numirt rasos laše,
Nei ant nuosavo aruodo
Būti katinu maiše:

Tau ir kąsnis pertoli
Ir iđréksti negali.
Masto, rymoja ant kriukio
Mateušas Kyburys,
Kiaulės riejas, kąsnio kriūkia,
Dievui čiulba vyturys,
O patsai nesupranti,
Ko tu trokšti, ko kenti.

Tik vis ilgies, kažko lauki,
Nors šešeliai kaip grabai
Gretom nugulė palaukę,
Ir prie grabo pats kabai.
Paskutiniuos spinduliuos
Gal dar laimė atliliuosis!
„Cia pamastė Mateušas:
„Nors ir senstu — vis dar glušas,

Gyvas norais nemariais! —
Ir pasukęs palei rava,
Tarsi, naštą nusvyravo
Vienų vienas pagiriai.

Stai ant kalno jo sodyba.
Lango rėmuos saulė žiba,
Supas gretose beržai,
Raudonuoja stogas jaujos,
Išrikiuotos tvoros naujos,
O to džiaugsmo — vis mažai.

Ir sustojo prie lazdyno.
Lyg kas girion ji vadina.
Tarsi, šaukia patyla.
Gal tik vėjas lapą supa,
Ar širdy kažkas susopo,
Sudejavo jo siela,

Cia ne aidas, tik paukštėlis,
Gal toks pat kaip jis bedalis,
Čiuľba mylimai „myliu“,
Švilpia suokia dainą graudžia,
Ir sparnelį raibą glaudžia —
Ir bučiuoja snapeliu.

Kybūrys tik atsiduso,
Švelniai pabraukė per ūsa
Ir paskendo svajose,
Nors širdy ir katės piaunas,
Bet mylėtų jis kaip jaunas,
Jaunas kūnu ir dvasia.

„Meilė — burtai, meilė — kančios!“
Giedam smuklėj ir ražančiuos
Kiek tik turime jėgu.
Meilė mus į žygį didi
Ligi pergalės palydi,
Ji — ir lobis ubagū.

Iš chaoso, marių krauko,
Ji pakyla vėl iš naujo,
Lyg balandis po tvanu.
Vėl mintis aukštybėn kelia,
Spindi iš veidų smūtkeliu
Ir iš randų kruvinu.

Cia jinai gatvių nabagė,
Cia baisesnė ji už vagi,
Tave žudantį mieguos.
Ją prakeikia nusivylę
Ir paskui prakeiktą myli
Lig tragicos pabaigos.

Ji atleidžia, ji ir baudžia,
Ji dainų daihom nugaudžia
Per žaliuojančias lankas,
Ji drugiu žiedely supas
Ir sugaudžia mūsų lūpas
Ir mum suriša rankas.

Skrisdama pro tave seną,
Ji į širdi patuksena
Gūdžią nakti vienumos.
Ji maldoj tave sugundo
Ir sunkiu grieku atbunda
Net ir Viešpaties namuos.

Sitaip vieną Mato svaja
Suoliuas kitos svajos veja,
Smeikia širdi vis giliav,
Na, ir meilės pasigedės,
Masto: jeigu būtų vedės,
O, tai būtų... taip toliau.

O tos dienos, dienos pilkos.
Sužydėtų kaip vosilkos,
Skristų sakalo greičiu!
Ir išauštų jam rytojus...
Staigiai girdi — lyg kvatojas
Kažin kas jam už pečių.

Ziūri Matas — ir nemato
Net raudono saulės rato.
Valandėlė dyvina!
Bėgt, žegnotis, ar laikytis?
Priešais spindi dvi akytės,
Lyg iš žemės mergina!

Tartum valandą neblaivią,
Jog regi prieš save deive,
Ar legendų miražus.
Nuostabioji auksaplaukė
Lyg rūkuos prieš tave plaukia,
Lyg nuo atdūsio prazus.

Bet pešiodama dobila,
Mergužėlė čia prabilo,
Lyg prabiltu pats dangus:
„Kai i vakarą paklysti,
Gali būt tikra kiaulystė.
Labas vakaras, brangus!“

Ir toliau jinai jam dėsté,
Kad mieste nėra ko ēsti,
Trūksta meilės tarp žmonių,
Nesibaigia ir tas karas,
Reikia vaikščioti apskarus,
Viskas eina po velnių.

Antikristas traukia dainą,
Virsta Abeliš i Kainą,
Kursto širdi pavydu.
Tavo sielą, tarsi, puoda
Čia ir perka ir parduoda,
Konkuuoja su Judu.

Ji keliaujanti i kaimą.
Nors ir kaime ne palaima,
Bet užkandi riebalų,
Išmainai vinis i sviestą
Ir linksmia grižti i miestą.
Vėl prie normų marmalu.

Trypia Matas ravo kranta
Ir pats save nesupranta:
Čia kalbisi ir šaipais,
O krūtinėj — plieskia laužas,
Ir lyg koks plakutkas daužos
Po trinčių atlapis.

Jis regėjo ir pasaulio,
Ir tarp meilės ir apgaulių
Buvo laimės valandų,
Bet su jom vis teko skirtis,
Ir sakydavo įnirtęs:
„Dar savosios nerandu.“

O dabar, kai liejas kraujas,
Kai mirtis taves teiraujas
Net ne Viešpaties valia,
Kai net valandos apkarto,
Kai jauties beveik pakartu,
Susigundai mergele.

Verktum kritęs kur i vagą!
Bet tos žydrios akys dėga,
Dega vakaro gaisai,
Ir rūkuos kažkur iš balos
Sugaudžia varlių chorallas,
Ir tada — širdies klausai.

Stovi liūdnas Mateušas,
O jame lyg velnių mušas
Su sargybm angelų.
Jis norėtu dar ramintis,
Bet i galvą lenda mintys,
Jog mylėti — ne vėlu.

Jau seniai nutilo žodžiai,
Tik daina rūkus praskrodžia,
Tarsi, paukštė be namų.
Lyg supratę tavo kančią,
Tolumoj sužvanga pančiai,
Ir — ramu, ramu, ramu.

Ir mergelė prisišliejus,
Prie mergelės — ir Motiejus
Rymo tylus po medžiu.
Tik širdis i širdi trankos,
Glaudžiasi ranka prie rankos,
Net neklasusus pavardžiu.

(Bus daugiau)

ZULADAS PUTVYS

Kovo mén. sukako 15 metų ,kai mirė Lietuvos Šaulių Sąjungos kūrėjas, žymus visuomenininkas ir spaudos darbininkas Vladas Putvys-Putvinskis. Jis buvo kileę iš senos Lietuvos bajorų giminės, siekiančios net kunigaikščio Vytenio laikus. Jo senelė buvo kunigaikštystė Mirskytė, o motina grafaite Plioteritė, iš Broel Plioterių šakos.

Putvinskiai, kaip ir kone visi Lietuvos bajorai, buvo sulenkėję. Jie save laikė gente lituanus, natione polonus — lietuvių kilmés, bet lenku, tautos. Sulenkėję Lietuvos bajorai buvo atitrūkė nuo savo tautos kamieno vals tiečiu, savo tautos reikalais nesirūpi no, gyvendami prabangiai ir trankydami es po užsienius, prauždavo paveldėtus didžiulius turtus. Tuo tarpu vals tiečiai, atsipalaivedavę iš baudžiavos jun go ir medžiagiškai atkutę, pradėjo leisti savo vaikus į moksłą, supirkinėti iš dvarininkų rankų išslystančias žemes.

Ne sulenkėjusi, išsigimstanti ir nykstanti Lietuvos bajorija, bet ekonomiškai ir kultūriškai stipréja valstiečiai buvo naujosios Lietuvos kūrėjai. Prasidėjus lietuvių tautiniams atgimimui, prie jo prisidėjo ir kai kurie pažangesni jaunieji Lietuvos bajorai. Jų tarpe buvo ir Vladas Putvys-Putvinskis. Jis buvo gimęs 1873 m. Rygoje, kur jis buvo sustojo, grįždamas iš ištremimo Sibiran dėl 1863 m. sukilo. Putvinskiai Šiaulių apskrityje turėjo keletą dvarų, kuriuose augo, o vėliau ūkininkavo Vladas Putvys-Putvinskis.

Jis mokėsi Šiaulių ir Mintaujos gimnazijose ir vienerius metus agronomijos mokslius studijavo Hallés universitete, Vokietijoje. Augdamas lenkų kultūrinéje įtaikoje ir tévu auklėjamas lenkų patriotinéje dvasioje, Vladas apie lietuvių tautinį veikimą sužinojo iš savo gimnazijos draugų Vinco Kalniečio, Povilo Višinskio ir kitų. Patekę į jo rankas Prūsuose leidžiami lietuviški laikraščiai jam padarė dideli įspūdį. Jis pradėjo uoliai mokytis savo protévių lietuvių kalbos ir jos greit išmoko.

Atvirtęs lietuviu Vladas Putvys-Putvinskis ryžtingai stojo dirbtį lietuvių tautinio darbo. Suprantamas dalykas, kad Vlado Putvio-Putvinskio toks pasielgimas ir jo najasis darbas kaimynams dvarininkams buvo nesuprantamas, jie nuo jo nusigržo ir jį pašepiamu litvomano vardu vadino. Tačiau tatai jo neišgaudino: atsiribojės nuo savo kaimynų dvarininkų, jis bendravo su lietuviais veikėjais, ir Putvio-Putvinskio dvarai tapo lyg kokie lietuvių tautinio veikimo židiniai Zemaičiuose.

Spaudos draudimo metu Vladas Putvys-Putvinskis yra daug nusipelnes, iš Prūsų gabendamas ir Zemaičiuose

platindamas lietuviškus laikraščius ir knygeles. Tai buvo gana pavojingas darbas, dėl kurio ikišiuvas buvo galima atsidurti Sibire. Tačiau Vladas Putvys-Putvinskis tą rusų valdžios draudžiamą ir baudžiamą darbą mokėjo atsargiai ir sumaniai dirbti. Žandarai žinojo ji tą darbą dirbant, bet negalėjo pačiupti. Pagaliau 1906 m. jis žandarų buvo suimtas ir pusę metų išlaikytas kalėjimuose.

Dirbdamas lietuvių tautinių darbą, Vladas Putvys-Putvinskis palaikė glaudžius ryšius su ano meto žymesniaisiais mūsų tautos veikėjais. 1899 m. jo Šilo-Pavéžupio dvare Jonas Jablonskis, padedamas Antano Smetonos, Petro Avižionio ir Jurgio Šlapelio, paraše Lietuviai kalbos gramatiką, kuri 1901 m. buvo išleista ir padėjo pagrindus mūsų bendrinei kalbai. Kuri laiką, pas Putvinskius gyvendamas, Povilas Višinskis redagavo „Varpa“. Vladas Putvys-Putvinskis lietuvišką spaudą taip pat paremdavo ir gausiomis piniginėmis aukomis.

Prasidėjus Didžiajam karui, Vladas Putvys-Putvinskis buvo suimtas, pasodintas į Šiaulių kalėjimą ir pasmerktas ištremti į Sibirą. Esą žandarus buvęs pasiekęs gandas, kad Putvinskis turės ginkluotą lietuvių būri. Daugiausia energingos žmonos pastangomis Vladas Putvys-Putvinskis Sibiro išvengės, tebuvo ištrentas į Žemutinio Naugardo guberniją ir jam buvo leista gyventi Voskresenske. Cia gyveno labai skurdžiai, daugiausia versdamasis fiziniu darbu.

Putvys-Putvinskis buvo labai stiprios dviasios žmogus, ir jo nepalaužė nei kalėjimas, nei ištremimas. Iš jo tuo metu parašytų raštų matome, kad vargas ir skausmai jo dviasios nepalaužė, bet ją užgrūdino, padarė dar atsparesne, ryžtingesnę ir energingesnę.

1918 m. rudenį Vladas Putvys-Putvinskis sugržo į Lietuvą. Atvykęs į Kauną buvo paskirtas Tiekiimo ir Maitinimo Ministerijos reikalų vedėju. Mūsų tauta tuomet gyveno sunkias dienas. Iš Rytų jai grasė bolševizmas, paskui save nešas žudynes, badą ir gaisrus pašvaistės, o viduje émė siauteti banditai, grasindami ramių gyventojų turtui ir gyvybei. Prieš tuos pavojujus buvo galima atsispirti tik ginkluota pajėga. Siaurės Lietuvoje pradėjo kurtis lietuvių partizanų būriai, kurie drąsiai kovės su banditais ir į Lietuvą besiveržiančiais bolševikais.

1919 m. pavasarį ir Kaune lietuvių inteligentų tarpe kilo mintis šalia kariuomenės steigti ginkluotą lietuvių organizaciją, kuri padėtų Lietuvai atsispirti prieš jai gresiančius pavoju. Vladas Putvys-Putvinskis buvo tos idė-

jos spiritus movens ir jai ikyvendinti paaukojo daug energijos ir sumanumo.

Sauliškoji idėja lietuvių visuomenės tarpe rado gyvo pritarimo. Ji smarkiai plito po visą Lietuvą, nuolat steigė vis nauji ir nauji šaulių būriai. Lietuvos Saulių Sąjunga mūsų tautos gyvenime yra suvaidinusi didelį vaidmenį. Ji aplink save subūrė patriotiškai nusiteikusiai lietuvių visuomenę, auklėjają kariškai, stiprino joje patriotizmą. Kiek daug svérė Saulių Sąjunga mūsų tautos gyvenime, parodė bolševikų okupaciją. Bolševikai labiausiai nekentė šaulių, kaip patriotiškai ir kariškai išauklėtų žmonių. Sauliai buvo pats antisovietiškiausias ir kontrrevoliucioniskiausias elementas, kurio nei bolševikinė propaganda, nei raudonasis teroras nepajégė suvirškinti. Sauliai buvo didelė kliūtis Lietuvą bolševikiniant. Bolševikai jautė, kad šauliai ryžtingai ir energingai ruošias išsivadavimui iš bolševikinio jungo. Ir kai 1941 m. birželio 22 d. ankstų rytą toji išsivadavimo valanda išmušė, šauliai pirmieji stojo į partizanų būrius ir ginklu rankoje vijo į Lietuvos lauk savo tautos žudikus.

Vladas Putvys-Putvinskis pradėjės 1903 m. rašyti „Varpe“ rašė ligi pat savo mirties. Rašė grožinės literatūros ir publicistinius straipsnius. Jo raštų yra išleisti du tomų.

A. Merkeliš

OBUOLY VEISLĖS

rašo Pr. Rimkus

Suislepo

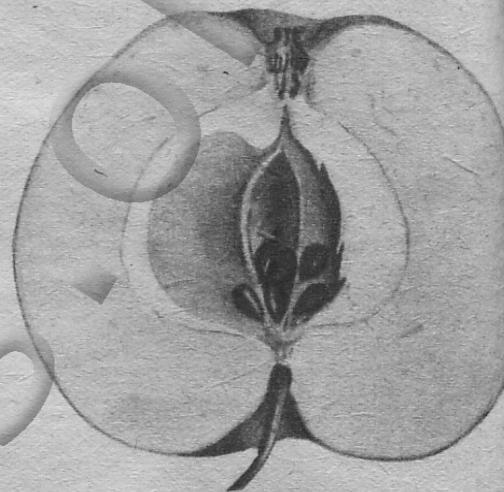
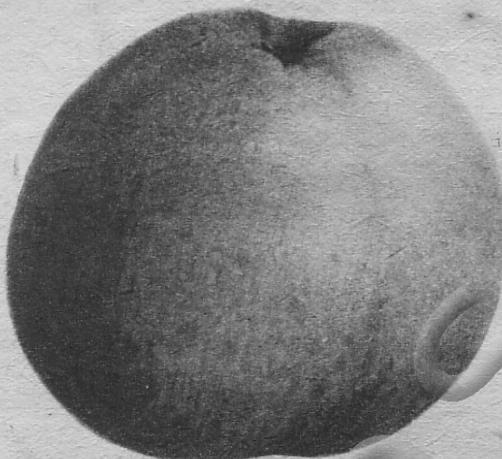
Tai gana placiai paplitusi Lietuvos rudeninių obuolių veislė. Medžiai žiemos šalčiams patvarūs. 1939/40 metų šaltają žiemą iššalo tik 21,8%.

Suislepo vaisiai priskiriami prie labai gardžių desertinių obuolių. Vaisiaus mėsa balta, dažnai su raudonu atspalviu po odelę ir su ružavomis gyslėlėmis visame minkštyme; mėsa labai sultinga, švelni, vaisiui visai nunokus, tirpsta burnoje. Skonis malonus, saudus. Valgant jaučiamas ypatingai malonus aromatas. Vaisiai medžiuose laikosi tvirtai. Tolimesnį pervežimą nelabai pakelia, bet gerai supakavus dėžėse galima ir toliau eksportuoti.

Vaisiai prinoksta rugsėjo pabaigoj ir gali gulėti iki Kalėdų.

Apskritai, obuoliai vidutiniško didumo. Vaisiaus odelė lygi, patrynu blizga, jos pagrindinė spalva balta, saulėtoji pusė raudona. Pasitaiko kartais ir visai raudoną vaisių, o kiti turi po keletą raudonų juostelių.

Taurelė maža, pusiau atdara, yra siaurame nedideliaame įdubime ir apsupta mésingų briaunų galūnėmis. Taurelės lapeliai maži, susispaudę, pilkai žali, silpnai pūkuoti.

Kotelis nepastovios formos, įdubimas mažas ir gilus, padengtas kartais slipniau, kartais labiau švesiai ruda spin-duliuojančia rūdimi.

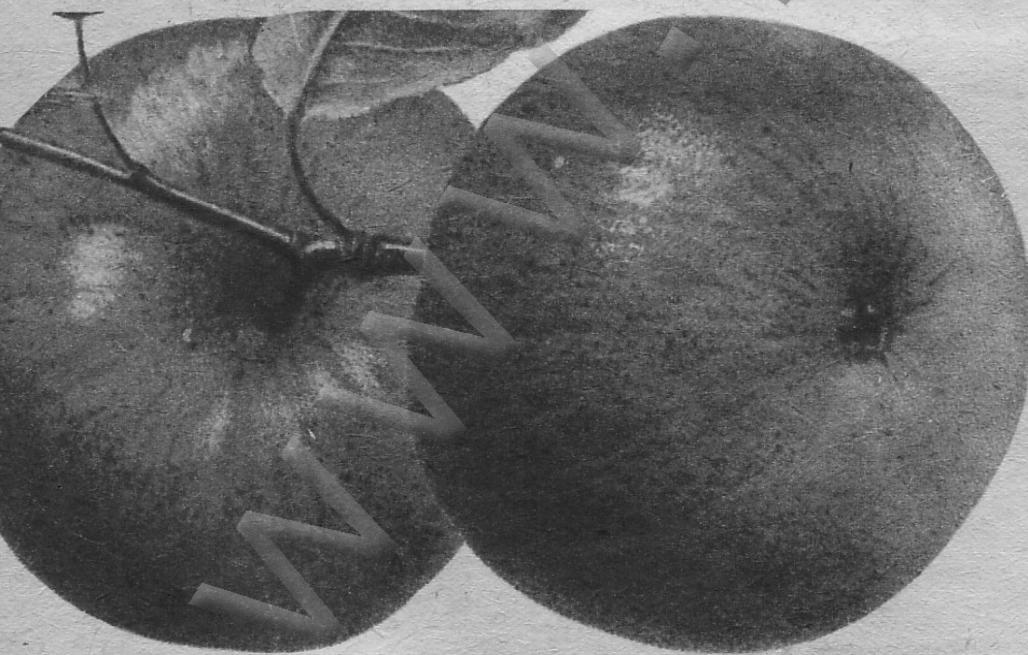
Séklalizdis labai didelis, yra arčiau taurelės, plati svogūno formos. Séklų kameros atdaros, talpios, paprastai turi po 3–4 séklas.

Medžiai auga tvirtai, sudaro platū

piramidinės formos vainiką su labai į viršų pakeltomis šakomis. Dirvai didelių reikalavimų nestato. Gerai auga turtingame priemoly, bet tenkinasi ir blogesnėmis dirvomis. Apskritai labai derlinga veislė. Vaisius veda kas metal. Derlių pradeda vesti 6–8 metais. Ligoms ir vabzdžiams labai atspari veislė. Ziedai nuo šalnų nenukenčia.

Medelyne medeliai auga gerai.

Königinapfel

Šios veislės obuolių kiek daugiau užtinkama Suvalkų krašto soduose. Vokiečiai šią veislę vadina Königinapfel, o angliai ir amerikiečiai The Queen.

Medžiai žiemos šalčiams gana atsparus. Žemės Ūkio Rūmų suvestiniuose duomenimis, nuo 1939/40. metų žiemos nukentėjo 46,0%.

Vaisiai dideli arba labai dideli, gražūs, raudonai dryžiuoti, apskriti, neblago, kiek rūkštoko skonio, sultingi, prinoksta rugsėjo mén., išsilaiako iki gruodžio mén., ir ilgiau. Tolimesnį pervežimą nelabai pakelia. Vaisiai medžiuose laikosi nelabai tvirtai.

Medžiai auga kad ir sunkesnėje dirvoje. Žydi vėlai; žiedai nuo šalnų nenukenčia. Vaisius pradeda vesti 4–6 metais derlius būna vidutinis. Ligoms ir vabzdžiams nelabai atspari veislė.

Be abejonių, ši veislė masinei kultūrai nelabai tinkta ir rekomenduotina tik mėgėjų sodams.

PRINCAI

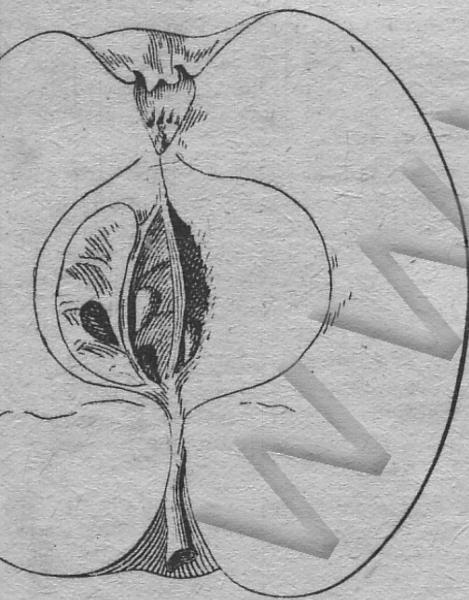
Princai (Princenapfel) daug kam pama obuolių veislė. Kai kur juos dina dar zuikiniai.

Vaisiai vidutinio didumo, pailgos statės formos, saulės pusėje nudažyti daža raudona spalva, kiek rūkštaus vino; prinoksta rugsėjo mén. ir išsiuko iki sausio mén. Pervežimą pakengerai. Dėl jų kotelių plonumo menuse laikosi netvirtai, todėl reikia dinti nuo vėjų apsaugotose vietose. Kadangi vaisiai gražios spalvos, tosloriai perkami tiek vidaus, tiek ir sienių rinkose.

Medžiai žiemos šalčiams nevisai atsparūs.

Medžiai dirvos atžvilgiu dideliu reilavimui nestato, bet nemėgsta sausų vrvų. Žydi vėlai ir žiedai nuo šalnų nukentėja. Vaisius pradeda vesti 6—7 metais. Derlius būna pastovus. Ligoms labai atspari veislė, bet kenkėjų ebiuo.

Tulos obuoliai

Tulos obuoliai (Titovka, Caro obuoliai) mūsu senuose soduose daug kur užtinkami. Medžiai žiemos šalčiams atsparūs iš 1939/40 metų žiemą nukentėjo 33,6%. Tai ūkiškas obuolys, tinkas įvairiems perdirbimams. Vaisiai dideli, gražūs, raudonas spalvos. Prinoksta spalio mén. ir gali gulėti iki Kalėdų. Vaisiai nepasižymi ypatingai geru skoniui, bet kadangi turi gražią raudoną viliojančią spalvą, tai tiek vietinėj, tiek užsienio rinkose mielai ieškomi ir mokamos neblogos kainos.

Medžiai auga ir menkesnėje dirvoje. Žiedai nuo pavasario šalnų nenukenčia. Medžiai vaisius pradeda vesti 4—5 metais. Veda vidutiniškai. Ligoms ir vabzdžiams gana atspari veislė.

Tabako VEISLĖS

Metai iš metų mūsų ūkininkai vis daugiau sodina tabako. Tačiau reikia pasakyti, kad dauguma sodintojų nepilnai susipažinę su tabako veislėmis. Praktika parodė, kad beveik kiekviena veislė turi specifines savybes. Vienos veislės turi ilgą vegetacijos periodą, kitos trumpesnį. Arba vienos pakenčia drėgnesnę dirvą, kitos gi visai nepakenčia.

Taip pat ir derliaus atžvilgiu labai nevienodai našios įvairios veislės. O nepraturiam augintojui būtina žinoti svarbiausių veislų įpatybes. Jis, žinodamas savo dirvos įpatybes, įtrašimo, išdirbimo bei geografinę padėti, galės pasirinkti ir veislę, geriausiai atitinkančią jo dirvos sąlygas.

Noriu po keletą žodžių pasakyti apie kiekvienos veislės charakteringesnes įpatybes atskirai:

Nicotiana Tabacum v. Gold Leaf. Tai yra angliskos kilmės veislė. Mégsta sunkesnes dirvas. Lapai dideli, jų ilgis pasiekia iki 60 cm. Pagrindinė lapo gysla stora. Si kiek apsunkina lapų vienodą džiūvimą. Džiūdami lapai igauna gelšvą spalvą. Séklos gerai nunoksta. Daigumas geras. Nekenčia drėgnų dirvų.

Nicotiana Tabacum v. Gundi. Amerikoniškos kilmės veislė. Dirvai mažesnių reikalavimų stato, negu pvz., Gold-Leaf. Lapai vidutiniško dydžio. Séklos blogai nunoksta. Diegai pradžioje vys-

tosi létai. Turi stiprią šaknų sistemą. Mažai duoda atžalų iš lapų pažastų. Lapai džiūdami igauna gražią geltoną spalvą. Pakenčia ir drėgnesnes dirvas. Labai vertinga veislė.

Nicotiana Tabacum v. Herzegovina Stoloc. Veislė kilusi iš Vengrijos. Nori ši veisié yra žemo ūgio, tačiau lapų, paliginus su aukšto ūgio veislėmis, beveik turi tiek pat. Nelinukiši šakotis. Lapų dydis vidutinis. Džiūdami lapai sunkiai pageltonuoja. Norint gauti geltoną spalvą, reikia daug daugiau idéti trūko. Séklos labai gerai nunoksta. Nenukenčia nuo vėjų. Mégsta lengvesnes ir sausnes dirvas.

Nicotiana Tabacum v. Maryland. Ši veislė kilusi iš Amerikos. Lapai dideli. Džiūdami lapai igauna tam siai geltoną spalvą. Séklos gerai nunoksta. Jautri drégtai.

Nicotiana Tabacum v. Kentucky. Amerikoniškos kilmės veislė. Lapai dideli, visuomet puikios aukšiniai geltonos spalvos. Mégsta aukštostas kultūras dirvas. Séklos sunkiai sunoksta. Daigai labai iš lėto vystosi. Si veislė nukenčia smarkiai nuo vėjų. Augalus reikia aukštai apkaupti. Drégtai, nelaibai bijo.

Nicotiana Tabacum v. Trapesum. Veislė kilusi iš Rusijos. Lapai vidutinių dydžio, mésingi, skersinis lapo piūvs storesnis kaip kitų veislų. Džiūdami lapai igauna tam siai ruda spalvą. Séklos gerai nunoksta. Daigai iš mažesnių gerai auga, dirvai ipatingu reikalavimu nestato. Pakenčia drėgnesnes dirvas. Linkusi šakotis.

Nicotiana Tabacum v. Tik-Kulak. Veislė kilusi iš Rusijos. Lapai mažesni, kaip vidutiniai. Labai gerai nunoksta. Džiūdami igauna geltoną spalvą. Ši veislė linkusi šakotis, reikalauja stroopus gicavimo. Nukenčia nuo vėjų. Mégsta lengvesnes, sausesnes dirvas. Séklos labai gerai sunoksta.

Nicotiana Rustica v. Švicentas. Tai yra gelonžiedis tabakas. Lapai mažesni, kaip vidutiniai. Džiūdami lapai igauna aukšiniai geltoną spalvą. Mégsta lengvesnes, sausesnes dirvas. Gatasiai šakojasi.

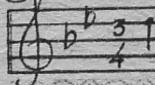
Nicotiana Rustica v. Bakūnas Jodus. Veislė kilusi iš Rusijos. Lapai dideli. Džiūdami lapai sunkiai igauna norimą spalvą. Mégsta sunkesnes dirvas. Nepakenčia drėgnų dirvų. Séklos gerai nunoksta.

S. G.

Su

Šokiu ir daina

VILNIAUS KRAŠTE

maža Lietuvos miestų ar miestelių, kuriuose nebūtų tautinių šokių ratelio achoro. Kiek kitaip šis reikalas atliko Vilniaus krašte, kur bet kokį kultūrinį darbą trukdo tikrai sunkios sąlygos. Už tai kiekviena kultūrinė pasanga čia ypatingai vertintina. Kultūrinių lietuviškių parengimų spragą Vilniaus krašte stengiasi užkisiti gausūs Vilniaus miesto meno kolektyvai, dažnai išklysdami į vieną ar kita Vilniaus krašto kampelį. Tačiau ir mažo masto vykros surištos su karč meto sunkuais ir galimos tik pasitaikius retoms regoms.

Vilniaus mieste veikia jaunutė vosemenierius metus minėjusi, Vilniaus Priešgaisrinės Apsaugos Tautinių Šokių Grupė, kuri pirmoji tikrai plačiu mastu galėjo apvažinėti Vilniaus kraštą. Pradėjusi darbą Vilniaus Universiteto sienose, vėliau perėjusi Vilniaus Priešgaisrinės Apsaugos globon, grupė buvo intensyvumu ištraukė į sunkų ir daug pasiodymų kelią, kuris išvedė ją į pačius tolimaliausius Vilniaus krašto kampelius. Salygas tokiemis plataus masto pasiodymams sudarė Vilniaus srities Komisaro, susitarusio su Vilniaus Priešgaisrinės Apsaugos Viršinku brdmjr. V. Simkum, numatytais Vilniaus miesto ir apygardos gyventojų užažindinimas su padegamosiomis bombomis ir kitokia priešgaisrine apsauga. Kad būtų pritraukta daugiau išsūmenės, kartu buvo imamai tautinių šokų šokėjai. Tokiu būdu, šalia priešgaisrinės propagandos buvo plačiai propaguojamas tautinis šokis ir daina.

Daugelyje vietų dar joks lietuvių meno kolektyvas nebuvo lankęs, daug kur tik senų senovėje buvo skambėjusi lietuviška daina ar šoktas tautinis šokis, todėl visur grupė rado didelių sudomėjimą, dėkingumą, neretai net žiaugsmo ašaras.

Nesitenkinėdama vien šokiais, taikydavasi prie margos publikos, grupė savo programon ištraukė dainas ir vaidinimės. Nebuvo laiko ieškoti specialistų menininkų pagalbos, tatai viskas ruošta buvo jėgomis.

Taip, birželio, liepos ir rugpjūčio mėnesiais kas šeštadienį ir sekmadienį, neatsydamas savaitės darbo nuovargio grupės nariai yra įvairių Vilniaus įstaigų (tarnautojai), kolektyvas važiavo vis naujas vietas. Be 16 koncertų Vilniaus istorie buvo aplankyta Trakai, Lentupis, Švenčionys, Pabradė, Nemenčinė, Alkininkai, Eišiškės, Ziežmariai, Vievis,

Grigiškės, Medininkai, Ašmena, Onuškis, Aukštadvaris, Rūdiškės, Žasliai, Kaišiadorys, Dūkštas, Daugeliškis, Kalitinėnai, Nuja, Vilnia, Šumskas, Mickūnai, Ukmergė, Maišiogala, Turniškės.

Padariusi keliis tūkstančius kilometrų, savo šokiu stebinėjant apie 150 tūkst. žiūrovų, grupė iškilo į pirmiaeilius lietuviškuosis mėgejų meno kolektyvus. Norėdama sutvirtinti meniškai, šokiams vadovauti pasikvietė žinomą tautinių šokių vadovę M. Baronaite, muzikinei daliai — dirig. A. Ilčiuką ir žodiniams bei vaidybiniams pasitobulinimui — režis. Ivanauską. Nenutraukdama pasiodymų Vilniaus teatrose, karių ligoninėse, radiofone, grupė ruošiasi savo darbą išreminti į vieną susintetintą didesnio masto pastatymą. Ivertindamas grupės darbą Vilniaus krašte, Lydos Lietuvių Komitetas užmezgė su ja kultūrinius santykius ir pareiškė viltį grupė pamatyti ir Rytų Lietuvos.

Ižengus į antruosius lietuviško meno populiarinimo metus jaunai Vilniaus Priešgaisrinės Apsaugos Tautinių Šokių Grupei norisi palinkėti kuo daugiau ištvermės ir sekėmės kovoje už lietuviškai meną visiems mums brangiame Vilniaus krašte.

Alg. Streimikis

Vilniaus Priešgaisrinės Apsaugos Tautinių Šokių Trupė su vadovais ir globėju brdmj. V. Šimkumi

ANTANAS ŽMUIDZINAVICIUS. ŽEMAITIS

Nežiūrint į pastarųjų dviejų šimtmeciu nepalankiai besiklosčiusias politines salygas vispusiškam lietuvių kultūriui gyvenimui reikštis ir klesteti Vilniuje, šis miestas buvo ir liko lietuvių tautinio susipratimo simboliu, jų kultūros lopšiu ir kultūrinio gyvenimo žadintoju.

Mes puikiai žinome, kad per visą eilę šimtmeciu Vilniuje telkėsi kultūrinių vertybės, kurias anais laikais puoselėjo lietuvių tautos didikai, kaip jos politinio ir kultūrinio gyvenimo vadai. Jų pastangomis ir lėšomis Vilnius pasipuošė reto gražumo ir ypatingos vertės architektūra, skulptūra ir tapyba, tapdamas pirmaujančiu miestu savo meno bei kultūrinį paminklų vertybėmis.

Išnykus Lietuvos didikams, i jų vietą atėjo iš liaudies — iš kaimo kilusi šviesuomenė bei kultūros darbuotojai, kurie tame pačiame Vilniuje dar su didesniu užsidegimu dirbo savo sostinės ir viso krašto grovei. Nors pereitas šimtmetis ir nebuvo palankus lietuvių kultūriui bei kūrybiniam gyvenimui Vilniuje, bet užteko to, kad buvo tėsiamas pirmakų pradėtas darbas ir ruošiama dirva didesniems darbams. Ir taip, su svetimos priespaudos nusimetimo idėja, XIX šimtmecio pabaigoje ir XX — pradžioje Vilniuje pradeda formuotis visai nauja lietuviškoji dailė. Nuo 1906 m. gruodžio mén. pabaigos (kai buvo atidaryta Pirmoji Lietuvos Dailės Paroda Vilniuje), iškyla visa eilė lietuvių dailininkų su M. K. Ciurlioniu, P. Rimša ir A. Žmuidzinavičium prišakyje. Jie netrukus įkuria ir Lie-

Gamtos reginys

tuvu Dailės Draugiją. Po to lietuvių dailė žengia sparčiais žingsnais pirmyn ir suvaidina didelį kultūrinį, o su juo ir politinį vaidmenį. Pats Vilnius tam-pa mūsų dailininkų ir visuomenės jungėju.

Ir taip, po keliolikos lietuvių dailės parodų Vilniuje, š. m. kovo mén. 19 d. Vilniaus Dailės Muziejuje vėl atida-

ryta nauja mūsų dailininkų kūrinių paroda. Joje dalyvauja iš visos Lietuvos 68 dailininkai su 241 kūriu. I tarpe 40 tapytoju, 7 skulptoriai, 13 grafikai, 3 dekoratoriai ir 5 taikomosios dailės atstovai. Cia tenka pažymėti, kad karometo salygoje Dailininkų Sajungos negalėjo suruošti didesnės parodos šia, nes vien erdvesnių patalpų stebėjimui parodos didži apribojo. Vis dėlto ir tokios parodos kiekvienas galės susidaryti vaizdą apie mūsų dailės kelionės atstovaujančias kryptis, parodos ir bendrai dailės lygi, gretinanči su ankstyvėnėmis parodomis ir pan.

Turint galvoje, kad šioje parodoje dalyvauja visų kartų mūsų jauniausi dailės atstovai, ji, vien jau iš to taip žiūrint, verta dėmesio. Ir tikrai, kai mes matome ir pirmųjų dailės parodų Vilniuje dalyvius (A. Žmuidzinavičius, A. Staneika, J. Zikara, P. Kalpokas, A. Jeroševičius, J. Vienožinskis), ir mokytus bei išleistus Neprisklausomybės laikais dailininkus (J. Mikėnai, A. Gaidaiti, V. Vizgirdą, Č. Janušą, L. Kazlauską, J. Buračą, V. K. Jonyną, T. Vališą, L. Vilimą, S. Ušinskį ir kt.), ir visą eilę jauniausiu dailininkų, kuriuos išleisti (jau šio karo metais) Vilniaus Dailės Akademija ir Kauno Taikomosios Dailės Institutas.

Zinoma, jeigu mūsų dailininkai kartonu būtų éjė tik per savo dailininkų mokyklas, tai per tą trumpą mūsų dailės gyvenimo laikotarpį jų kūrinių

ALFONSAS JANULIS

paroda VILNIJE

būtų igave labiau bendrą — vietinių charakterį, negu tą krypčių ivairumą, kuris mūsų dailėje reiškiasi. O tas krypčių ivairumas atsirado dėl to, kad nevienam jaunesnės kartos dailininkui teko studijuoti arba važinėti svetur, kur pažiūros į dailę, jos formas ir kūrybinius principus buvo gan ivairios ir su akademizmu nieko bendra neturėjo. Tas, žinoma, jauniems dailininkams turėjo įtakos — juos nauji dailės kelai veikė ir pakreipė į vadinančią modernizmą arba į formalizmą. Taip naujos dailės sroviė persimetė į vieną kitą ir pačios jauniosios kartos dailininką. Ypač tuo lengva buvo persiūmti tada, kai moderninės dailės atstovai kartu tapo ir mūsų dailės mokyklų mokytojais. Taip, per visą laiką (nuo 1906 m.) lietuvių dailininkų kūriniuose galima buvo matyti akademizmą bei realizmą (pas seniausiaja dailininkų kartą), futurizmą (tuoj po I-jo Didžiojo karo), impresionizmą ir ekspresionizmą (kurie dar ir dabar reiškiasi) ir pn. Reikia pasakyti, kad futurizmas iš lietuvių dailės jau visiškai išnyko, o ekspresionizmas tiek rodo švelnėjimo žymiu, kad baigia artintis prie šių dienų realizmo dviasios.

Bendrai imant, pastaruoju laiku mūsų dailėje realizmas vis labiau išigali. Per jį, reikia tikėti, išsiplės ir žanrinė (gyvenimo vaizdavimo) bei istorinė taipyba, kurios mūsų kraštui kaip tik labai reikia. Patys dailininkai tai suprantą ir prie to eina. Bet tokiemis darbams būtinės laikas ir sąlygos. Karo metais apie tai galvoti sunku.

Vis dėlto, iš ką tik atidarytos parodos matom, — dailininkai nenusimena

PETRAS RAUDUVE

Ganykloje

— dirba, kuria ir su savo visuomenė dalijasi tuo, ką sugeba šiuo metu padaryti. Dailininkams ypač malonus tas momentas, kad po keturių metų pertraukos vėl gali suruošti paroda savame Vilniuje.

Ta proga Lietuvos Dailininkų Sąjungai ir visiems dailininkams tenka paliukėti didelių užsimojimų ir ištvermės darbe, kad sekanti dailės paroda Vilniuje būtų dar pilnesnė su didesniu dalyvių skaičiumi, su didesne kūrinių kokybe ir dar didesniu įnašu Lietuvos dailės istorijai.

A. Rūkštėlė

JONAS VAITYS

Linarautė

JUOZAS KĒDAINIS

Tarkuotoj

avėnia

Foto J. Stanišausko